

# WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

## KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Naczelny Dyrektor Narodowego Banku Polskiego — Dr Witold Trąmpczyński

Członkowie:

|                         |                      |
|-------------------------|----------------------|
| Dr Mirosław Orłowski    | — Redaktor Główny    |
| Mgr Adam Cegielski      |                      |
| Mgr Paweł Czartoryski   |                      |
| Mgr Kazimierz Karśnicki |                      |
| Dr Stefan Perczyński    |                      |
| Mgr Roman Seidler       |                      |
| Jan Sierżputowski       |                      |
| Irena Oczechowska       | — Sekretarz Redakcji |

## T R E Ś Ć:

|                                                                              |        |                                                                                                |         |
|------------------------------------------------------------------------------|--------|------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Sytuacja ekonomiczna Polski w lipcu 1947 r. . . . .                          | str. 1 | nowej — Jerzy Massalski . . . . .                                                              | str. 40 |
| Z bieżących zagadnień gospodarczych:                                         |        | Procesy dekapitalizacyjne — Dr Mirosław Orłowski                                               | " 45    |
| Przegląd rynków zagranicznych (c. d.) Anglia                                 |        | Przyszły pieniężny i kredytowy system w Czechosłowacji — Inż. J. Rumler . . . . .              | " 47    |
| — Dr Stefan Perczyński . . . . .                                             | " 28   | System finansowania przemysłu, handlu i rolnictwa w Czechosłowacji — Dr Oldrich Zika . . . . . | " 54    |
| Obroty handlowe Polsko - Czechosłowackie 1918-1947 — Jan Szymański . . . . . | " 38   | Przegląd ustawodawstwa (za maj, czerwiec i lipiec b. r.)                                       | " 58    |
| Dział artykułowy:                                                            |        | Ogłoszenia                                                                                     |         |
| Polityka pieniężno-kredytowa w gospodarce pla-                               |        |                                                                                                |         |

## SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W LIPCU 1947 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań Oddziałów)

**Wstęp.** Ogólną sytuację ekonomiczną Polski w lipcu br. określić można jako dalszy etap w skutecznym pokonywaniu trudności.

Aparat produkcyjny wykazał niemal powszechny wzrost wytwórczości, nawet tam, gdzie jak np. w przemyśle skórzanym i papierniczym produkcja nie nadążała normom wytwarzania. Zjawisko spadku produkcji w porównaniu z poprzednimi miesiącami oraz niewykonania planu miało miejsce jedynie w przemyśle spożywczym, gdzie wskutek dotkliwych nadal braków surowcowych sytuacja uległa pogorszeniu w niektórych działach; przemysł włókienniczy, który w maju i w czerwcu wykazał poprawę w produkcji, w okresie sprawozdawczym z powodu urlopów, sezonowego odpływu siły roboczej do prac polnych oraz wskutek przejścia wielu fachowców do innych gałęzi przemysłu, nie wykonał planu w paru branżach.

W rolnictwie natomiast dobre warunki atmosferyczne sprzyjały przeprowadzeniu wszystkich niezbędnych prac zniwnych. Aczkolwiek

ukończenie ich przewidziane było dopiero w połowie następnego miesiąca, należy się spodziewać niemal całkowitego zebrania plonów. Ustalenie cyfrowych wyników zbiorów możliwe jest jedynie w dużym przybliżeniu. Na ogół nie należy przypuszczać, by wyniki te znacznie przewyższyły rezultaty zbiorów zeszłorocznych. Wyjątkowo niepomysłne warunki atmosferyczne zimy i wiosny br. nie mogły nie wywrzeć ujemnego wpływu na rezultaty zbiorów.

W zakresie zbytu na plan pierwszy wysuwał się w miesiącu sprawozdawczym problem dalszego opanowywania wyższości cen. Dzięki szeroko pomyślanej akcji ustawodawczo-interwencyjnej Państwa udało się doprowadzić do względnej stabilizacji cen na odcinku żywnościowym i to na poziomie nieco niższym w porównaniu z czerwcem. Ogólne wskaźniki kosztów żywienia we wszystkich większych miastach Polski, z wyjątkiem jedynie Bydgoszczy, spadły w porównaniu z miesiącem poprzednim. W grupie artykułów przemysłowych notujemy w lipcu br. ten-



dencję niejednorodną, ogólnie jednak ceny tych artykułów, w skali ogólnopństwowej nieznacznie wzrosły.

Obroty morskie wykazały w miesiącu sprawozdawczym dalszy wzrost i nader wysoki stopień wykorzystania Gdyni i Gdańska. Odbudowany z wielkim nakładem środków port szczeciński, mimo przejściowego osłabienia tempa pracy, wykazuje już dość poważny udział w obrotach globalnych naszego Wybrzeża.

Rynek pieniężny wykazał w lipcu br. nader znaczny wzrost kapitałów obcych w bankach operacyjnych, przy czym szczególnie wielki był wzrost wkładów *à vista*. Nader poważnie wzrósł także stan lokat skarbowych. Akcja kredytowa w lipcu br. miała tendencję rozwojową, z nie-

Przy przepracowanych w lipcu 4.383.872 dniówkach, osiągnięto cyfrę wydobywania 5.086.472 ton, co wynosi 1.160 kg na robotniko-dniówkę.

Tabela 1

|                    | Przepracowane dniówki | Wydobyto w tonach | Wydobyto w kg na robot.-dn. | Wzrost  |
|--------------------|-----------------------|-------------------|-----------------------------|---------|
| maj . . . . .      | 4.000.995             | 4.459.204         | 1.115                       |         |
| czerwiec . . . . . | 3.661.630             | 4.581.534         | 1.137                       | + 22 kg |
| lipiec . . . . .   | 4.383.872             | 5.086.472         | 1.169                       | + 23 kg |

Jak wynika z tabeli, przeciętne wydobywanie górnika na 1 dzień w lipcu w porównaniu z majem wzrosło o 45 kg.

Wydobywanie węgla w lipcu przez poszczególne zjednoczenia przedstawia się następująco:

Tabela 2

## Produkcja przemysłu węglowego w lipcu 1947 r.

| Zjednoczenie                  | Wydobyte w tonach |           | Wykonano plan w % | Wydajność na robotniko/dn. w kg | Wzrost w stos. do czerwca |
|-------------------------------|-------------------|-----------|-------------------|---------------------------------|---------------------------|
|                               | Planowano         | Wydobyto  |                   |                                 |                           |
| Bytomskie . . . . .           | 455.000           | 469.022   | 103,1             | 1,238                           | + 2,1                     |
| Chorzowskie . . . . .         | 572.000           | 572.080   | 100,0             | 1,375                           | + 1,8                     |
| Dąbrowskie . . . . .          | 558.400           | 562.607   | 101,1             | 1,057                           | + 2,7                     |
| Gliwickie . . . . .           | 546.000           | 547.272   | 100,2             | 1,132                           | + 2,4                     |
| Jaworz.-Mikołowskie . . . . . | 504.400           | 505.277   | 100,2             | 1,098                           | + 4,3                     |
| Katowickie . . . . .          | 535.600           | 538.391   | 100,5             | 1,298                           | + 1,7                     |
| Rudzkie . . . . .             | 559.520           | 591.190   | 105,7             | 1,329                           | + 1,6                     |
| Rybnickie . . . . .           | 501.800           | 502.231   | 100,1             | 1,171                           | + 0,4                     |
| Zagłębie Śl. Dąbr . . . . .   | 4.758.520         | 4.816.280 | 101,2             | 1,207                           | + 1,9                     |
| Dolnośląskie . . . . .        | 312.000           | 270.192   | 86,6              | 0,688                           | + 2,3                     |
| R a z e m:                    | 5.070.320         | 5.086.472 | 100,3             | 1,160                           | + 2,0                     |

znaczną przewagą kredytów obrotowych nad inwestycyjnymi, przy czym na pierwszym miejscu nadal był przemysł, w dalszej zaś kolejności był zasilany — handel, transport i komunikacja, rolnictwo, budownictwo i pozostałe dziedziny życia gospodarczego. Z innych ciekawszych zjawisk na rynku pieniężnym w miesiącu sprawozdawczym zanotować należy wzrost wpływów Skarbu Państwa ze sprzedaży biletów skarbowych oraz obniżkę o 1% dotychczasowej stopy dyskontowej i procentowej od kredytów udzielanych przez N.B.P. i banki operacyjne, co bezsprzecznie będzie miało dodatni wpływ na obniżkę kosztów wytwórczości.

**1. Przemysł węglowy.** W lipcu, w ciągu 26 dni roboczych wydobyto 5.086.472 ton węgla kamiennego, przekraczając plan o 0,3% (w czerwcu, w okresie 24 dni wydobyto 4.581.534 ton).

Wydajność na jeden dzień roboczy wyniosła w lipcu 195.633 ton (czerwiec — 190.894 ton).

Największe wydobywanie oraz przekroczenie planu wykazuje Zjednoczenie Rudzkie. Najwyższą natomiast wydajność na robotniko-dniówkę osiągnęło Zjednoczenie Chorzowskie. W lipcu załadowano 3.900.431 ton węgla.

Zbyt węgla i koksu w lipcu wykazał dalszy wzrost. Sprzedano bowiem węgla i koksu łącznie 4.611.138 t. Koksu sprzedano w lipcu 310.253 t, a więc o 6.148 t więcej niż w czerwcu.

Z powyższych ilości na sprzedaż krajową przypada:

|             |               |
|-------------|---------------|
| węgla       | 2.240.477 ton |
| koksu       | 135.785 ton   |
| na eksport: |               |
| węgla       | 2.060.408 ton |
| koksu       | 174.468 ton.  |

Porównanie cyfr dotyczących zużycia węgla, brykietów i koksu na potrzeby własne kopalń ze sprzedażą w kraju i poza granice kraju przedstawia się interesująco:



|                                           |             |
|-------------------------------------------|-------------|
| Zużycie własne przemysłu węglowego . . .  | 901.950 t   |
| Sprzedaż drobnicowa . . . . .             | 81.588 t    |
| Sprzedaż przez Centralę Zbytu P. W. . . . | 2.157.181 t |
| Eksport . . . . .                         | 1.699.266 t |

Zapasy węgla i koksu na zwałach zmniejszają się z miesiąca na miesiąc:

|          | węgiel      | koks      |
|----------|-------------|-----------|
| kwiecień | 1.672.803 t |           |
| maj      | 1.309.728 t | 249.330 t |
| czerwiec | 1.051.244 t | 234.265 t |

Wartość dostaw materiałowych dla przemysłu węglowego w czerwcu na sumę 1.073.313 tys. zł. była o 218.141.000 zł. większa niż w maju. W lipcu wartość dostaw przekroczyła nawet cyfrę 1,1 mlrd. zł.

Wartość zafakturowanych dostaw drzewnych wyniosła w maju zł. 207.085.000, a w czerwcu zł. 337.008.000. Zafakturowano ogółem 169.139 m³ drzewa, w czym tarcicy własnej 27.107 m³, tarcicy handlowej 14.686 m³, kopalniaków 127.203 m³, użytek tartaczny 141 m³. W porównaniu do poprzedniego miesiąca zakupy drzewa powiększono o 20.380 m³, co podyktowane było koniecznością tworzenia zapasów na okres zimowy.

**2. Przemysł hutniczy.** a) **Hutnictwo żelazne.** Zamierzony plan produkcyjny na miesiąc czerwiec wykonano przez przemysł zgrupowany w C.Z.P.H. w 107,5<sup>0</sup>%. Wysokie miesięczne osiągnięcia spowodowały, że w pierwszym półroczu plan przekroczono o 2,1<sup>0</sup>%.

W miesiącach kwietniu, maju i czerwcu otrzymano niżej zestawione w tabeli zamówienia:

Tabela 3  
Zamówienia na wytwory hutnictwa żelaznego w kwietniu, maju i czerwcu 1947 r.

| Zamówienia                                    | Kwiecień<br>ton | Maj<br>ton | Czerwiec<br>ton | Różnica<br>w stos. do<br>maja 1947 r. |
|-----------------------------------------------|-----------------|------------|-----------------|---------------------------------------|
| Ministerstwa i Instyt.<br>Państw. i Samorząd. | 10.375          | 11.664     | 99.253          | + 87.589                              |
| Przemysł Państwowy                            | 42.446          | 22 682     | 18.368          | — 4.314                               |
| Pozostali odb. krajowi                        | 6 899           | 8 573      | 10.837          | + 2.264                               |
| Razem krajowi . . .                           | 59 720          | 42.919     | 128.458         | + 85 539                              |
| Eksport . . . . .                             | 7.541           | 4 354      | 7.250           | + 2 896                               |
| Razem rubryk 4+5 .                            | 67.261          | 47 273     | 135.708         | + 88 435                              |
| Zapotrzebowanie międzyhutnicze . . .          | 100.483         | 51 592     | 144.211         | + 62.619                              |
| w tym                                         |                 |            |                 |                                       |
| a) surówka . . . .                            | 16.404          | 19.045     | 16.743          | — 2.302                               |
| b) półwyroby i wlewki                         | 33.461          | 32.537     | 82 727          | + 59 190                              |
| c) wyroby walc. i inne                        | 50.618          | 9.101      | 14.741          | + 5.731                               |
| Ogółem rubr. 6+7c .                           | 117.879         | 56.283     | 150.449         | + 94 166                              |

Należy zauważyć, że ogólna ilość zamówień w miesiącu czerwcu br. łącznie z zapotrzebowa-

niami międzyhutniczymi osiągnęła cyfrę 279.919 ton w stosunku do zamówionych 98.865 ton w miesiącu maju br. Zamówień krajowych było w miesiącu czerwcu br. na 128.458 ton, co stanowi wzrost w porównaniu z majem o 85.539 ton. Głównymi zamawiającymi były ministerstwa, instytucje państwowe i samorządowe.

W sprzedaży eksportowej zanotowano dalszy wzrost o 2.896 ton. Osiągnięto bowiem w czerwcu cyfrę 7.251 t wobec 4.354 ton w maju.

Miedzy innymi zamówieniami Jugosławia zamówiła 4.000 ton żelaza kształtowego.

Tabela 4  
Dostawy wytworów hutnictwa żelaznego w kwietniu, maju i czerwcu 1947 r.

| Wysyłki                                       | Kwiecień<br>ton | Maj<br>ton | Czerwiec<br>ton | Różnica<br>w stos. do<br>maja 47 r. |
|-----------------------------------------------|-----------------|------------|-----------------|-------------------------------------|
| Ministerstwa i Instyt.<br>Państw. i Samorząd. | 20.270          | 20.305     | 21.491          | + 1.186                             |
| Przemysł Państwowy .                          | 60 055          | 57.781     | 69.534          | + 11.753                            |
| Pozostali odb. krajowi                        | 7.995           | 8.958      | 9.160           | + 162                               |
| Razem krajowi . . .                           | 88 320          | 87 084     | 100.185         | + 13.101                            |
| Eksport . . . . .                             | 9.760           | 6.433      | 9.867           | + 3.434                             |
| Razem rubr. 4+5 . .                           | 98.080          | 93.517     | 110.052         | + 16.535                            |
| Zapotrzebowanie międzyhutnicze . . .          | 77.012          | 77.590     | 70 944          | — 6.646                             |
| w tym:                                        |                 |            |                 |                                     |
| a) surówka . . . .                            | 12.467          | 12.908     | 9.162           | — 3.746                             |
| b) półwyroby i wlewki                         | 53 698          | 53.911     | 50.041          | — 3.870                             |
| c) wyrobu walc. i inne                        | 10.847          | 10.771     | 11.741          | + 970                               |
| Ogółem rubr. 6+7c .                           | 108.927         | 104.288    | 121.793         | + 17.505                            |

Bez surówki i półwyrobów w obrocie międzyhutniczym wysyłki w czerwcu wzrosły o 17.505 t w stosunku do wysyłek w maju i to głównie w grupie odbiorców krajowych. Wysyłki eksportowe zwiększyły się w czerwcu br. o 3.434 ton.

Przegląd sprzedaży według ważniejszych kategorii odbiorców przedstawia się następująco:

W czerwcu sprzedano surówki w kraju 35.320 ton, co stanowi około 289<sup>0</sup>% ilości sprzedanej w maju. Na półwyroby i żelazo nastąpił poważny wzrost zamówień. Sprzedaż blach i uniwersalnego żelaza powiększyła się wydatnie, osiągając ilość 13.436 ton. Na eksport sprzedano w dziale blach 2.330 ton. Wzmóżony popyt na rury został zaspokojony w całości. Sprzedaż rur w czerwcu przewyższyła o 1.628 ton sprzedaż rur w maju. Jednakowoż realizacja zamówień na rury precyzyjne przedstawiała duże trudności, co doprowadziło do zamówienia 3.500 t tego gatunku w Czechosłowacji.

Sprzedaż stali szlachetnej osiągnęła cyfrę 4.941 t w porównaniu do 1.141 t w maju. Należy



podkreślić, że huty „Baildon“ i Stalowa Wola są już w stanie dostarczać wysoko-stopową stal kwaso-odporną.

Produkcja hutnicza w lipcu, według danych prowizorycznych przedstawiała się następująco: surówka 74.974 ton (96% planu), wlewki i odlewy stalowe 140.692 t (113%), wyroby walcowane 82.556 t (92%), wyroby kute i prasowane 6.197 t (93%), odlewy żeliwne i specjalne 3.242 t (115%).

Akcję „Przemysł dla wsi“ wykonano w czerwcu 1947 r. towarami o wadze 1.607,1 ton, dostarczając:

|                            |           |
|----------------------------|-----------|
| żelaza prętowego . . . . . | 1.567,3 t |
| dźwigów . . . . .          | 19,8 t    |
| blachy cynkowej . . . . .  | 20,0 t    |

Przemysłowi hutniczemu dostarczono w czerwcu następujących ilości ważniejszych materiałów:

|                |           |
|----------------|-----------|
| rud krajowych  | 47.000 t  |
| rud szwedzkich | 78.000 t. |

Zaopatrzenie hutnictwa (wg. danych prowizorycznych) w lipcu, w stosunku do czerwca wzrosło o 260 mil. zł. Dostawy przedstawiały wartość 1.334 mil., w tym towarów importowanych było na 661 mil. zł.

b) Hutnictwo cynkowe. Sytuację przemysłu cynkowego w czerwcu uwidaczniają następujące dane:

Wydobycie kopalń rud:

|                          |          |
|--------------------------|----------|
| ruda blendowa . . . . .  | 58.566 t |
| ruda galmanowa . . . . . | 11.867 t |

Wytwórczość w hutnictwie:

|                                |                 |
|--------------------------------|-----------------|
| cynk hutniczy . . . . .        | 5.012 t         |
| cynk elektrolityczny . . . . . | 1.212 t         |
| blacha cynkowa . . . . .       | 2.820 t         |
| kubki cynkowe . . . . .        | 4.958.000 sztuk |
| kwas siarkowy 100% . . . . .   | 7.955 t         |
| siarka elementarna . . . . .   | 635 t           |
| ołów handlowy . . . . .        | 1.045 t         |
| minia i glejta . . . . .       | 89 t            |
| kadm rafinowany . . . . .      | 12 t            |

Zbyt produktów hutnictwa cynkowego w maju objął: cynku 5.936 t, blachy cynkowej 3.924 t, kubków cynkowych 3.639.600 szt., kwasu siarkowego 9.081 t, siarki elementarnej 900 t, ołowiu handlowego 880 t, minii i glejty 41 t, kadmu rafinowanego 15 t.

Wyeksportowano: cynku do Z.S.R.R. 1.750 t, Czechosłowacji 1.075 t, Szwecji 530 t, Austrii 100 t, Danii 3 t, blachy cynkowej do Z.S.R.R. 1.109 t, Szwecji 248 t, Danii 179 t.

Tabela 5

Produkcja przemysłu paliw płynnych (w II kwartale 1947 r.)

| Wyszczególnienie            | Jedn. miary         | K w i e c i e Ń |                 | M a j     |                 | C z e r w i e c |                 |
|-----------------------------|---------------------|-----------------|-----------------|-----------|-----------------|-----------------|-----------------|
|                             |                     | wydobycie       | wykon. plan w % | wydobycie | wykon. plan w % | wydobycie       | wykon. plan w % |
| Ropa . . . . .              | ton                 | 10.279          | 99,8            | 10.822    | 100,7           | 11.048,2        | 102,2           |
| Gazolina . . . . .          | „                   | 287,1           | 97              | 294,2     | 113,2           | 296,2           | 115,2           |
| Gaz ziemny . . . . .        | tys. m <sup>3</sup> | 10.935          | 82,8            | 8.526     | 85,3            | 8.334,5         | 108,2           |
| Wartość produkcji . . . . . | „ zł.               | 124.564         | —               | 129.631   | —               | 138.338         | —               |

**3. Paliwa płynne.** Wyniki osiągnięte przez przemysł paliw płynnych w II-gim kwartale 1947 r. wykazują systematyczny wzrost wydobycia ropy i gazoliny, a spadek wydobycia gazów ziemnych. Wydobycie ropy w kwietniu utrzymuje się na poziomie marcowym, które należy zaliczyć do najwyższych w I-szym kwartale. Wydobycie ropy w czerwcu w ilości 11.048,2 ton jest najwyższym osiągnięciem w okresie powojennym.

O ile chodzi o gazy ziemne, przeciętna wydobywania wahała się w I-szym kwartale w granicach ok. 16.000 tys. m<sup>3</sup>. Spadek w II-gim kwartale — w miesiącach maju i czerwcu — wynosi

prawie że 50%, co zostało przeprowadzone celowo, jak już zaznaczyliśmy w poprzednich numerach „Wiadomości“.

W lipcu produkcja zakładów przemysłu paliw płynnych wykazała wzrost w porównaniu z czerwcem we wszystkich bez wyjątku działach.

Wiąże się to z szybkim postępem prac renowacyjnych i inwestycyjnych, które w czerwcu osiągnęły największe nasilenie. Na miesiąc kwiecień projektowano wiercenia 30 otworów, na maj 40 otworów, a na czerwiec 46 otworów.

W porównaniu z I-szym kwartałem daje się tu zauważyć poważna zwyzka o 33%.



Tabela 6

**Produkcja przemysłu paliw płynnych**  
w lipcu 1947 r.

| Wyszczególnienie                                 | Produkcja<br>w tonach | Wykonanie<br>planu w % |
|--------------------------------------------------|-----------------------|------------------------|
| <b>Wydobycie:</b>                                |                       |                        |
| ropy . . . . .                                   | 11.108                | 99                     |
| gazu ziemnego (w tys. m <sup>3</sup> ) . . . . . | 8.758                 | 115                    |
| gazoliny surowej . . . . .                       | 500                   | 103                    |
| <b>Przeróbka:</b>                                |                       |                        |
| ropy krajowej . . . . .                          | 12.237                | 116                    |
| ropy importowanej . . . . .                      | 4.039                 | 115                    |
| półfabrykatów . . . . .                          | 941                   | —                      |
| <b>Wytwórczość rafinerii:</b>                    |                       |                        |
| benzyna . . . . .                                | 4.849                 | —                      |
| gaz płynny . . . . .                             | 47                    | —                      |
| gazolina stabilizowana . . . . .                 | 298                   | —                      |
| nafta . . . . .                                  | 3.986                 | —                      |
| olej gazowy . . . . .                            | 2.656                 | —                      |
| oleje smarowe . . . . .                          | 3.252                 | —                      |
| parafina . . . . .                               | 305                   | —                      |
| asfalt . . . . .                                 | 727                   | —                      |
| smary stałe . . . . .                            | 191                   | —                      |

Stan zatrudnienia w przemyśle paliw płynnych przedstawiał się w II-gim kwartale następująco:

|                     | kwiecień | maj   | czerwiec |
|---------------------|----------|-------|----------|
| pracownicy fizyczni | 6.065    | 6.106 | 6.157    |
| „ umysłowi          | 524      | 528   | 579      |
|                     | 6.589    | 6.634 | 6.736    |

Od kwietnia stan zatrudnienia systematycznie rośnie w związku ze zwiększoną ilością wierceń i wydajnością produkcji.

**4. Przemysł energetyczny.** Przemysł energetyczny wyprodukował w czerwcu 1947 r. 493.702 MWh (megawatów na godzinę), czyli

o 938 MWh mniej niż w maju. Nieznaczny ten spadek jest normalnym zjawiskiem sezonowym.

Otrzymane ostatnio w ramach pomocy UNRRA 11 transformatorów o mocy 30 MVA, 9 transformatorów wzmacniających, 39 transformatorów napięć, 49 wyłączników dla napięć 66 kV oraz 5 kompletnych instalacji dla elektrowni o 650 kW, stanowią cenny wkład do przeprowadzanych obecnie inwestycji elektryfikacyjnych w kraju.

**5. Przemysł metalowy.** Przemysł metalowy w lipcu br. osiągnął najwyższe wyniki z dotychczasowych. Produkcja bowiem tego przemysłu w omawianym miesiącu przedstawiała wartość 68,8 mil. zł. przedwojennych, podczas gdy wartość czerwcowej produkcji niewiele przekroczyła 63 mil. zł. przedw. Również w zakresie wykonania planu uzyskano 114<sup>0</sup>%, co w porównaniu z wynikami poprzedniego miesiąca oznacza wykonanie lepsze o przeszło 9<sup>0</sup>%.

W przeciwieństwie do czerwca br. wszystkie Zjednoczenia wykonały plan z nadwyżką, z wyjątkiem jedynie przemysłu mebli stalowych, który wykazał dość wysoki niedobór, mianowicie zaledwie 84,1<sup>0</sup>% wykonania planu. Niedociągnięcie to (jedynie zresztą w całym przemyśle metalowym na przestrzeni miesiąca sprawozdawczego) wynikało z przyczyn od Zjednoczenia niezależnych, a mianowicie z powodu niedostatecznych dostaw podstawowych surowców i niezbędnych do tej produkcji artykułów pomocniczych. Z wyjątkiem tej jednej gałęzi omawianego przemysłu dostawy były na poziomie zupełnie zadowalającym, w dużym stopniu przyczyniając się do uzyskania tak pięknych rezultatów pracy.

Tabela 7

**Produkcja przemysłu energetycznego w czerwcu 1947 r.**

| Grupy elektrowni                  | Liczba<br>zakładów | Moc instalowana |       | Szczyt.<br>obciąż. | Własna<br>produkcja | Wymiana energii |         | Energia<br>rozporzą-<br>dzalna |
|-----------------------------------|--------------------|-----------------|-------|--------------------|---------------------|-----------------|---------|--------------------------------|
|                                   |                    | nomin.          | fakt. |                    |                     | otrzym.         | oddano  |                                |
|                                   |                    | M               | W     | M                  | W                   | h               |         |                                |
| Ogółem (I+II) . . . . .           | 232                | 2.429           | 2.237 | 1.131              | 493.702             | 110.738         | 103.150 | 501.290                        |
| w tym:                            |                    |                 |       |                    |                     |                 |         |                                |
| I. Elektrownie zawodowe . . . . . | 97                 | 1.304           | 1.173 | 699                | 288.752             | 60.909          | 89.128  | 260.533                        |
| II. „ niezawodowe . . . . .       | 135                | 1.125           | 1.064 | 432                | 204.950             | 49.829          | 14.022  | 240.757                        |
| A Ziemie dawne . . . . .          | 162                | 1.755           | 1.612 | 804                | 358.687             | 89.301          | 84.871  | 363.117                        |
| w tym.                            |                    |                 |       |                    |                     |                 |         |                                |
| I. Elektrownie zawodowe . . . . . | 42                 | 822             | 740   | 452                | 186.592             | 48.357          | 74.660  | 160.289                        |
| II. „ niezawodowe . . . . .       | 120                | 933             | 872   | 352                | 172.095             | 40.944          | 10.211  | 202.828                        |
| B. Ziemie Odzyskane . . . . .     | 70                 | 674             | 625   | 227                | 135.015             | 21.437          | 18.279  | 138.173                        |
| w tym:                            |                    |                 |       |                    |                     |                 |         |                                |
| I. Elektrownie zawodowe . . . . . | 55                 | 482             | 433   | 247                | 102.160             | 12.552          | 14.468  | 100.244                        |
| II. „ niezawodowe . . . . .       | 15                 | 192             | 192   | 80                 | 32.855              | 8.885           | 3.811   | 37.929                         |



Tabela 8

**Wartość produkcji przemysłu metalowego**  
w/g cen podstawowych (1937 r.)

| Przemysł-Zjednoczenie     | Czerwiec 1947 r.   |                    | Lipiec 1947 r.*    |                    |
|---------------------------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|
|                           | produkcja wykonana | % wykonanego planu | produkcja wykonana | % wykonanego planu |
| Obrabiarkowy:             |                    |                    |                    |                    |
| a) Grupa Obrabiarkowa .   | 3 271,4            | 105,3              | 2 870,0            | 105,7              |
| b) „ Narzędziowa .        | 1.215,1            | 108,3              | 1.280,0            | 123,6              |
| c) „ Precyz.-Optycz. .    | 1.075,2            | 128,9              | 1.152,0            | 128,3              |
| Maszyn Roln.-Łódź .       | 1.767,4            | 111,8              | 2.046,6            | 122,7              |
| „ „ -Bydgoszcz .          | 1.284,6            | 123,6              | 1.313,9            | 138,3              |
| Taboru Kolejowego .       | 25 315,3           | 93,7               | 28 540,3           | 105,7              |
| Maszynowy . . . . .       | 3.710,3            | 103,5              | 3.967,1            | 133,0              |
| Motoryzacyjny . . .       | 2 502,9            | 113,6              | 3 270,4            | 112,6              |
| Odlewniczy — Radom        | 1.548,3            | 99,9               | 1.954,5            | 109,2              |
| „ — Kraków                | 2.503,8            | 116,4              | 2.820,0            | 130,8              |
| Śrub, nitów i części kut. | 4.221,2            | 127,1              | 4.060,6            | 123,0              |
| Wyrobow blachy-Kielce     | 1.084,0            | 110,4              | 1 087,6            | 112,4              |
| „ „ -Bytom                | 3 289,8            | 103,8              | 3 550,0            | 113,7              |
| Drutu i Gwoździ . . .     | 4 581,9            | 143,3              | 5 061,4            | 140,6              |
| Mebli Stalowych . . .     | 909,6              | 87,1               | 880,9              | 84,1               |
| Kotlarski . . . . .       | 3 785,1            | 114,1              | 4.094,1            | 119,7              |
| Maszyn Włókienniczych     | 1.043,5            | 113,9              | 895,1              | 103,7              |
| O g ó ł e m :             | 63.208,6           | 104,9              | 68.847,5           | 114,0              |

Zatrudnienie w lipcu br. wykazało niedużą podwyżkę. Według prowizorycznych danych w omawianym miesiącu zatrudnionych było 108.949 osób, w porównaniu z liczbą 108.133 osób w czerwcu br., a więc wzrost globalny o 816 osób. Ponieważ zatrudniono w lipcu o 1029 pracowników fizycznych więcej, zaś o 213 pracowników umysłowych mniej, podwyżka zatrudnienia całkowicie przypada na pracę pracowników fizycznych.

Odnośnie wytwórczości ilościowej ważniejszych wyrobów przemysłu metalowego brak jest danych za lipiec, stąd też podajemy jedynie dane czerwcowe w porównaniu z majem br., uwzględniając jednocześnie porównawcze wyniki produkcji tych artykułów od początku br. w porównaniu z produkcją całego roku 1946.

Tabela 9

**Wytworczość niektórych ważniejszych wyrobów**  
w m-cu czerwcu 1947 r.

| P r o d u k t                          | Jedn.<br>miary | Rok<br>1946 | Maj        | Czer-<br>wiec | Od począt-<br>ku roku |
|----------------------------------------|----------------|-------------|------------|---------------|-----------------------|
|                                        |                |             | 1 9 4 7 r. |               |                       |
| Obrabiarki . . . .                     | sztuk          | 1.510       | 192        | 233           | 1.191                 |
| Wagony towarowe                        | „              | 4 141       | 731        | 784           | 4.105                 |
| Wagony towarowe<br>i platf. specj. . . | „              | —           | —          | —             | 20                    |
| Wagony osobowe                         | „              | 5           | 7          | 7             | 31                    |
| Wagony wąskotor.<br>—nowe. . . . .     | „              | —           | 50         | 50            | 190                   |
| Wagony cysterny                        | „              | 63          | 31         | 33            | 97                    |
| Wagony chłodnie                        | „              | —           | —          | —             | 1                     |

\*) dane prowizoryczne.

Tabela 9 (c. d.)

| P r o d u k t                          | Jedn.<br>miary | Rok<br>1946 | Maj        | Czer-<br>wiec | Od począt-<br>ku roku |
|----------------------------------------|----------------|-------------|------------|---------------|-----------------------|
|                                        |                |             | 1 9 4 7 r. |               |                       |
| Parowozy nowe .                        | sztuk          | 152         | 16         | 18            | 96                    |
| „ tendraki                             | „              | 2           | —          | —             | —                     |
| „ wąskotor.                            | „              | 24          | 5          | 3             | 27                    |
| „ spalinowe<br>wąskotorowe .           | „              | —           | —          | 1             | 2                     |
| Rowery nowe . .                        | „              | 34.166      | 6.725      | 8.669         | 44.184                |
| Maszyny do uprawy<br>ziemi sprzęż. . . | „              | 127.889     | 20.041     | 21.433        | 110.050               |
| Maszyny do siewu<br>i sprzęt . . . .   | „              | 9 047       | 826        | 981           | 3.786                 |
| Maszyny do omłotu<br>i czyszc. ziarna  | „              | 11.631      | 1.582      | 1.953         | 9.917                 |
| Maszyny do przy-<br>gotowania paszy    | „              | 17.590      | 3.718      | 4.074         | 21.925                |
| Maszyny i aparaty<br>roln. i inne . .  | „              | 10.069      | 1.438      | 1.465         | 7.754                 |
| Odlewy . . . . .                       | ton            | 71.048      | 8.446      | 8.112         | 47.540                |
| Naczynia emaliow.                      | „              | 6.764       | 643        | 618           | 3.601                 |
| Wyroby z blachy                        | „              | 13.848      | 1 685      | 1.582         | 9.274                 |
| Wyroby z drutu .                       | „              | 38.629      | 5.024      | 4.978         | 27.450                |
| Śruby i części kute                    | „              | 26.150      | 2.894      | 2.949         | 16.890                |
| Konstrukcje żelazne                    | „              | 14.125      | 1 304      | 1.519         | 7.014                 |
| Kotły i zbiorniki .                    | „              | 4.776       | 320        | 342           | 1.968                 |
| Zakł. Ostrow. wyk.<br>węglarek . . . . | sztuk          | —           | 140        | 240           | 900                   |

**6. Przemysł chemiczny.** Sezon urlopowy nie pozwolił na utrzymanie w przemyśle chemicznym tak wysokiego poziomu wszystkich działów produkcji, jaki został osiągnięty w czerwcu. W każdym jednak razie należy podkreślić, że poziom ten był w lipcu znacznie wyższy niż w miesiącach poprzedzających czerwiec, a w niektórych nawet działach mamy do zanotowania dalszy wzrost produkcji.

Spadła produkcja artykułów smołowych, farb olejnych, lakierów, sody, opon i detek.

Z poważniejszych osiągnięć podkreślić należy przede wszystkim dalsze wydawnicze zwiększenie (o 35,5%) produkcji tak zasadniczego artykułu, jak kwas siarkowy, co z kolei odbiło się na wzroście produkcji superfosfatów (o 19,5%).

Produkcja elektrod węglowych zwiększyła się o 47%, barwników organicznych o 9,2%, utramaryny o 17,6%, obuwia gumowego o 15,1%.

Z wyjątkiem artykułów smołowych, kwasu octowego i mydła, we wszystkich innych zasadniczych działach produkcji przekroczono znacznie plan (w produkcji utramaryny o 148,5%, w produkcji superfosfatu o 51,5%, karbidu o 36,8%, obuwia gumowego o 91,5%).

W tym samym czasie zatrudnienie w państwowym przemyśle chemicznym wzrosło stosunkowo nieznacznie, z 42.386 pracowników



w czerwcu na 42.964 pracowników w lipcu (wzrost o 1,3%).

Podobnie, jak i w miesiącach poprzednich trudności w produkcji przemysłu chemicznego spowodowane były głównie niedostatecznym i nieregularnym zaopatrzeniem w surowce i materiały pomocnicze, zwłaszcza pochodzenia zagranicznego.

Również zużyta, wymagająca częstych remontów aparatura działa hamująco na rozwój produkcji, który mimo uzyskanych osiągnięć — mógłby być jeszcze większy.

Przebieg prac zmierzających do odbudowy i rozbudowy fabryk przemysłu chemicznego był na ogół zgodny z planem. Na szczególną uwagę zasługuje uruchomienie w lipcu P.F.Z.A. w Mościcach. Fakt ten posiada decydujące znaczenie dla produkcji nawozów sztucznych.

Tabela 10

**Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu chemicznego**

| Artykuły                     | Produkcja w tonach |        | Wykonanie planu w % |        |
|------------------------------|--------------------|--------|---------------------|--------|
|                              | czerwiec           | lipiec | czerwiec            | lipiec |
| Prod. smołowe                | 19.582             | 15.202 | 157,4               | 123,0  |
| „ benzolowe                  | 2.523              | 2.517  | 96,7                | 97,0   |
| Elektrody węgl.              | 291                | 429    | 98,3                | 117,0  |
| Barwniki organ.              | 153                | 167    | 144,1               | 116,1  |
| Farby olejne i lakiery . . . | 232                | 217    | 159,7               | 127,1  |
| Biel cynkowa                 | 750                | 694    | 156,3               | 15,6   |
| Ultramaryna .                | 51                 | 60     | 126,5               | 248,5  |
| Kwas octowy czysty . . .     | 35                 | 26     | 128,1               | 93,2   |
| Azotniak . . .               | 10.508             | 10.752 | 157,4               | 128,0  |
| Superfosfat . .              | 15.347             | 18.334 | 109,6               | 151,5  |
| Kwas solny . .               | 375                | 380    | 127,7               | 125,6  |
| Kwas siarkowy                | 3.504              | 4.749  | 74,4                | 105,0  |
| Amoniak . . .                | 519                | 461    | 146,5               | 100,7  |
| Soda kaustyczna              | 2.533              | 2.506  | 116,0               | 113,9  |
| Karbid . . . .               | 2.292              | 2.204  | 114,8               | 136,8  |
| Mydło . . . .                | 457                | 500    | 62,0                | 72,5   |
| Obuwie gumowe                | 199                | 229    | 106,5               | 191,5  |
| Opony i dętki .              | 309                | 272    | 117,5               | 104,9  |
| Tarcze ściérne .             | 25                 | 25     | 125,0               | 123,0  |

**7. Przemysł elektrotechniczny.** Wartość produkcji przemysłu elektrotechnicznego w czerwcu wyniosła 13.389.000 zł. przedwojennych. W porównaniu z miesiącem poprzednim stanowi to wzrost o 1.300.000 zł. Pod względem ilościowym produkcja czerwca wzrosła o 2.160 t w porównaniu z produkcją majową.

Według cen z 1937 r. plan wartościowy produkcji przekroczono w czerwcu o 4%. Plan ilościowy został wykonany tylko w 95%.

Stan zatrudnienia w przemyśle elektrotechnicznym w czerwcu wynosił 14.838 pracowników fizycznych oraz 4.147 umysłowych, czyli łącznie 18.985 osób.

Tabela 11

**Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w czerwcu 1947 roku**

| Zjednoczenie          | Planowano  |                           | Wykonano   |                           |
|-----------------------|------------|---------------------------|------------|---------------------------|
|                       | Ilość w t. | Wartość w tys. zł 1937 r. | Ilość w t. | Wartość w tys. zł 1937 r. |
| Maszyn elektrycznych  | 245,6      | 1.860,7                   | 305,2      | 2.326,5                   |
| Aparatów elektryczn.  | 194,4      | 1.811,4                   | 207,7      | 1.913,0                   |
| Lamp elektrycznych .  | 26,2       | 1.565,7                   | 24,0       | 1.419,5                   |
| Ogniw i akumulatorów  | 629,0      | 1.412,8                   | 347,2      | 1.175,4                   |
| Kabli i przewodów .   | 1.768,3    | 5.067,0                   | 1.824,2    | 5.288,0                   |
| Radiotechniczne . . . | 13,2       | 416,6                     | 19,2       | 475,9                     |
| Teletechniczne . . .  | 23,1       | 653,0                     | 36,5       | 790,8                     |
| Razem                 | 2.899,8    | 12.787,2                  | 2.764,1    | 13.389,0                  |

Ilość zakładów podległych C.Z.P.E. wynosiła w czerwcu 69 zakładów czynnych i 1 zakład przejściowo nieczynny.

**8. Przemysł drzewny,** zorganizowany w Centralnym Zarządzie Przemysłu Drzewnego, podległym Ministerstwu Przemysłu i Handlu, wyprodukował w maju br. artykułów ogólnej wartości 5.442.095 zł. przedwojennych (wg cen podstawowych). Plan produkcyjny na ten miesiąc wykonano w 115%.

Produkcja czerwcową osiągnęła jeszcze lepsze wyniki. W miesiącu tym bowiem wartość wytworzonych wyrobów przemysłu drzewnego osiągnęła 5.824.853 zł przedwojennych. Plan wykonano w 110,6%. Dzięki wyteżonej pracy i wzmoczonej wydajności przeciętnej pracownika przewyższono rezultaty zeszłomiesięczne, mimo istniejących nadal trudności surowcowych. Szczególnie dawał się odczuć brak bednarki — w produkcji beczek, oraz surowca suchego w produkcji małych skrzyń. Dostawy tarcicy liściastej w czerwcu nie były jeszcze wystarczające. Na dzień 1 maja br. w przemyśle drzewnym pracowało 15.156 osób, w tym 13.512 pracowników fizycznych i 1.644 umysłowych, na dzień 1 czerwca br. przemysł drzewny zatrudniał 13.543 pracowników fizycznych i 1.651 umysłowych, na dzień 1 lipca br. stan zatrudnienia w tym przemyśle wynosił ogółem 15.406 osób, w tym 13.678 fizycznych i 1.728 umysłowych.

Wzrost czerwcowy liczby zatrudnionych pochodzi jedynie stąd, że dwa Zjednoczenia nie podawały przedtym w ogólnym wykazie swoich pracowników.

**9. Przemysł mineralny** był ostatnio omawiany w Nr. 7 „Wiadomości“, gdzie podano kwietniową produkcję. Wobec tego, dla wyrównania się z danymi innych gałęzi przemysłu, scharakteryzujemy przede wszystkim dane z maja i czerwca br., gdyż niestety dane lipcowe mają jeszcze charakter ułamkowy.



Ogólnie biorąc przemysł mineralny wykazuje tendencję wzrostu produkcji. W maju br. wyprodukowano towarów na kwotę 20.023,8 tys. zł przedwojennych (według cen podstawowych), przy planowaniu wartości na 17.854,2 tys. złotych przedwojennych. Plan wykonano w 112<sup>0</sup>/. Wobec produkcji w poprzednim miesiącu wartości 17.703 tys. zł przedwojennych oznacza to nader poważną zwyżkę. Była ona widoczna odnośnie produkcji najważniejszych materiałów budowlanych takich jak: wapno budowlane, (43.317,5 t wobec 32.851 t w kwietniu), cement (169.096,0 t wobec 133.983 t w kwietniu), klinkier budowlany (195,1 tys. szt. wobec 158,05 tys. szt. w kwietniu).

Zwyżkę tę w pewnym stopniu przypisać można uruchomieniu nowych zakładów, których ilość w maju powiększyła się do 251, w tym 82 wytwarzających cegłę budowlaną (w kwietniu — 80), 18 wapienników (w kwietniu 15), 42 kamieniołomów (w kwietniu 38), 2 gipsownie (bez zmian), 3 żwirownie (dito), 44 zakłady szklarskie (jw.), 12 cementowni (jw.), 13 fabryk papy i izolacji (jw.).

Zatrudnionych w maju było ogółem 51.071 pracowników, w tym 46.875 fizycznych i 4.296 umysłowych. Oznacza to dalszą (w porównaniu z kwietniem) zwyżkę o 1.473 pracowników fizycznych i 197 umysłowych.

Czerwcową produkcja przemysłu mineralnego osiągnęła wartość 19.817,9 tys. zł przedwojennych, a więc nieco mniej niż w miesiącu poprzednim. Spadek ten powstał w dużej mierze wskutek mniejszej w czerwcu ilości dni pracy. Na czerwiec planowano osiągnięcie wartości 18.439,3 zł przedwojennych, wykonano więc plan w 107<sup>0</sup>/%.

Odnosnie lipca posiadamy jak zaznaczyliśmy jedynie dane fragmentaryczne, przedstawione w poniższej tabeli obrazującej produkcję ważniejszych materiałów budowlanych, osiągniętych w tym miesiącu. Wyniki te są nader zadowalające, gdyż odnośnie wykonania planu jedynie szkło nie dociąga do wymaganego pozo-

mu produkcji (prawdopodobnie z powodu remontu huty szklanej w Ząbkowicach).

**10. Przemysł włókienniczy.** W lipcu przemysł włókienniczy dysponował już, zwłaszcza na odcinku przemysłu bawełnianego, dostateczną ilością surowca. Umożliwiłoby to jego normalną pracę, gdyby nie odpływ fachowych sił roboczych, zarówno do sezonowych robót polnych, jak i innych przemysłów. Zjawisko to, związane z akcją żniwną, oraz systemem płac w przemyśle włókienniczym, stało się powodem postojów, w wyniku których plan lipcowy na odcinkach przemysłu bawełnianego, wełnianego, włókien łykowych nie został wykonany.

W przemyśle bawełnianym ogólne wykonanie planu wynosi pod względem wartości 90,9<sup>0</sup>%, w przemyśle wełnianym 92,3<sup>0</sup>%. W przemyśle włókien łykowych plan ogólny został wprowadzie w lipcu wykonany w 107,7<sup>0</sup>/% (pod względem wartości), ale zaznaczyć należy, że plan produkcji tego przemysłu został zmieniony i dostosowany do skąpych zapasów surowca, a zatem ustalony poniżej możliwości technicznych produkcji przędzy i tkanin łykowych.

Pozostałe rodzaje przemysłu włókienniczego wykonały wyznaczony im plan produkcji z nadwyżką.

W przemyśle dziewiarskim zanotować należy wyraźne polepszenie się jakości wyrobów. W przemyśle konfekcyjnym nastąpiły przerzuty asortymentowe, spowodowane brakiem odpowiednich tkanin do wyrobu planowanych gatunków.

Import surowców dla potrzeb przemysłu włókienniczego przedstawiał się w lipcu następująco:

|                                 |         |
|---------------------------------|---------|
| bawełna rosyjska . . . . .      | 6.733 t |
| „ U.S.A. . . . .                | 1.787 t |
| „ egipska . . . . .             | 182 t   |
| wełna z Anglii . . . . .        | 2.312 t |
| szmaty z U.S.A. . . . .         | 70 t    |
| „ z Kanady . . . . .            | 203 t   |
| len z Belgii . . . . .          | 176 t   |
| pakuły jugosłowiańskie. . . . . | 352 t   |
| celuloza ze Szwecji . . . . .   | 812 t   |

Tabela 12

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu mineralnego w lipcu 1947 r.

| Nazwa artykułu               | Jednostka           | Planowano | Wykonano  | Wartość produkcji plan. | Wartość produkcji wykon. | % wykonania planu |
|------------------------------|---------------------|-----------|-----------|-------------------------|--------------------------|-------------------|
| Cement (klinkier) . . . . .  | tony                | 157.100   | 168.225   | 5.384,8                 | 5.745,7                  | 107               |
| Wapno palone . . . . .       | „                   | 45.936    | 49.883,8  | 872,8                   | 947,8                    | 109               |
| Szkło ciągnięte . . . . .    | m <sup>2</sup>      | 645.000   | 427.135,0 | 1.290,0                 | 854,3                    | 66                |
| Klinkier budowlany . . . . . | tys. szt.           | 310       | 380,8     | 20,1                    | 24,8                     | 123               |
| Cegła . . . . .              | „ „                 | 20.800    | 19.837,2  | 696,8                   | 664,5                    | 95                |
| Papa smołowcowa . . . . .    | tys. m <sup>2</sup> | 715       | 785,5     | 278,8                   | 306,3                    | 110               |



Ogólnie można powiedzieć, że zarówno pod względem surowców, jak i materiałów pomocniczych nastąpiła w przemyśle włókienniczym bardzo wyraźna poprawa.

Tabela 13

## Produkcja przemysłu włókienniczego w lipcu 1947 r.

| Rodzaj przemysłu               | Jedn. miary    | Planowano   | Wykonano    | % wykonania planu |
|--------------------------------|----------------|-------------|-------------|-------------------|
| <b>Bawełniany:</b>             |                |             |             |                   |
| Przędza cienka                 | kg             | 4.787.000   | 4.170.448   | 87,12             |
| „ odpadk.                      | „              | 652.000     | 553.186     | 84,84             |
| Tkaniny bawełn.                | m              | 22.400.000  | 21.024.748  | 93,9              |
| <b>Wełna:</b>                  |                |             |             |                   |
| Przędza zgrzebn.               | kg             | 1.490.000   | 1.334.565   | 89,56             |
| „ czesank.                     | „              | 434.000     | 428.081     | 98,63             |
| Tkaniny wełn.                  | m              | 2.800.000   | 2.382.634   | 85,09             |
| <b>Włókna białkowe:</b>        |                |             |             |                   |
| Przędza lniana                 | kg             | 1.090.000   | 777.510     | 71,35             |
| „ jutowa                       | „              | 1.200.000   | 806.080     | 67,17             |
| Tkanina lniana                 | m              | 2.440.000   | 1.908.009   | 78,19             |
| „ jutowa                       | „              | 2.580.000   | 1.407.063   | 54,53             |
| <b>Jedwabn.-Galanter.:</b>     |                |             |             |                   |
| Tkaniny jedwab.                | m              | 1.330.000   | 1.688.255   | 126,35            |
| Plusze i pokrew.               | „              | 284.000     | 349.511     | 123,06            |
| Firanki i tiule                | m <sup>2</sup> | 50.600      | 46.980      | 92,84             |
| Dywany i chodniki              | m              | 40.000      | 32.321      | 80,80             |
| Pasmanteria                    | „              | 25.510.000  | 18.798.178  | 73,68             |
| Koronki i klockowe             | „              | 207.000     | 324.778     | 156,88            |
| <b>Dziwiarski:</b>             |                |             |             |                   |
| Wyroby dziane                  | szt.           | 3.066.000   | 3.735.918   | 121,84            |
| „                              | kg             | 336.000     | 430.488     | 120,12            |
| <b>Konfekcyjny:</b>            |                |             |             |                   |
| Normomaszyny                   |                | 293.500     | 267.076     | 90,99             |
| Konfekcja ogółem               | szt.           | 1.625.000   | 2.017.132   | 124,13            |
| w tym: płaszcze                | „              |             | 50.763      |                   |
| mundury                        | „              |             | 92.979      |                   |
| spodnie                        | „              |             | 101.056     |                   |
| koszule                        | „              |             | 282.732     |                   |
| kalesony                       | „              |             | —           |                   |
| biel. pośc.                    | „              |             | 82.748      |                   |
| inne                           | „              |             | 1.076.824   |                   |
| <b>Włókna sztuczne:</b>        |                |             |             |                   |
| Sztuczny jedwab                | kg             | 463.000     | 494.868     | 106,88            |
| Włókna cięte                   | „              | 425.000     | 456.878     | 107,50            |
| Przędza „Artex“                | „              | 25.000      | 29.032      | 116,12            |
| Tomofan                        | „              | 37.500      | 41.439      | 110,50            |
| <b>Artykuły techniczne:</b>    |                |             |             |                   |
| Wartość prod.                  | złoty          | 176.694.000 | 137.383.040 | 77,75             |
| <b>F-ka Szt. Wł. Nr 7.</b>     |                |             |             |                   |
| Steelon                        | kg             | 35          | 30          | 85,71             |
| <b>Roszaranie Lnu i Konopi</b> |                |             |             |                   |
| Włókno                         | kg             |             | 589.000     |                   |
| Przędza                        |                |             | 5.000       |                   |

11. Przemysł papierniczy. W miesiącu lipcu zatrudnionych było w przemyśle papierniczym 27.689 pracowników, w tym 3.470 umysłowych.

Produkcję przemysłu papierniczego cechuje w lipcu dalszy wzrost zarówno pod względem ilości jak i procentowego wykonania planu.

Tabela 14

## Produkcja przemysłu papierniczego wytwórczego w tonach

| Artykuł        | Czerwiec 1947 r. |           |          | Lipiec 1947 r. |           |          |
|----------------|------------------|-----------|----------|----------------|-----------|----------|
|                | plano-wano       | wyko-nano | % wykon. | plano-wano     | wyko-nano | % wykon. |
| Miazga drzewna | 8.017            | 7.595     | 94,7     | 8.294          | 7.936     | 95,7     |
| Celuloza       | 7.850            | 8.069     | 102,8    | 7.788          | 8.290     | 106,4    |
| Papier         | 17.527           | 17.565    | 100,2    | 17.922         | 18.531    | 103,4    |
| Tektura        | 2.137            | 2.051     | 96       | 2.400          | 2.231     | 96,6     |

Na produkcję celulozy składają się dwa działy: produkcja celulozy natronowej i produkcja celulozy sulfitowej. W miesiącu lipcu na szczególną uwagę zasługuje wysokie wykonanie planu produkcji celulozy natronowej (117,4%), co częściowo należy tłumaczyć odłożeniem przewidzianych w tym dziale remontów. Plan produkcji celulozy sulfitowej wykonano w 101,2%.

Z poszczególnych gatunków papieru plan ilościowy papieru gazetowego wykonano w 105,8%, drukowanego w 94% i piśmiennego w 107,4%.

Wzrost produkcji lipcowej w porównaniu z czerwcem ilustruje poniższe zestawienie:

|                    |          |
|--------------------|----------|
| w papierze         | o 1000 t |
| w miazdze drzewnej | „ 350 t  |
| w celulozie        | „ 300 t  |
| w tekturze         | „ 200 t  |

Zaopatrzenie surowcowe przemysłu papierniczego w lipcu uległo na ogół poprawie. Trudności zaopatrzeniowe wystąpiły jedynie przy chlorze ciekłym i chlorku wapna.

Również zaopatrzenie w sita uległo w lipcu pewnemu pogorszeniu.

Tabela 15

## Zaopatrzenie surowcowe przemysłu papierniczego w tonach

| Surowiec           | Wysokość dostaw |        |
|--------------------|-----------------|--------|
|                    | czerwiec        | lipiec |
| Drewno             | 51.848          | 94.983 |
| Makulatura krajowa | 2.445           | 2.500  |
| „ importowa        | 1.034           | 2.243  |
| Szmaty i odpadki   | 1.125           | 1.196  |
| Piryt              | 5.816           | 5.441  |

Obroty Centrali Zbytu Przemysłu Papierniczego wyniosły w czerwcu zł 702.033.000 (w tym sprzedaż wewnętrzna zł 101.699.800), w lipcu obroty te zwiększyły się bardzo wydatnie wynosząc zł 1.168.560.600 (w tym sprzedaż wewnętrzna zł 169.880.000).



Zakup w czerwcu wyniósł łącznie złotych 1.241.153.000. Remanenty na ultimo maja wyniosły zł 909.629.000, na ultimo czerwca — złotych 871.489.000.

**12. Przemysł skórzany.** Pomimo trwających wciąż trudności zaopatrzeniowych, a przede wszystkim braku surowców zagranicznych, państwowy przemysł skórzany wykazał w lipcu wyraźną poprawę w porównaniu z poprzednimi miesiącami.

W lipcu otrzymano z importu 35 t rycyny, która przerabiana jest w kraju na olej turecki, używany w przemyśle futrzarskim. Spodziewany jest również transport 85 t tranu ze Szwecji, przy czym zakontraktowano już dalszych 50 t tranu.

Ze Szwajcarii otrzymano 440 kg farb do skór i awizowano wysyłkę 2.700 kg farb do welurów oraz 2.800 kg farb dla przemysłu białoskórniczego i futrzarskiego. Poza tym nadeszło zawi-

Tabela 16

## Produkcja przemysłu skózanego w czerwcu i lipcu 1947 r.

| Rodzaj produkcji         | Miara<br>lub waga | Czerwiec  |          |             | Lipiec    |          |             |
|--------------------------|-------------------|-----------|----------|-------------|-----------|----------|-------------|
|                          |                   | planowano | wykonano | % wykonania | planowano | wykonano | % wykonania |
| a) garbarska             |                   |           |          |             |           |          |             |
| skóry podeszwowe . . .   | kg                | 330 000   | 373.000  | 113,1       | 270.000   | 331.500  | 122,7       |
| krupony pasowe . . .     | "                 | 90.000    | 40.544   | 42,7        | 22.000    | 56.400   | 256,0       |
| juchty . . . . .         | "                 | 30.000    | 41.798   | 139,4       | 25 000    | 41.800   | 167,0       |
| wierzchy . . . . .       | m <sup>2</sup>    | 120.000   | 84.526   | 70,5        | 75.000    | 91.600   | 122,0       |
| skóry rękawiczne . . .   | "                 | 6.000     | 6.443    | 107,4       | 5 000     | 6 300    | 126,0       |
| " techniczne . . .       | "                 | 14.000    | 27.000   | 195,0       | 20.000    | 28.200   | 147,0       |
| b) obuwie                |                   |           |          |             |           |          |             |
| wszelkiego rodzaju . . . | par               | 364 950   | 410.463  | 112,5       | 559 000   | 479.000  | 85,0        |
| c) pasy pędne            | kg                | 33.800    | 28.742   | 85,0        | 35.000    | 29 700   | 85,0        |
| d) artykuły techniczne   | "                 | 9.450     | 14.065   | 148,8       | 20.000    | 28.200   | 141,0       |
| e) rękawiczki skórzane   | par               | —         | —        | —           | 10.000    | 8.600    | 86,0        |
| f) futrzarska            |                   |           |          |             |           |          |             |
| skóry królicze . . . . . | szt.              | 40.000    | 36.221   | 90,6        | 40.000    | 50.000   | 125 0*)     |
| " baranie . . . . .      | "                 | 19.000    | 15.722   | 82,7        | 40.000    | 43.200   | 108,0       |
| " różne . . . . .        | "                 | 7.400     | 7.226    | 96,3        | 4.000     | 2.461    | 61,5*)      |
|                          |                   |           |          |             | 1.000     | 929      | 92,9**)     |

Zakup skór na rynku krajowym wyniósł w lipcu 1.010 t skór surowych, a import tychże skór wyniósł 566 t.

Przemysł garbarski otrzymał do przerobienia 2.000 t skór surowych a wyprodukował 1.700 t (w przeliczeniu na surowiec), wykonując plan ilościowy w 136,9%.

Produkcja obuwia nie osiągnęła w lipcu planowanej normy mimo, że ilościowo przewyższyła produkcję czerwcową.

Na niewykonanie planu na tym odcinku wpłynęła w znacznym stopniu reorganizacja w fabryce obuwia „Bata” w Chełmku, która wykonywa 50% ogólnej produkcji.

W przemyśle futrzarskim wyprawiono w lipcu o 50% więcej skór baranich (43.200 szt.) niż w czerwcu.

W zaopatrzeniu przemysłu skózanego w artykuły pomocnicze nastąpiła pewna poprawa.

domienie o wysłaniu 1.005 t ekstraktów z Jugosławii.

Jedną z poważniejszych bolączek przemysłu skózanego jest zaopatrzenie w części zamienne do precyzyjnych maszyn szewskich, które z tego powodu nader często ulegają zepsuciom.

To samo odnosi się zresztą do szeregu innych urządzeń technicznych w przemyśle skózanym, które wymagają poważniejszych renowacji.

Dopiero po usunięciu niedomagań w zakresie zarówno technicznym, jak i surowcowym przemysł skórzany będzie mógł osiągnąć pełne normy zaplanowanej produkcji.

Stan zatrudnienia i uruchomienie przedstawiały się w przemyśle skózanym w lipcu następująco:

| Ilość zakładów | Ilość pracowników |          |        |
|----------------|-------------------|----------|--------|
|                | fizyczni          | umysłowi | razem  |
| 125            | 14.329            | 2.247    | 16.576 |

\*) rachunek własny.

\*\*) rachunek obcy.



W lipcu czynnych było 64 garbarni, 29 fabryk wyrobów skórzanych i 8 fabryk wyrobów futrzarskich.

**13. Państwowy przemysł spożywczy w II-gim kwartale rb.**, z powodu trudności surowcowych wykonał zaledwie 87,5% planu produkcyjnego, osiągając ogółem wartość równą 63,4 milj. złotych przedwojennych.

Tabela 17

(Dane prowizoryczne)

**Wartość produkcji przemysłu spożywczego w II kwartale r. b. (w milj. zł przedwojennych)**

| Gałąź przemysłu spożywczego            | Wartość produkcji         |                              |                  | % wyk. planu w II kw. 1947 r. | Wskaźn. wzrostu produkcji w stos. do II kw. 46r. |
|----------------------------------------|---------------------------|------------------------------|------------------|-------------------------------|--------------------------------------------------|
|                                        | planow. na II kw. 1947 r. | osiągniętej w II kw. 1947 r. | w II kw. 1946 r. |                               |                                                  |
| Przemysł cukierniczy . . .             | 11,0                      | 9,6                          | 9,7              | 86,3                          | 98,0                                             |
| „ drożdżowy* . . .                     | 2,1                       | 2,2                          | 1,9              | 104,0                         | 115,0                                            |
| „ olejarski . . .                      | 28,4                      | 8,4                          | 8,4              | 30,0                          | 102,4                                            |
| „ surogat. kawow. i namiast. spoż. . . | 8,4                       | 6,8                          | 7,2              | 81,0                          | 94,4                                             |
| „ ziemniaczany . . .                   | 1,6                       | 2,3                          | 1,7              | 143,7                         | 135,2                                            |
| „ piwow.-słodow.*) . . .               | 12,8                      | 18,4                         | 16,4             | 143,0                         | 110,8                                            |
| „ winiarsko-oct.*) . . .               | 2,9                       | 2,5                          | 0,9              | 86,0                          | 277,7                                            |
| „ konserw. ogółem . . .                | 5,2                       | 11,7                         | 5,0              | 225,0                         | 234,0                                            |
| „ w tym mięsny . . .                   | 3,7                       | 8,1                          | 2,8              | 218,9                         | 289,2                                            |
| „ „ rybny . . .                        | 0,5                       | 1,1                          | 1,1              | 220,0                         | 100,0                                            |
| „ „ owocowo-jarzykowy . . .            | 1,0                       | 1,0                          | 1,1              | 100,0                         | 90,9                                             |
| „ chłodniczy . . .                     | 0,9                       | 1,5                          | 1,1              | 166,6                         | 136,3                                            |
| Ogółem: . . .                          | 72,4                      | 63,4                         | 52,5             | 87,5                          | 120,7                                            |

Wyniki pracy przemysłu spożywczego w omawianym kwartale nie osiągnęły ogólnie planowanej wysokości, aczkolwiek w niektórych gałęziach tego przemysłu, jak np. w przemyśle piwowarsko-słodowniczym, konserwowym i drożdżowym przekroczono wykonanie planu. W porównaniu z II kwartałem 1946 r. w którym wyprodukowano towarów za 52,5 milj. zł przedwojennych, obecna produkcja tego prze-

mysłu oznacza niemały postęp. Przy produkcji II kwartału 1946 r. wziętej za 100, wskaźnik wzrostu produkcji przemysłu spożywczego wynosi obecnie 120,7.

W II-gim kwartale rb. zakończono rozpoczętą w kwartale poprzednim reorganizację przemysłu konserwowego w celu uproszczenia czynności administracyjnych i obniżenia kosztów w drodze łączenia zakładów pokrewnej produkcji położonych w sąsiedztwie w tzw. zakłady zjednoczone. W wyniku tej akcji z 60 zakładów dotychczasowych stworzono na koniec II-go kwartału br. 15 zakładów zjednoczonych i 17 samodzielnych; ponadto cztery Zjednoczenia Rejonowe znajdują się w stanie likwidacji.

Ilość zakładów pracy przemysłu spożywczego wynosiła w maju br. ogółem 384, w tym 64 nieuruchomione z powodu zniszczenia wojennego. Z liczby tej na Centralny Zarząd Przemysłu Fermentacyjnego przypało 194 zakłady, w tym nieuruchomionych 44; na Centralny Zarząd Przemysłu Spożywczego 125 (nieuruchomionych 18); na Centralny Zarząd Przemysłu Konserwowego 66 (nieuruchomionych 3).

Stan zatrudnienia w tymże okresie czasu wynosił ogółem 25.126 pracowników, w tym 19.292 fizycznych i 5.834 umysłowych, z czego na przemysł spożywczy przypada 12.256 pracowników (9.936 fizycznych i 2.320 umysłowych); fermentacyjny — 7.431 pracowników (5.679 fizycznych i 1.752 umysłowych); konserwowy — 4.089 pracowników (3.317 fizycznych i 772 umysłowych); centrale sprzedaży zatrudniały 1.350 pracowników, w tym 990 umysłowych i 360 fizycznych.

W czerwcu br. przemysł spożywczy osiągnął zaledwie 83,4% wykonania planu odnośnie war-

Tabela 17a

**Produkcja przemysłu spożywczego w czerwcu 1947 r.\*\*)**

| Gałąź przemysłu                                      | Jedn. miary           | Produkcja planowana |                   | Produkcja rzeczywista |                   |                   |                   |
|------------------------------------------------------|-----------------------|---------------------|-------------------|-----------------------|-------------------|-------------------|-------------------|
|                                                      |                       | ilość               | wartość w tys. zł | ilość                 | % wykonania planu | wartość w tys. zł | % wykonania planu |
| Ogółem . . . . .                                     | t                     | 14.320,8            | 25.236,8          | 14.408,1              | 100,6             | 21.035,8          | 83,4              |
| „ w tym: . . . . .                                   | w tys. l              | 12.975,1            |                   | 16.098,2              | 124,1             |                   |                   |
| Centralny Zarząd Przemysłu Spożywczego . . . . .     | m <sup>2</sup>        | 19,5                | 16.987,8          | 30,7                  | 157,4             | 10.840,9          | 6,38              |
| „ „ „ „ „                                            | t                     | 12.535,3            |                   | 9.167,7               | 73,4              |                   |                   |
| Centralny Zarząd Przemysłu Fermentacyjnego . . . . . | tys. l                | 12                  | 6.299,5           | 7,0                   | 58,3              | 8.132,4           | 127,4             |
| „ „ „ „ „                                            | tys. l                | 12.963,1            |                   | 16.091,5              | 127,9             |                   |                   |
| Centralny Zarząd Przemysłu Konserwowego . . . . .    | t                     | 376,5               | 1.949,5           | 3.560,7               | 987,5             | 2.062,5           | 105,8             |
| „ „ „ „ „                                            | w tys. m <sup>2</sup> | 19,5                |                   | 30,7                  | 157,4             |                   |                   |
| „ „ „ „ „                                            | t                     | 1.419,0             | —                 | 1.679,7               | 119,2             |                   |                   |
| „ „ „ „ „                                            | tys. l                | —                   |                   | 9,7                   | —                 |                   |                   |

\*) wartość bez akcyzy.

\*\*) wartość w cenach podstawowych (z 1937 r.).



tości produkcji globalnej tego przemysłu. Niedobór ten wywołany został wielkimi brakami w wykonaniu planu C.Z.P.P. Spoż. w zakresie przemysłu olejarskiego i drożdżowego, niedostatecznie zaopatrzonych w surowiec. Za to poważne nadwyżki w ilości i wartości wyprodukowanych przez siebie artykułów uzyskał przemysł konserwowy i fermentacyjny, szczególnie zaś ten ostatni — w branży piwowarskiej aż 987,5% ilościowego wykonania planu. Również piękne wyniki osiągnęła branża chłodnicza oraz owocowo-warzywna i rybna przemysłu konserwowego. Ponadto dodać trzeba do ogólnego wyniku dosyć poważne ilości produkcji nie objętej planem, artykułów wyprodukowanych ad hoc, stosownie do nieprzewidywanego zapotrzebowania; dosyć znaczną była produkcja tego rodzaju w przemyśle konserwowym, gdzie wyprodukowano, poza planem, 1.574 t ryb wędzonych, solonych, śledzi, pasztetów rybnych itp.

Przeciętny stan zatrudnienia w omawianym przemyśle wynosił w czerwcu ogółem 23.309 pracowników (razem z biurami Centralnych Zarządów i Central Zbytu) w tym 19.661 fizycznych i 5.648 umysłowych. W porównaniu z majem br. oznacza to niewielki wzrost o 183 osoby, przy czym zauważyć należy, iż spadła liczba pracowników umysłowych o 186 osób, przybyło natomiast 369 pracowników fizycznych, zatrudnionych bezpośrednio w wytwórczości.

Tabela poniższa przedstawia rezultaty pracy przemysłu zgrupowanego pod zarządem C.Z.P.P. Spożywczego w lipcu br.

Brak danych z tak poważnej branży, jak przemysł ziemniaczany nie pozwala wysnuć wniosku co do tego, w jakim stopniu wykonano plan produkcyjny na miesiąc sprawozdawczy.

Na ogół jednak widoczna jest tutaj, w porównaniu z czerwcem, pewna poprawa w grupie olejarskiej, natomiast — recesja w pozostałych gałęziach przemysłu spożywczego.

Nie posiadamy niestety danych co do rezultatów całej produkcji przemysłu fermentacyjnego, jako też stopnia wykonania planu, możemy jedynie przedstawić produkcję niektórych ważniejszych artykułów tego przemysłu w czerwcu i lipcu br.

Jak z poniższego zestawienia widać, w lipcu wzrosła nieco produkcja piwa, słodu, płynnego owocu i moszczów. Zwyżka produkcji ostatnich dwu artykułów zrozumiała jest jako objaw sezonowy — większy podaży podstawowego surowca tj. owoców.

W związku z sezonem letnim powstaje zwyżka produkcji piwa. Wytwórczość natomiast wina, wskutek prawdopodobnie wysokich opłat akcyzowych, ma tendencję spadkową. Spadek produkcji musztardy tłumaczy się sezonową fluktuacją, a mianowicie mniejszym spożyciem tego artykułu w lecie, gdy się mniej konsumuje mięsa. Bardziej zastanawiającą jest zniżka wytwórczości lemoniady i wody sodowej; tłumaczy się to zjawisko brakiem dostatecznej aparatury — odziedziczone bowiem po Niemcach przestarzałe już aparaty Fringsa zbyt często odmawiają usług. Dla podtrzymania tej gałęzi przemysłu fermentacyjnego niezbędne jest dokonanie pewnych inwestycji. Spadek produkcji tych napojów wyrówna wytwórczość znacznie zdrowszego płynnego owocu, który niestety, wciąż jeszcze, mimo usilnej reklamy, zbyt mało jest rozpowszechniony.

Najpełniejsze dane za omawiany okres (czerwiec—lipiec br.) posiadamy odnośnie pań-

Tabela 18

Produkcja przemysłu spożywczego w lipcu 1947 r.

(dane prowizoryczne)

| Przemysł                 | Miara<br>lub waga | I l o ś ć |          | %     | Wartość w tys. zł |            | %                  |
|--------------------------|-------------------|-----------|----------|-------|-------------------|------------|--------------------|
|                          |                   | planowano | wykonano |       | planowano         | osiągnięto | wykonania<br>planu |
| Produkcja planowa        |                   |           |          |       |                   |            |                    |
| Cukierniczy . . . . .    | t                 | 1.075,85  | 1.084,6  | 100,8 | 3.119,7           | 2.844,3    | 91,2               |
| Drożdżowy . . . . .      | t                 | 624,5     | 423,14   | 67,7  | 1.283,3           | 701,6      | 54,6               |
|                          | tys. l            | 13,0      | 11,8     | 30,8  |                   |            |                    |
| Olejarski . . . . .      | t                 | 5.361,2   | 3.867,4  | 72,1  | 5.792,8           | 4.154,6    | 71,7               |
| Sur. Kawy i Nam. Spoż. . | t                 | 987,6     | 510,52   | 51,7  | 2.143,3           | 1.269,0    | 59,2               |
| R a z e m                | tys. kg           | 8.049,15  | 5.895,66 | 73,3  | 12.339,0          | 8.969,5    | 72,6               |
|                          | tys. l            | 13,0      | 11,8     |       |                   |            |                    |
| Produkcja pozaplanowa    |                   |           |          |       |                   |            |                    |
| Drożdżowy . . . . .      | t                 | —         | 0,04     |       |                   | 0,1        |                    |
| Olejarski . . . . .      | t                 | —         | 16,0     |       |                   | 22,0       |                    |
| Ogółem wyprodukowano     | kg                | 8.049,15  | 5.911,70 |       |                   | 8.991,6    |                    |
|                          | w tys. l          | 13,0      | 11,8     |       |                   |            |                    |



Tabela 19      Produkcja ważniejszych artykułów Państwowego Przemysłu Fermentacyjnego

| Wyszczególnienie                | Jedn.<br>miary | Czerwiec 1947 r. |                         | %     | Lipiec 1947 r. |                         | %     |
|---------------------------------|----------------|------------------|-------------------------|-------|----------------|-------------------------|-------|
|                                 |                | ilość            | wartość<br>w zł przedw. |       | ilość          | wartość<br>w zł przedw. |       |
| Piwo . . . . .                  | hl             | 149.225          | 6.722.871               | 129,4 | 150.453        | 6.767.028               | 135,4 |
| Słód . . . . .                  | l              | 1.621            | 487.776                 | 812,9 | 1.750          | 525.253                 | —     |
| Lemoniada . . . . .             | hl             | 3.008            | 75.215                  | 63,8  | 2.521          | 63.034                  | 47,1  |
| Woda sodowa . . . . .           | hl             | 581              | 11.045                  | 93,8  | 551            | 10.469                  | 76,6  |
| Wino . . . . .                  | l              | 103.443          | 366.522                 | 84,7  | 99.391         | 319.777                 | 108,6 |
| Ocet . . . . .                  | l              | 614.930          | 276.718                 | 102,0 | 580.137        | 252.962                 | 94,1  |
| Musztarda . . . . .             | t              | 15,7             | 15.739                  | 89,7  | 14,3           | 14.975                  | 92,7  |
| Płynny owoc . . . . .           | l              | 3.974            | 5.961                   | 132,5 | 6.104          | 9.156                   | 87,2  |
| Soki i wyroby owocowe . . . . . | l              | 21.801           | 87.204                  | 80,3  | 12.528         | 50.112                  | 73,0  |
| Moszcze . . . . .               | l              | 36.710           | 9.177                   | 73,4  | 835.173        | 208.793                 | 139,2 |

stwowego przemysłu konserwowego. Przemysł ten w czerwcu br. wykonał plan ilościowy w 246%, wartościowy zaś — 223%, przy czym branża owocowo-warzywna wyprodukowała 354.134 kg wartości 369.065.— zł przedw. (wg cen podst.), mięsna — 1.825.719 kg wartości 2.984.073.— zł przedw., zaś rybna — 324.724 kg wartości 333.451.— zł przedwojennych.

W cenach komercyjnych wyprodukowano ogólnie za złotych 490.912.470.—, w tym w branży owocowo-warzywnej na zł 445.857.715.— w mięsnej za zł 436.888.729.— w branży rybnej za zł 8.166.026.—.

Produkcja branży owocowo-warzywnej omawianego przemysłu utrzymała się mniej więcej na poziomie maja. W branży mięsnej produkcja zmalała w związku ze zmniejszoną znacznie w okresie letnim konsumpcją wędlin. Jeżeli chodzi o produkcję konserw mięsnych i szynek, nadal daje się odczuć brak puszek, w branży rybnej — odczuwa się brak odpowiedniego opakowania. Również nie wystarczającą jest ilość chłodzi. Okoliczności te nie miały jednak wpływu na wyniki produkcji, która wykazała w czerwcu wielki skok w górę (189,5% wykonania planu) z powodu nieoczekiwanego przez wytwórnie otrzymania do przerobu większej ilości ryb i śledzi z importu.

W lipcu państwowy przemysł konserwowy wyprodukował 1.952.536 kg przetworów owocowo-jarzynowych wartości — 1.339.952 zł przedw., 150.785 kg przetworów mięsnych wartości 2.428.345.— zł przedw. oraz 117.322.— przetworów rybnych wartości — 156.274.— zł przedw. Wybitny wzrost produkcji w branży owocowo-warzywnej związany jest z pełnym

sezonem kampanijnym tej branży. Tegoroczny urodzaj na owoce zezwolił przetwórciom naszym na produkowanie dużych ilości przetworów owocowych, szczególnie bardziej atrakcyjnych, jak np. kompoty i konserwy owocowe. Natomiast daje się odczuć brak wawrzyw w szczególności ogórków (z powodu suszy). W związku z okresem letnim daje się zauważyć w tym miesiącu spadek produkcji wytworów mięsnych. Zmniejszenie to również spowodowane jest trudnościami z nabywaniem trzody chlewnej i brakiem puszek. Okres upałów spowodował również spadek produkcji w przemyśle rybnym.

**14. Rzemiosło.** W sektorze prywatnym znaczną pozycję zajmuje rzemiosło. Odgrywa ono poważną rolę w dziele odbudowy życia gospodarczego kraju. W zrozumieniu znaczenia rzemiosła dla całokształtu naszej gospodarki państwo udzieliło mu w 1946 r. pewnych kredytów inwestycyjnych, oraz kredytów obrotowych rozprowadzanych przez K.K.O., Bank Spółek Zarobkowych i Rzemieślniczy Bank Spółdzielczy, których wysokość np. dla warsztatów okręgu Izby Rzemieślniczej w Warszawie osiągnęła 44,3 milionów złotych.

Organizacja rzemiosła polskiego oparta jest na cechach, których zadaniem jest m. in. popieranie rozwoju technicznego i gospodarczego oddolnego rękodziela, jak również działalność kulturalno-oświatowa, w szczególności na odcinku szkolenia kadr rzemieślniczych. Na terenie powiatów cechy powiązane są w Powiatowe Związki Cechów, z kolei podlegające Wojewódzkim Izdom Rzemieślniczym. Centralną organizacją jest powołany niedawno do życia Związek Izby Rzemieślniczych.



Stan organizacji rzemiosła i jego rozwój ilustruje niżej zamieszczona tabela:

Tabela 20

## Organizacja i rozwój rzemiosła

| Woj. Izby<br>Rzem. | Ilość<br>podl.<br>Zw.<br>Cechów | Warsztaty<br>dane z 31. VII. 46. |                   | Warsztaty<br>dane na 1. V. 47 |                   |
|--------------------|---------------------------------|----------------------------------|-------------------|-------------------------------|-------------------|
|                    |                                 | Ilość war-<br>sztatów            | Liczba<br>zatrud. | Ilość war-<br>sztatów         | Liczba<br>zatrud. |
| Białystok . . .    | 10                              | 1.645                            | 2.700             | 1.850                         | 4.105             |
| Bydgoszcz . . .    | 18                              | 10.424                           | 18.782            | 10.478                        | 18.912            |
| Gdańsk . . .       | 12                              | 4.706                            | 10.243            | 5.501                         | 10.267            |
| Katowice . . .     | 25                              | 15.728                           | 37.036            | 15.728                        | 37.041            |
| Kielce . . .       | 12                              | 6.245                            | 13.214            | 6.647                         | 11.000            |
| Kraków . . .       | 14                              | 10.385                           | 27.942            | 10.852                        | 16.607            |
| Lublin . . .       | 15                              | 15.956                           | 48.752            | 16.222                        | 48.710            |
| Olsztyn . . .      | 21                              | 1.701                            | 4.459             | 1.700                         | 5.255             |
| Poznań . . .       | 40                              | 19.046                           | 31.720            | 19.729                        | 40.413            |
| Łódź . . .         | 17                              | 13.602                           | 21.740            | 13.602                        | 35.538            |
| Rzeszów . . .      | 17                              | 4.626                            | 8.429             | 5.473                         | 9.370             |
| Szczecin . . .     | 24                              | 3.863                            | 6.382             | 3.863                         | 6.382             |
| Warszawa . . .     | 22                              | 11.215                           | 25.469            | 12.297                        | 28.325            |
| Wrocław . . .      | 34                              | 10.304                           | 19.557            | 11.971                        | 22.047            |
|                    |                                 | 129.446                          | 276.425           | 135.913                       | 297.080           |

Aby organizacje rzemieślnicze mogły spełniać swe zadania koniecznym jest, aby obowiązkowi rejestracji w Izbach Rzemieślniczych podlegały wszystkie warsztaty rzemieślnicze.

W znacznej mierze do uzdrowienia stosunków panujących w przemyśle przyczynić się może rozwój spółdzielni rzemieślniczych. Dzielą się one na dwa rodzaje: 1) spółdzielnie pracy i 2) spółdzielnie pomocniczo - rzemieślnicze. Pierwsze z nich mają na celu pracę wytwórczą, drugie — organizację zaopatrzenia i zbytu rzemiosła.

Załączone niżej zestawienie daje możność zorientowania się w stanie rozwoju spółdzielni tego typu w I-ym kwartale r. 1947.

Tabela 21

Rozwój spółdzielni rzemieślniczych  
w I kwartale 1947 r.

| Branża             | Ilość<br>spółdz. | Ilość<br>członków | Wartość<br>prod. w zł | Kapitał<br>własny |
|--------------------|------------------|-------------------|-----------------------|-------------------|
| drzewna . . .      | 29               | 3.908             | 50.000.000            | 10.000.000        |
| metalowa . . .     | 24               | 856               | 93.000.000            | 9.000.000         |
| skórzana . . .     | 38               | 2.189             | 114.000.000           | 12.600.000        |
| włókiennicza . . . | 64               | 3.030             | 327.000.000           | 18.000.000        |
| chemiczna . . .    | 8                | 263               | 35.000.000            | 3.600.000         |
| rozne . . .        | 16               | 1.949             | 32.000.000            | 11.400.000        |

Spółdzielnie pomocniczo - rzemieślnicze są w trakcie organizacji, zajmują się nimi, powołani przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, inspektorzy spółdzielczy przy Izbach Rzemieślniczych.

**15. Rolnictwo.** Rolnictwo w lipcu br. stało pod znakiem żniw. Panująca niemal w całym kraju słoneczna i ciepła pogoda sprzyjała przeprowadzeniu wszystkich niezbędnych prac. Dlatego też, mimo nadal odczuwanego braku odpowiedniej końskiej i mechanicznej siły pociągowej, przewidywano zakończenie prac żniwnych w województwach centralnych i północnych na 10—15 sierpnia br., w innych częściach kraju nieco później.

Na koniec lipca stan akcji żniwnej przedstawiał się następująco:

W ramach specjalnej akcji żniwnej prowadzonej na terenach gospodarstw poukraińskich w województwach: lubelskim i rzeszowskim wykonano sprzęt zbóż w 80%. Na terenach połemkowskich w województwie krakowskim akcja żniwna w toku.

Przebieg akcji żniwnej w majątkach państwowych:

w majątkach Państwowych Nieruchomości Ziemskich — skoszono żyta, pszenicy ozimej, jęczmienia i owsa — 100%, zwieziono żyta około 60%, jęczmienia ok. 15%. Rozpoczęto koszenie pszenicy jarej.

W majątkach Państwowych Zakładów Hodowli Roślin — skoszono żyta, jęczmienia ozimego i rzepak ozimy w 100%. Jęczmień w ok. 95%, pszenicę ozimą w ok. 80%. Zbiór owsa i pszenicy jarej był w toku.

W majątkach Państwowych Zakładów Chowu Koni — zbiór żyta wykonano w 100%. Sprzęt zbóż jarych był w toku.

Zawczasem jest na ustalenie wyników cyfrowych zbiorów, możliwe są jedynie b. niedokładne i przybliżone szacunki. Według tych obliczeń, pochodzących z poszczególnych województw najsłabiej wypadły zbiory w województwach wschodnich (lubelskim i białostockim); nieco lepsze były wyniki w woj. centralnych (kieleckie, warszawskie, łódzkie) i północnych (olsztyńskie, gdańskie, szczecińskie), by przejść do na ogół zadawalających rezultatów na zachodzie Rzplitej. Należy zastrzec się, iż w tym roku szczególnie wielka jest rozpiętość wyników zbiorów nawet w poszczególnych powiatach, dlatego również i te ogólnikowe stwierdzenia mogą się okazać trafne jedynie w przybliżeniu. Na poziomie więcej niż dostatecznym wypadły zbiory na Dolnym Śląsku.

Ogólnie biorąc, z tymi wszystkimi zastrzeżeniami, zbiory tegoroczne niewiele prawdopodob-



nie przewyższając wyniki roku zeszłego, zwłaszcza jeżeli chodzi o okopowe (z wyjątkiem buraków cukrowych). Zjawisko to w dużej mierze przypisać należy przyczynom zupełnie pozagospodarczym jak: przewlekła i wyjątkowo ostra, mroźna zima, spóźniona wiosna, susza majowa, klęski, jak powódź o rzadko dotąd spotykanym nasileniu, gradobicie i rozpowszechnienie licznych szkodników (mszyca, tarczki i in.). Wprawdzie w czerwcu natura przysłała nieco w pomoc rolnictwu i spadła w tym miesiącu deszcz uratowała krytyczną sytuację tej gałęzi życia gospodarczego.

Obliczono już dane dotyczące wiosennej akcji nawozowej. Warunki dostawy i sprzedaży nawozów sztucznych na sezon wiosenny 1947 r. zostały ustalone Uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dn. 13.12.1946 r. na wniosek Komisji Koordynacyjnej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

Komisja Koordynacyjna opracowała wszystkie szczegóły dotyczące rozprowadzenia i sprzedaży nawozów sztucznych.

Uchwała ta przewidywała, że ceny i zasady sprzedaży będą stałe i nie będą podlegały żadnym zmianom w ciągu całego sezonu wiosennego do 31 maja 1947 r.

Komisja Koordynacyjna już w grudniu 1946 r. opracowała rozdzielnik nawozów sztucznych na sezon wiosenny 1947 r. oraz wszystkie szczegóły dotyczące rozprowadzenia i sprzedaży nawozów sztucznych.

Sprzedaż nawozów sztucznych była w zasadzie za gotówkę. Żadnych zarządzeń wstrzymujących lub hamujących sprzedaż nawozów sztucznych w okresie całego wiosennego sezonu nie było. Wymiana za zboże miała miejsce tylko w drugiej połowie marca w nawozach azotowych w ilości 14.500 ton, uzyskanych pozaplanowo z nadwyżek produkcyjnych, zatem wiązanie nawozów sztucznych ze skupem zboża w sezonie wiosennym wykonania planu nie naruszyło i warunki ustalone przez Komitet Ekonomiczny R. M. nie zostały w ciągu całego sezonu zmienione.

Ażeby racjonalnie zaopatrzyć rolnictwo w nawozy sztuczne, Komisja Koordynacyjna podzieliła sezon wiosenny 1947 r. na dwa okresy:

I. Okres do dnia 31 marca 1947 r., to znaczy na okres zaopatrzenia rolnictwa w nawozy przewidziane i

II. Okres od dnia 31 marca 1947 r. do dnia 31 maja 1947 r., tzn. dostaw dla upraw specjalnych i zasilenia pogłównego.

Program ten został w całości wykonany.

Do dnia 31 marca 1947 r. dostarczono i sprzedano nawozów i to głównie dla drobnych rolników 261.206 t.

W drugim okresie dostarczono dla upraw specjalnych i nawożenia pogłównego 142.371 t.

Razem w sezonie wiosennym 1947 r. w okresie od dn. 1.10.1946 r. do dn. 31.5.1947 r. dostarczono na wieś nawozów sztucznych 403.577 t.

Z tego do dn. 31.5.1947 r. sprzedano i zużyto do siewów wiosennych 388.489 ton, w rezerwach zas zostało na dzień 1.6.1947 r. tylko 15.088 ton nawozów, pochodzących z wysięk z ostatnich dni maja. Te 15.088 ton nadeszło do Spółdzielni dołowych w końcu maja i w pierwszych dniach czerwca, a więc już w maju rozsprzedane być nie mogły.

Maksymalny plan dostaw nawozów sztucznych w sezonie wiosennym wynosił 375.469 ton — w tym:

|                       |               |
|-----------------------|---------------|
| nawozy azotowe        | — 172.308 ton |
| „ fosforowe           | — 93.161 „    |
| „ potasowe            | — 110.000 „   |
| Dostarczono natomiast | — 403.577 „   |

Z powyższego wynika, że plan został wykonany w terminie z nadwyżką 28.108 ton, jeżeli chodzi o dostawy, a z nadwyżką 13.020 ton, jeżeli chodzi o zużycie.

W lipcu br. pojawiły się dalsze ogniska groźnego szkodnika warzywnego, a mianowicie stonki ziemniaczanej (inaczej chrząszcza Colorado); w ciągu miesiąca sprawozdawczego wykryto ogółem 9 ognisk, (przeważnie w zachodniej części kraju) w Opolu, Raciborzu, Wołowie (k/Wrocławia), Kielcach i Dęblinie. Wg. danych Nadzw. Nacz. Komisariatu do walki z chorobami zwierząt i roślin oraz szkodnikami, dotychczasowe straty spowodowane stonką są niewielkie. Jednakże, z uwagi na znaczne koszty, związane ze znalezieniem tego szkodnika, akcja ta stanowi dość duże obciążenie gospodarstwa narodowego i to podwójnego rodzaju: z racji wydatków na likwidację stonki oraz z tytułu odszkodowań udzielonych rolnikom w zamian za częściowe zniszczenie ich ziemniaków, skutkiem niezbędnych desynsekcji gleby i spryskiwań ziemniaków. Przy dzisiejszych cenach koszt dwukrotnego opryskania wzgl. opylania ziemniaków (niezbędny dla usunięcia chrząszczy) wynosi 6—10.000 zł na 1 ha



Do tego doliczyć należy desynsekcję, która wymaga 6 t płynu na 1 ha, co wynosi ca 25.000 zł. od 1 ha. Koszty te są jednak niezbędne dla uratowania naszych plonów ziemniaczanych, gdyż stonka jest niesłychanie płodna (1 owad „produkuje“ przec. 500 a nieraz nawet do 2000 larw), dlatego też zlekceważenie początkowych patroli stonki może spowodować wielką klęskę żywnościową, jaką w 1874 r. poniosły Stany Zjednoczone Ameryki Północnej.

Wg posiadanych danych z Min. Rolnictwa na dzień 1 sierpnia br. na obszarze 14 województw przeprowadzono trzy lustracje, które objęły ogółem 1.958.098 ha, zatrudniając 766.736 osób. Lustracja wykazała, że liczba ognisk powiększyła się do 10; z tej liczby należy uważać trzy, za już zlikwidowane, we wszystkich pozostałych prowadzi się prace likwidacyjno-zapobiegawcze.

Akcja scaleniowa objęła w I-szym półroczu br. ogółem 380 obiektów, stanowiących 81.811 gospodarstw o ogólnym obszarze 394.433,8 ha. W okresie tym wykonano 19.747,9 ha obliczeniowych (1 ha obliczeniowy jest jednostką pomiaru wykonanych prac komasacyjnych). Od początku akcji do dnia 1 lipca br. wykonano 56.177,5 ha obliczeniowych.

**16. Komunikacja.** Komunikacja kolejowa wykazuje w czerwcu dalszy wzrost wpływów z przewozu towarów, wywołany wyższą taryfą. W porównaniu z kwietniem wzrost ten jest niemal trzykrotny. Zanotować należy, że wyższa ta nie miała ujemnego wpływu na ilość przewozów wyrażoną w tonokilometrach. Z tego zjawiska, jak i ze wzrastającej stale ilości załadowanych wagonów wynika, że wzrósł znacznie stopień wykorzystania kolejowego przewozu towarowego. Ilość wagonów czynnych spadła w czerwcu w porównaniu z majem, była jednak wciąż jeszcze wyższa od kwietniowego ilostanu.

Tabela 22

**Kolejowy ruch towarowy (dane prowizoryczne)**

| Wyszczególnienie                              | Maj<br>1947 r. | Czerwiec<br>1947 r. |
|-----------------------------------------------|----------------|---------------------|
| Ilostan wagonów czynnych . . . . .            | 110.243        | 107.322             |
| Uruchomienie pociągów . . . . .               | 68.138         | 67.996              |
| Załadowano wagonów . . . . .                  | 406.304        | 409.776             |
| Pociągo-kilometry (w tys.) . . . . .          | 5.288          | 5.123               |
| Tono-kilometry brutto (w tys.) . . . . .      | 4.532.372      | 4.607.207           |
| Tono-kilometry netto (w tys.) . . . . .       | 2.375.124      | 2.428.612           |
| Wpływ z przewozu towar. (w tys. zł) . . . . . | 2.174.000      | 2.233.000           |

\*) Podana w poprzednim numerze „Wiadomości” ilość przewiezionych pasażerów na 24.313, oparta na danych prowizorycznych jest nie ścisła.

Ruch pasażerski w kolejnictwie przebiegał normalnie w miesiącu sprawozdawczym bez żadnych większych wahań. Nieznaczny spadek pociągokilometrów, a co za tym idzie, także drobny spadek w ilości przewiezionych pasażerów oraz we wpływach z biletów i bagażu, spowodowany został mniejszą w tym miesiącu ilością dni.

Niewielka obniżka (w porównaniu z majem) w długości linii eksploatowanych tłumaczy się prowadzonymi na niektórych liniach robotami konserwacyjnymi, które zmuszały do przejściowego zamknięcia dla ruchu niektórych odcinków.

Poniższa tabela ilustruje rozmiary kolejowego ruchu pasażerskiego w maju i czerwcu rb.

Tabela 23

**Kolejowy ruch pasażerski**

| Wyszczególnienie                                     | Maj<br>1947 r. | Czerwiec<br>1947 r. |
|------------------------------------------------------|----------------|---------------------|
| Ilostan parowozów . . . . .                          | 1.031          | 1.041               |
| Pociągo-kilometry (w tys.) . . . . .                 | 5.617          | 5.604               |
| Długość linii eksploatowanych<br>(w tys.) . . . . .  | 20.900         | 20.883              |
| Wpływ z biletów i bagażu<br>(w tys. zł) . . . . .    | 1.324.034      | 1.309.006           |
| Ilość przewiezionych pasażerów<br>(w tys.) . . . . . | 30.562*)       | 30.259              |

Danych za lipiec br., ani co do ruchu towarowego ani co do ruchu pasażerskiego, w chwili oddawania numeru do druku nie otrzymaliśmy.

Komunikacja lotnicza w czerwcu br. z powodu trudności technicznych nieco zmniejszyła długość oblatywanych linii, co wywarło ujemny wpływ również na inne pozycje ruchu PLL — Lot. Nadspodziewanie wysoko, bo niemal trzykrotnie, podniosła się w czerwcu pozycja przewiezionej poczty.

Tabela 24

**Polskie Linie Lotnicze „Lot”**

| Wyszczególnienie                 | Maj<br>1947 r. | Czerwiec<br>1947 r. |
|----------------------------------|----------------|---------------------|
| Długość linii (w km) . . . . .   | 6.195          | 5.888               |
| Ilość lotów . . . . .            | 569            | 489                 |
| Przebyta droga (w km) . . . . .  | 168.311        | 149.563             |
| Przewieziono pasażerów . . . . . | 7.143          | 5.524               |
| „ bagażu (kg) . . . . .          | 25.960         | 14.858              |
| „ towarów (kg) . . . . .         | 33.122         | 8.394               |
| „ poczty (kg) . . . . .          | 7.888          | 21.540              |

W związku z rozpoczętym okresem wczasów, notujemy tendencję zwyżkową w ilości i długo-



ści linii obsługiwanych przez P.K.S., co znów powodowało wzrost w ilości osiągniętych pasażero-kilometrów (przewiezionych pasażerów) i w związku z tym — we wpływach w ruchu pasażerskim. Wpływ ten byłby niewątpliwie większy gdyby, nie spadek liczby samochodów czynnych, wywołany koniecznością wycofania przestarzałych już i nieodpowiednich do użytku wozów.

Tabela 25

## Państwowa Komunikacja Samochodowa

| Wyszczególnienie                                  | Maj<br>1947 r. | Czerwiec<br>1947 r. |
|---------------------------------------------------|----------------|---------------------|
| Ilość linii . . . . .                             | 323            | 334                 |
| Długość linii (w km) . . . . .                    | 28.117         | 29.112              |
| Ilość samochodów . . . . .                        | 2.345          | 2.295               |
| Przewieziono pasażerów (w tys.) . . . . .         | 953            | 995                 |
| Pasażero-kilometry (w tys.) . . . . .             | 32.287         | 35.350              |
| Tono-kilometry (w tys.) . . . . .                 | 1.061          | 737                 |
| Wpływ z przewozu towarów<br>(w tys. zł) . . . . . | 17.865         | 14.811              |
| Wpływ z przewozu osób (w tys. zł) . . . . .       | 131.647        | 133.521             |

**17. Handel.** a) Handel państwowy. Państwowa Centrala Handlowa. Obroty P.C.H. wyniosły w czerwcu 2.317 mil. zł. W porównaniu z majem stanowiło to spadek o 13<sup>0</sup>/o.

Główne pozycje obrotów w maju i czerwcu wykazuje tabela 26.

Tabela 26

## Obroty P.C.H. w czerwcu 1947 r. (w mil. zł)

| Wyszczególnienie             | O b r o t y |          |
|------------------------------|-------------|----------|
|                              | Maj         | Czerwiec |
| Cukier . . . . .             | 419         | 464      |
| Wyroby monopolowe . . . . .  | 63          | 56       |
| Artykuły spożywcze . . . . . | 330         | 300      |
| „ włókiennicze . . . . .     | 1.461       | 1.082    |
| „ żelazne . . . . .          | 72          | 82       |
| „ papiernicze . . . . .      | 32          | 35       |
| „ chemiczne . . . . .        | 110         | 108      |
| „ szklane . . . . .          | 9           | 17       |
| Ziemiopłody . . . . .        | 166         | 170      |
| R a z e m : . . . . .        | 2.662       | 2.317    |

Dość znaczny spadek obrotów czerwcowych stanowi normalne zjawisko sezonowe. Przypomnieć tu należy, że w maju obroty P.C.H. wykazały identyczny (13<sup>0</sup>/o) spadek w porównaniu z kwietniem. Według wszelkiego prawdopodobieństwa miesiące letnie przyniosą dalszy spadek o charakterze przejściowym.

Poza tym w związku ze zmianami organizacyjnymi w postaci przekazywania przez P.C.H.

handlu hurtowego wyrobami włókienniczymi Centrali Tekstylnej szczególnie wydatnie zmniejszyły się obroty P.C.H. artykułami włókienniczymi (o 26<sup>0</sup>/o). Zmalały również z przyczyn wyżej wyliczonych obroty artykułami spożywczymi (o 10<sup>0</sup>/o) oraz chemicznymi (o 2<sup>0</sup>/o).

Wzrosły obroty cukrem (o 10,8<sup>0</sup>/o), artykułami żelaznymi (o 13,9<sup>0</sup>/o), artykułami papierniczymi (o 9,4<sup>0</sup>/o), artykułami szklanymi (o 88,9<sup>0</sup>/o) oraz ziemiopłodami (o 2,4<sup>0</sup>/o).

Główną pozycję obrotów podobnie jak i w poprzednich miesiącach stanowiły artykuły włókiennicze (1.082 mil. zł.). Z innych ważniejszych pozycji należy wymienić obroty cukrem (464 mil. zł), artykułami spożywczymi (300 mil. zł), ziemiopłodami (170 mil. zł) oraz artykułami chemicznymi (108 mil. zł).

Sprzedaż towarów omówionych powyżej grup z rozbiorem na sprzedaż w akcji miejskiej, wiejskiej, sprzedaż towarów pochodzących z zakupu własnego oraz od Departamentu Przemysłu Miejsowego w porównaniu do ogólnych obrotów w czerwcu przedstawia następujące zestawienie:

|                      |                       |
|----------------------|-----------------------|
| Akcja „M” (miejaska) | 58,6 <sup>0</sup> /o  |
| Akcja „W” (wiejska)  | 29,4 <sup>0</sup> /o  |
| Zakup własny         | 11,4 <sup>0</sup> /o  |
| Dep. Przem. Miejs.   | 0,6 <sup>0</sup> /o   |
| Razem:               | 100,0 <sup>0</sup> /o |

b) Akcja „Przemysł dla wsi”. Udział Państwowej Centrali Handlowej w akcji wiejskiej wyniósł w czerwcu 681.283,938 zł. Doświadczony te obejmowały:

Tabela 27

## Udział P. C. H. w akcji „Przemysł dla wsi” w czerwcu 1947 r.

| Wyszczególnienie                             | Obroty<br>w milionach zł | % do ogólnego<br>obrotu |
|----------------------------------------------|--------------------------|-------------------------|
| Artykuły włókiennicze . . . . .              | 604                      | 26,1                    |
| „ chemiczne . . . . .                        | 32                       | 1,4                     |
| „ papiernicze . . . . .                      | 6                        | 0,2                     |
| „ metalowe . . . . .                         | 36                       | 1,5                     |
| „ szklane, porcelanowe i fajansowe . . . . . | 3                        | 0,1                     |
| R a z e m . . . . .                          | 681                      | 29,3                    |

Udział P.C.H. w akcji wiejskiej wyniósł w czerwcu o 51 mil. zł mniej niż w maju.

Przypisać to należy znacznemu zmniejszeniu się obrotów artykułami włókienniczymi o 63 mil. zł.

Ogólny udział P.C.H. w omawianej akcji wyniósł w I półroczu 1947 r. 4.173.785 zł.



c) Handel spółdzielczy. Obroty Związku Gospodarczego R.P. „Społem“ w czerwcu br. wykazują spadek o 10,8% spowodowany przednówkiem i robotami polnymi co z kolei zmniejszyło aktywność w zakresie wymiany towarowej między wsią i miastem. Zmniejszenie się obrotów wykazują głównie Wydział Spożywczy, szczególnie w zakresie obrotów hurtowni P.M.S. (spadek o 26,4%). Obroty pozostałych wydziałów utrzymały się na poziomie ubiegłego miesiąca, bądź nawet wzrosły, jak: Wydział Produkcji — o 41,8%, Wydział Mleczarsko-Jajczarski — o 29,9%, Wydział Rolniczy — o 18,3%.

Tabela 28

## Obroty „Społem“ (w milionach złotych)

| Wyszczególnienie                 | maj 1947 r. |            | czerwiec 1947 r. |            |
|----------------------------------|-------------|------------|------------------|------------|
|                                  | zewnątrzne  | wewnętrzne | zewnątrzne       | wewnętrzne |
| Ogółem: . . . . .                | 13.170*)    | 9.991      | 11.955           | 12 893     |
| W tym Wydziały:                  |             |            |                  |            |
| Spożywczy . . . . .              | 11.283*)    | 7.232      | 9.710            | 8.781      |
| Rolniczy . . . . .               | 1.131*      | 1.395      | 1.339            | 1.964      |
| Przemysłowo-Rolny .              | 95          | 30         | 90               | 42         |
| Mleczarsko-Jajczarski            | 352         | 438        | 456              | 474        |
| Handlu Zagranicznego             | 17          | 328        | 42               | 979        |
| Produkcji: . . . . .             | 79          | 297        | 112              | 336        |
| Główny Dział Młynarski . . . . . | 182         | 151        | 164              | 180        |
| Główny Dział Transp.             | 31          | 120        | 42               | 137        |

Obroty zewnętrzne „Społem“ w I-szym półroczu br. w porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku wzrosły z 18.198 mil. zł. do 62.097 mil. zł, a więc niemal trzy i półkrotnie, trzeba jednak uwzględnić wyżkę cen w kwietniu i maju br.

Obroty osiągnięte w I-szym półroczu br. stanowiły 96,5% obrotów preliminowanych. W przeciwieństwie do miesięcy poprzednich obroty zewnętrzne „Społem“, według kategorii odbiorców, wykazały w czerwcu wzrost udziału odbiorców prywatnych (31% wobec 27,1% w maju i 28,0% w kwietniu) oraz instytucji (9,8% wobec 7,0% w maju), na niekorzyść Spółdzielni (59% wobec 65,9% w maju).

Przeciętny stosunek odbiorców prywatnych do całości odbiorców artykułów sprowadzanych przez „Społem“ wyraża się cyfrą 29,1%.

W związku ze zwężeniem zakresu rozdzielnictwa artykułów UNRRA i dokonanymi w ostatnich miesiącach przeobrażeniami w systemie korzystania z zaopatrzenia reglamentowanego, obroty w I-szym półroczu br. wg grupy towarowych wykazały stałą tendencję przesuwania się

w kierunku obrotów wolnorynkowych, np. w wydziale mleczarsko-jajczarskim artykuły wolnorynkowe stanowiły 75,9%, zaś artykuły reglamentowane i UNRRA — 24,1%.

Tabela 29

Obroty zewnętrzne „Społem“  
wg kategorii odbiorców

| Miesiące           | Ogółem<br>w mil. zł | Spół-<br>dzielnie         | Insty-<br>tucje | Odbiorcy<br>prywatni |
|--------------------|---------------------|---------------------------|-----------------|----------------------|
|                    |                     | Stosunek proc. do całości |                 |                      |
| Ogółem I-półrocze  | 62.097              | 62,3%                     | 8,6%            | 29,1%                |
| w tym:             |                     |                           |                 |                      |
| styczeń . . . . .  | 7.639               | 53,5                      | 10,3            | 36,2                 |
| luty . . . . .     | 8.002               | 64,4                      | 10,8            | 24,8                 |
| marzec . . . . .   | 10.218              | 63,1                      | 8,0             | 28,9                 |
| kwiecień . . . . . | 11.600              | 65,1                      | 6,9             | 28,0                 |
| maj . . . . .      | 12.972              | 65,9                      | 7,0             | 27,1                 |
| czerwiec . . . . . | 11.966              | 59,2                      | 9,8             | 31,0                 |

W związku z akcją wymienną „cukier za chleb“ dostawy cukru reglamentowanego w I-szym półroczu na kartkowe zaopatrzenie ludności zostały zwiększone, wynosząc 22.474 t. Cukru komercyjnego rozprowadzono ogółem 28.210 t.

Przydział papieru i materiałów piśmiennych przez CZPP w ciągu całego półrocza miał tendencję spadkową, mianowicie w I-szym kw. rb. wyniósł 1.761 t, w II-gim kw. zaś już tylko 1.350 ton.

Obroty artykułami chemicznymi w I-szym półroczu wyniosły ca 653.257 tys. zł. Dział ten został zorganizowany w okresie sprawozdawczym i wykazuje stałe zwiększenie się obrotów. W ramach akcji „Przemysł dla wsi“ sprzedano artykułów chemicznych, szklanych i ceramicznych na ogólną sumę 248.810 tys. zł.

Artykułów spożywczych krajowych oraz importowanych w I-szym półroczu sprzedano za łączną sumę 1.161 mil. zł, w tym towarów reglamentowanych za sumę 380 mil. zł i wolnorynkowych za sumę 781 mil. zł. Artykuły spożywcze importowane rozprowadzone były na wolny rynek po cenach nieraz o ca 50% niższych od cen rynkowych.

Obrót solą w I-szym półroczu wyniósł ca 543 mil. zł. Wobec ograniczenia kartkowego systemu zaopatrywania, sól sprzedawna jest obecnie po cenie jednolitej, wynoszącej dla konsumenta 10 zł za 1 kg soli białej i 5 zł za 1 kg soli szarej.

\*) Dane skorygowane w porównaniu z poprzednimi prowizorycznymi.



W omawianym półroczu br. rozprowadzono ogółem 61.650 skrzyń zapalek wartości globalnej 767 mil. zł. Wobec dużych trudności komunikacyjnych w okresie zimowym, lutowe obroty zapalkami spadły do 51 mil. zł wobec 115 mil. zł w styczniu. Elementy spekulacyjne próbowały wykorzystać wspomniane trudności dla swoich celów, jednak sytuacja na rynku zapalczanym została opanowana za pomocą dodatkowych przydziałów i zastosowania właściwych ograniczeń przy sprzedaży przedsiębiorstwom, które nie gwarantowały rozprowadzenia zapalek po godziwych cenach.

Rozprowadzane przez 265 hurtowni wyroby P.M.S. przyniosły w I-szym półroczu br. 15.038 mil. zł. Czerwcowe obroty wykazały, jak już wspomniano poważny spadek (z 3.135 mil. zł na 2.309 mil. zł).

Wobec tego, iż produkcja P.M.T. jest już w stanie zaspokoić potrzeby konsumentów w drodze normalnej sprzedaży wolnorynkowej, z dn. 1 maja br. zniesiono sprzedaż kartkową wyrobów tytoniowych. Obroty wyrobami tytoniowymi wykazują stały wzrost; w styczniu wyniosły one 962 mil. zł, w czerwcu osiągnięto już 2.116 mil. zł. Ogółem w I-szym półroczu w placówkach spółdzielczych sprzedano wyrobów P.M.T. za sumę 9.087 mil. zł.

Obroty zewnętrzne placówek włókienniczych „Społem” osiągnęły w I-szym półroczu br. sumę ca 5,5 mlrd. zł. Obroty artykułami włókienniczymi na zaopatrzenie kartkowe wyniosły 1.460 mil. zł, w tym obroty składowe — 792 mil. zł, bezpośrednie — 668 mil. zł. Obroty artykułami włókienniczymi UNRRA wyniosły w I-szym półroczu ca 142 mil. zł.

W okresie sprawozdawczym placówki „Społem” zakupiły na wolnym rynku ogółem 54.794,5 t zbóż, w tym: 29.936,5 t żyta, 8.719 t pszenicy, 11.858,8 t jęczmienia i 7.280,2 t owsa. Z tej ilości 50.547,7 t zakupiono za pośrednictwem aparatu spółdzielczego, zaś 4.246,8 t za pośrednictwem kupców prywatnych. Przez elewatory zbożowe w Gdyni i Gdańsku przyjęto w okresie kwiecień — czerwiec br. 87.751,7 t zbóż importowanych z zagranicy.

Sprzedaż artykułów przemysłowych w I-szym półroczu br. osiągnęła sumę ca 4.363.070 tys. zł. M. in. sprzedano maszyn i narzędzi rolniczych za 899.463 tys. zł, żelaza za 1.294.635 tys. zł, materiałów pędnych — 509.739 tys. zł, nawozów sztucznych za 1.178.290 tys. zł, materiałów bu-

dowlanych za 312.888 tys. zł, opakowań za 144.092 tys. zł, środków ochrony roślin za 23.963 tys. zł.

Głównejsze pozycje dostaw ilościowych były następujące:

1. maszyny i narzędzia rolnicze, wagi, wozy, rowery i maszyny betoniarskie — 139.441 szt.,
2. nawozy sztuczne — 202.740 szt.,
3. materiały budowlane (cegła, cement, szkło, papa, smoła) rozprowadzono 2.962 wagonów, w tym: 2.205 wagonów w ramach akcji „Przemysł dla wsi”,
4. materiały pędne (nafta, benzyna, oleje) — 15.005 ton.

W ramach akcji „Przemysł dla wsi” rozprowadzono towarów w I-szym półroczu br. wartości globalnej 8.820.618 tys. zł.

Na odcinku mleczarskim zakupiono w tymże półroczu 1.529.793 kg masła, 373.905 kg sera, 317.145 kg twarogu. Ponadto z serów nienadających się do sprzedaży wyprodukowano 95.745 kg sera topionego.

Mleka na zaopatrzenie kartkowe zakupiono w czerwcu 977.539 litrów, co odpowiada 34.912 kg masła. Rozprowadzono także 709.731 kg masła duńskiego. Z okręgów nadwyżkowych przetransportowano do ośrodków konsumcyjnych 118.323 kg masła.

W grupie jajczarskiej, w omawianym półroczu, zakupiono 77.759.604 szt. jaj. W ramach umów eksportowych wysłano ogółem 16.758 tys. szt. jaj, w tym: 9.990 tys. szt. do Anglii i 6.768 do Szwajcarii. Zakonserwowano 16.068.556 szt. jaj. Obroty zewnętrzne artykułami mleczarsko-jajczarskimi wyniosły w I-szym półroczu br. 1.604.909 tys. zł, obroty wewnętrzne — 1.757.932 tys. zł. W porównaniu z I-szym półroczem 1946 r. wskaźnik obrotów wzrósł do 327.

Sprzedaż artykułów własnej produkcji „Społem” w ramach Wydziałów: Produkcji i Spożywczego tego Związku za okres I półrocza br. osiągnęła kwotę 1.695 mil. zł, ze sprzedaży czerwcowej uzyskano 356 mil. zł. W ramach dostaw dla „Społem” i w wykonaniu zleceń władz państwowych Wydział Zagraniczny Związku importował 76.522 t nawozów sztucznych, 138.198 t zboża, 12.786 t mąki, 2.829 t śledzi, 3.340 t masła solonego, 3.866 t margaryny, 1.089 t fasoli, 220 t śliwek suszonych, 734 t cytryn i pomarańcz, 1.090 szt. koni roboczych. Ponadto importowano maszyny i narzędzia rolnicze, części zapasowe do maszyn, artykuły ko-



lonialne i in. Eksport zaś w I-szym półroczu sprawozdawczym obejmował następujące artykuły: kminek, mech islandzki, jarzębinę, wiklinę, szczecinę surową i wyprawioną, zioła, kurki solone, jagody czarne, gęsi mrożone, jaja, skórki królicze.

Wiadome są już obecnie dane o wynikach akcji interwencyjnej skupu zboża przez „Społem” dla Funduszu Apropowizacyjnego za czas od 20 maja do 31 lipca br. W okresie tym „Społem” zamiast preliminowanych 30.000 t dostarczyło 60.359,8 t zbóż, w tym 14.591,4 t pochodziło z remanentów, zaś 45.768,4 t ze skupu.

Dane dotyczące lipcowych obrotów „Społem” znane są jedynie w przybliżeniu; zewnętrzne obroty Związku w tym miesiącu wyniosły 12.883 mil. zł, wewnętrzne 9.527 mil. zł.

Poniższa tabelka wykazuje wielkość obrotów według poszczególnych Wydziałów „Społem” (bez Wydziału Przemysłu Rolnego).

Tabela 30

Obroty „Społem” w lipcu 1947 r. (w mil. zł)

| Wydział                          | zewewnętrzne | wewnętrzne |
|----------------------------------|--------------|------------|
| Spożywczy . . . . .              | 11.127       | 7.054      |
| Rolniczy . . . . .               | 896          | 1.285      |
| Mleczarsko-Jajczarski . . . . .  | 508          | 478        |
| Handlu Zagranicznego . . . . .   | 9            | 154        |
| Produkcji . . . . .              | 94           | 266        |
| Główny Dział Młynarski . . . . . | 214          | 122        |
| „ „ Transportowy . . . . .       | 35           | 126        |
| Łącznie . . . . .                | 12.883       | 9.485      |

W porównaniu z miesiącem ubiegłym obroty lipcowe wykazują wzrost o 928 mil. zł w zakresie obrotów zewnętrznych (12.883 mil. zł, w porównaniu z zeszłomiesięczną — 11.955 mil. zł), natomiast znaczny spadek obrotów wewnętrznych (o 3.408 mil. zł) poniżej majowego poziomu.

W obrotach wewnętrznych znacznie wzrosły obroty wydziałów: spożywczego, mleczarsko-jajczarskiego i głównego działu młynarskiego, spadły natomiast obroty wydziałów: rolniczego, handlu zagranicznego i transportowego. Spadek obrotów wewnętrznych odnosi się do wszystkich wydziałów Związku z wyjątkiem mleczarsko-jajczarskiego, gdzie notujemy nieznaczny podwyżkę (o 4 mil. zł).

Handel Zagraniczny Polski w I półroczu 1947 r. kształtował się następująco. Wartość importu za omawiane półrocze wyniosła 14.339,9 mil. zł eksportu — 13.382,5 mil. zł.

Cyfry te nie obejmują darów zagranicznych, transportów UNRRA, demobilu i reparacji. Wynikające z tych cyfr saldo ujemne bilansu handlowego jest w obecnych warunkach gospodarczych Polski zjawiskiem dodatnim, oznacza bowiem iż korzystaliśmy z kredytu towarowego.

Wachlarz krajów, z którymi prowadzimy handel, zwiększył się w ubiegłym półroczu dosyć znacznie w porównaniu z analogicznym okresem roku 1946 przez zawarcie 5-letniego traktatu handlowego z Czechosłowacją, sfinalizowanie porozumienia handlowego polsko-brytyjskiego na okres trzech lat, rozszerzenie wymiany handlowej z Jugosławią, Danią, Francją, Bułgarią itp. oraz nawiązanie stosunków handlowych z krajami zamorskimi.

Na czoło krajów najczęściej eksportujących do Polski wysunęły się trzy państwa: Z.S.R.R., Dania i U.S.A. Ze Związku Radzieckiego w ubiegłym półroczu importowaliśmy najczęściej, gdyż na sumę 2.747,7 mil. zł; z Danii — na kwotę 2.447,5 mil. zł, z U.S.A. — na sumę 2.291,9 mil. zł. Ponadto przywieźliśmy z W. Brytanii za 1.573 mil. zł, z Bułgarii — za 987 mil. zł, ze Szwecji za 730,5 mil. zł i z Węgier za 522,7 mil. złotych.

W omawianym półroczu eksportowaliśmy najczęściej do Z.S.R.R., Szwecji, Anglii, Szwajcarii, Danii i innych krajów.

Najpoważniejszymi pozycjami w imporcie ze Związku Radzieckiego były produkty naftowe, ruda żelazna, manganowa i chromowa, bawełna, len, apatyty, samochody (120), platyna. Eksport do Rosji obejmował przede wszystkim: węgiel, koks, żelazo, stal, cynk, cement, butelki, szło, cukier, tkaniny, konfekcję. Należy przy tym podkreślić, że wywóz do Rosji żelaza, stali i tkanin miał charakter obrotu uszlachetniającego, gdyż opierał się on głównie na przywozie surowców z Z.S.R.R. Nadto do radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech wywoziliśmy węgiel i koks w zamian za sole potasowe, benzynę syntetyczną i kauczuk.

Drugie miejsce w imporcie do Polski zajęła w I-ym półroczu Dania, która dostarczała artykuły żywnościowe: masło, mięso, zboże, ryby, śledzie oraz samochody (482) konie, bydło, zboże siewne. W zamian za to Polska wywoziła do tego kraju węgiel, koks, blachę cynkową, biel, minie cynkową i ołowianą, szkło, rury, łączniki.

Przywóz ze Szwecji obejmował sprzęt elektrotechniczny, telekomunikacyjny i maszynowy,



rudę żelazną, celulozę wiskozową, filce i sita dla przemysłu papierniczego, żelazo-stopy i inne. W zamian za to eksportowaliśmy do Szwecji węgiel, koks, żelazo, blachę, surówkę, rury, wyroby włókiennicze, blachę cynkową itd.

Z Norwegii przywoziliśmy w ciągu tego półroczu głównie saletrę, śledzie, konie, oleje rybne, rurę żelazną i in., wywożąc w zamian za to węgiel, koks, rury i łączniki. Import z Jugosławii obejmował koncentraty cynku, pirytu, tytoń, trochę miedzi, pakul i ekstraktów garbarskich, wywożąc za to węgiel, wyroby włókiennicze i chemiczne. Przywoziliśmy z Czechosłowacji przede wszystkim maszyny, zwłaszcza obrabiarki, ziemniaki-sadzeniaki, magnezyt i cegłę magnezytową, kaolin, kwarcyt i grafit, wywoziliśmy węgiel, eksportowaliśmy energię elektryczną, cynk, sól i inne. Z W. Brytanii importowaliśmy wełnę i jute, śledzie i ryby, saletrę amonową, produkty naftowe, podwozia autobusowe, dostarczając głównie blachę cynkową, pył cynkowy i biel cynkową, cukier, jaja, meble, tkaniny, przedzę ze sztucznego jedwabiu i cement. Z Bułgarii braliśmy tytoń i papierosy w zamian za żelazo, blachę, rury, cynk i blachę cynkową, produkty chemiczne oraz różne wyroby przemysłu metalowego m. in. — parowozy. Z Węgier otrzymaliśmy produkty naftowe, maszyny, narzędzia, aparaty, w zamian za węgiel, koks, cynk i chemikalia.

Poza tym wymiana towarowa miała miejsce z Włochami, Francją, Belgią, Holandią, Rumunią, Szwajcarią, Finlandią, Austrią, Luksemburgiem.

Z krajów zamorskich poważnych obrotów dokonaliśmy w ub. półroczu ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej, skąd przywoziliśmy bawełnę, zboża, nasiona, mąkę, saletrę, skóry w zamian za to dostarczając surówki, cynku, porcelany, fajansu, skórek króliczych, kminku i jarzębiny. Ponadto handlowaliśmy z Argentyną, Brazylią, Kolumbią, Meksykiem, Paragwajem, Kanadą, Chinami, z bliższych z Islandią, Palestyną, Egiptem.

Jak wynika z tych cyfr (nieostatecznych zresztą), handel zagraniczny Polski w I-ym półroczu 1947 r. rozwinął się znacznie osiągając znaczne obroty, zachowując przy tym korzystną dla naszych interesów strukturę, potrafił objąć swym zasięgiem 30 państw, w tym dziewięć pozaeuropejskich.

Należy jednocześnie zaznaczyć coraz poważniejszą rolę w stosunkach handlowych z zagranicą sektora prywatnego reprezentowanego przez Zrzeszenie Importerów i Eksporterów R.P. Gdy w roku ubiegłym obroty Zrzeszenia były minimalne, w br. osiągnęły już pewną pozycję ze stałą tendencją do wzrostu. W omawianym półroczu Zrzeszenie zawarło ogółem 197 tranzakcji ogólnej wartości okragło licząc 1.046.900.000 zł. wg cen rynkowych. Zrzeszenie eksportowało głównie jaja do Szwajcarii, wiklinę i wyroby wiklinowe do Szwecji, Belgii, Danii i Holandii, ryby do Szwecji i Anglii, nasiona do Szwajcarii, Belgii, Danii i Holandii. Import obejmował chemikalia i surowce farmaceutyczne z U.S.A., Szwecji, i Szwajcarii oraz części samochodowe.

**Sprawy morskie.** Mimo spadku ruchu w porcie szczecińskim globalna suma obrotów lipcowych rb. w trzech czynnych portach naszego Wybrzeża \*) zwyżkowała w porównaniu z miesiącem poprzednim (1.201.920 t w lipcu i 1.149.315 w czerwcu) dzięki wzrostowi obrotów w Gdańsku i Gdyni (1.145.470 t wobec 1.089.833 t w czerwcu).

Słabszy ruch w porcie szczecińskim spowodowany był znacznym zmniejszeniem przewozów na Odrze, skutkiem bowiem silnych upałów poziom wody obniżył się do tego stopnia, że barki nie mogły być wyzyskane nawet do połowy swojej ładowności. Okoliczność ta wpłynęła na poważne zmniejszenie się importu rudy i eksportu węgla, co znalazło swój wyraz w spadku obrotów. Import ogólny drogą morską wyniósł 382.980 t, eksport zaś 817.940 t.

W ogólnym przeładunku Gdańsk uczestniczył cyfrą ca 604,6 tys. t, Gdynia — 540,9 tys. t. Głównymi artykułami przewozu były: ruda — 260 tys. t, nawozy sztuczne — ca 60 tys. t, mąka, żyto, celuloza, makulatura itp.

Wg danych Centrali Produktów Naftowych — Oddział we Wrzeszczu, skutkiem braku tankowców do przewozu ropy naftowej z Persji i Rumunii oraz z powodu wzrostu ogólnego światowego popytu na paliwa płynne, import tych paliw zmalał w lipcu do 26 tys. t. W ogólności na pierwszym miejscu, jak zawsze, stoi przywóz ze Szwecji, o bardzo różnorodnej strukturze: przede wszystkim piryty, smoła, celuloza, poza tym cały szereg wyrobów żelaznych, maszyny, samochody, chemikalia, urządzenia szpitalne itd. Na drugim miejscu stoi Z.S.R.R. z przywozem fosfo-

\*) narazie brak danych odnośnie ruchu w czynnym od 17 czerwca r. b. porcie w Uście



rytów, na trzecim U.S.A., skąd przybyła mąka, kakao, oleje smarowe, wełna, bawełna, maszyny, sprzęt elektryczny, części samochodowe; na czwartym — Kanada ze znacznymi ładunkami żyta i mąki; następnie Belgia (nawozy sztuczne i różna drobnica); Anglia — skóry, wełna, bawełna, maszyny i samochody; Finlandia — (wyroby ciesielskie); Brazylia; Egipt (bawełna); Marokko, Algier (fosforyty) i in. Import w ramach UNRRA wyniósł w lipcu zaledwie 6.431,5 t.

W eksporcie dominującą rolę odgrywał oczywiście węgiel i koks, stanowiąc przeszło 95% całości wywozu, poza tym wywieziono 13.923 t cementu, 3,427 t cukru, wyroby z drzewa, szkło, metale.

Pierwsze miejsce w eksporcie zajął Zw. Radziecki (cement i wyroby szklane); na drugim miejscu znalazła się Szwecja (metale, wyroby metalowe i żelazne, wyroby szklane, porcelana, tkaniny, chemikalia, wytwory roślinne, pierze, cukierki, papier); trzecie zajęła Anglia (jaja, łosoś, meble i in.), na dalszych miejscach znajdowały się: USA, Holandia, Belgia, Palestyna.

W lipcu br. przez trzy porty polskie przeszło ogółem 1.309 statków o pojemności globalnej 1.070.520 NKT, a więc mniej niż w miesiącu poprzednim. Spadek tonażu w ruchu okrętowym w miesiącu tym w związku ze wzrostem ogólnej sumy lipcowych obrotów towarowych oznacza pełniejsze niż w miesiącu poprzednim wykorzystanie tonażu.

W porównaniu z lipcem roku ubiegłego ruch statków wzrósł o ca 19%, jeżeli chodzi o ilość jednostek i o 7% pod względem tonażu.

W rybołówstwie morskim, wobec panujących jeszcze w miesiącu ubiegłych upałów i wynikających stąd trudności zbytu ryby, Komisja Porozumiewawcza i Związek Rybaków Morskich wprowadziły całkowity zakaz łowienia na Bałtyku od 1—7 lipca i częściowe ograniczenia w pozostałej części miesiąca.

Ogólny wynik połowów bałtyckich w lipcu br. obliczono na 2.323,9 t ryby wartości ogólnej ca 60 mil. zł, czyli zaledwie nieco ponad 60% połowów zeszłomiesięcznych, które wynosiły 4.045 t wartości 78 mil. zł. Głównym przedmiotem połowów był dorsz. Znacznie wzrosły połowy węgorza na terenie Morskiego Urzędu Rybackiego w Szczecinie. W miesiącu omawianym, rybacy z tegoż okręgu wyruszyli po raz pierwszy na doświadczalne połowy pod wyspę Bornholm. Zawarto umowę z Węgrami o dostawę dorsza,

która rozpocznie się od 1 września 1947 r. Gen. Inspektorat Rybołówstwa Morskiego (G.I.R.M.) rozpoczyna budowę chłodni w Ustce i Władysławowie. W lipcu przystąpiono do mrożenia sandacza na eksport.

Na wodach dalekomorskich złowiono w lipcu rb. również mniej niż w miesiącu poprzednim, mianowicie 107 t, a to z powodu przerwania się części statków na połowy bałtyckie. Nie bez znaczenia była również okoliczność, iż 15 lipca rozpoczyna się najrentowniejszy okres — główny sezon połowów śledzi.

Ogółem połowy lipcowe (bałtyckie i dalekomorskie) przyniosły 2.430,9 t ryby.

Ograniczenie połowów odbiło się na ilości czynnych kutrów i łodzi. W lipcu bowiem wypłynęło na morze tylko 127 kutrów (o 17 mniej niż w czerwcu) i 1.113 łodzi rybackich (o 270 mniej niż w czerwcu), natomiast rybaków łowiło o 26 więcej niż w miesiącu poprzednim, czyli 3.050. Mimo zmniejszonych połowów i niezłej pogody, dosyć znaczne były straty rybaków w sprzęcie, zwłaszcza na terenie M.U.R. Gdańsk, wynoszące ogółem 1.095.600 zł, spowodowane przerzuceniem się ich, wskutek zakazu połowu dorsza, na połów innej ryby na wodach płytszych, gdzie wiele sieci uległo zniszczeniu.

Eksport ryb w lipcu ograniczył się do wysłania 3.000 kg łososia mrożonego do Anglii.

Tabela 31

**Obrót towarowy i ruch statków w Gdańsku, Gdyni i Szczecinie** (w tys. ton)

| Wyszczególnienie         | Czerwiec 47 r. | Lipiec 47 r. |
|--------------------------|----------------|--------------|
| Ogólny obrót: . . . .    | 1.149 915      | 1.200.920    |
| w tym: import . . .      | 344.402        | 382.980      |
| eksport . . . . .        | 805 513        | 817.940      |
| Obrót towarowy Gdańska   | 581.844        | 604.611      |
| w tym: import . . .      | 180 084        | 179.533      |
| eksport . . . . .        | 401.759        | 425.078      |
| Obrót towarowy Gdyni .   | 507.988        | 540 859      |
| w tym: import . . .      | 144.410        | 188.724      |
| eksport . . . . .        | 363.378        | 352.135      |
| Obrót towarowy Szczecina | 60.084         | 55.450       |
| w tym: import . . .      | 19.909         | 14.723       |
| eksport . . . . .        | 40.175         | 40.727       |
| Do portów weszło statków | 703            | 663          |
| Z „ „ wyszło „           | 706            | 645          |

**18. Praca.** a) W okresie sprawozdawczym zanotowano dalsze znaczne zapotrzebowanie na robotników budowlanych, niemniej jednak Urząd Zatrudnienia nie był w stanie zapośredniczać natychmiast każdą ilość zgłaszających się



robotników niewykwalifikowanych. Równocześnie utrzymuje się nadal stosunkowo duże zapotrzebowanie na fachowców. Ten stan rzeczy pozostaje w ścisłym związku z przejściowym wzrostem bezrobocia rejestrowanego, spowodowanego zarówno likwidacją przerostów zatrudnienia jak i repatriacją z Zachodu. Liczba poszukujących pracy zarejestrowana w Urzędach Zatrudnienia, ich oddziałach i instytucjach zastępczych wynosiła w lipcu 105.141, w tym kobiet 34.209. W tym samym czasie zgłoszono 105.414 wolnych miejsc, zapośredniczono 79.275 osób, w tym 22.703 kobiet. Poniższa tabela przedstawia działalność Urzędów Zatrudnienia, ich oddziałów i instytucji zastępczych w poszczególnych obwodach na dzień 31 lipca 1947 r.

dzinie polityki zatrudnienia, scentralizowało rozrzucone dotychczas we wszystkich zainteresowanych instytucjach ośrodki dyspozycji w akcji pełnego zatrudnienia w jednym departamencie.

Pierwszym większym osiągnięciem w tej dziedzinie było rozpoczęcie robót publicznych w Kieleckim, gdzie buduje się obecnie szosę. Jest to dopiero wstęp do właściwej akcji.

Płynność elementu pracowniczego uległa w omawianym okresie dalszemu zmniejszeniu i ogranicza się obecnie tylko do grupy wysoko kwalifikowanych pracowników, na których istnieje w dalszym ciągu duże zapotrzebowanie. Płynność tę powodują nie tylko pracownicy, ale również pracodawcy, którzy przy pomocy

Tabela 32

Ogólny stan rynku pracy na dzień 31 lipca 1947 r.

| O b w ó d           | Zarejestrowano poszukujących pracy |        | Zgłoszono wolnych miejsc |        | Zapośredniczono |        | Pozostało wolnych miejsc łącznie z poprzed. miesiącami |        |
|---------------------|------------------------------------|--------|--------------------------|--------|-----------------|--------|--------------------------------------------------------|--------|
|                     | mężczyzn                           | kobiet | mężczyzn                 | kobiet | mężczyzn        | kobiet | mężczyzn                                               | kobiet |
| Białystok . . . . . | 702                                | 456    | 2.052                    | 78     | 415             | 104    | 6.927                                                  | 228    |
| Białogard . . . . . | 4.228                              | 1.975  | 3.332                    | 1.536  | 3.351           | 1.369  | 853                                                    | 473    |
| Gdańsk . . . . .    | 5.680                              | 1.984  | 8.335                    | 1.580  | 4.927           | 1.351  | 3.651                                                  | 438    |
| Katowice . . . . .  | 21.828                             | 9.473  | 21.891                   | 8.145  | 19.051          | 7.313  | 6.665                                                  | 892    |
| Kraków . . . . .    | 4.478                              | 1.854  | 4.590                    | 962    | 3.227           | 812    | 3.889                                                  | 675    |
| Lublin . . . . .    | 558                                | 710    | 391                      | 188    | 162             | 39     | 23                                                     | 21     |
| Łódź . . . . .      | 6.608                              | 5.518  | 4.996                    | 3.608  | 4.703           | 4.001  | 1.003                                                  | 358    |
| Olsztyn . . . . .   | 803                                | 266    | 1.908                    | 256    | 565             | 181    | 1.608                                                  | 180    |
| Poznań . . . . .    | 5.219                              | 3.193  | 5.102                    | 2.578  | 4.010           | 1.914  | 2.523                                                  | 1.445  |
| Radom . . . . .     | 2.462                              | 1.211  | 2.101                    | 766    | 1.755           | 690    | 464                                                    | 90     |
| Rzeszów . . . . .   | 752                                | 135    | 746                      | 81     | 675             | 67     | 221                                                    | 13     |
| Szczecin . . . . .  | 2.092                              | 726    | 2.880                    | 1310   | 2.074           | 664    | 4.488                                                  | 1.346  |
| Warszawa . . . . .  | 7.070                              | 2.453  | 6.977                    | 849    | 3.316           | 427    | 373                                                    | 44     |
| Wrocław . . . . .   | 8.452                              | 4.255  | 13.150                   | 5.026  | 8.341           | 3.771  | 14.199                                                 | 2.665  |
| Razem: . . . . .    | 70.932                             | 34.209 | 78.451                   | 26.963 | 56.572          | 22.703 | 46.887                                                 | 8.868  |

Przy analizie stanu rynku pracy na podstawie sprawozdania Min. Pracy i Opieki Społecznej, zwraca uwagę fakt przewyżki podaży nad popytem; cyfra 88.687, która reprezentuje wielkość podaży pracy (już po zapośredniczeniu), jest o 32.932 większa od wielkości popytu. W liczbie tej większość stanowią kobiety.

Największe nasilenie bezrobocia rejestrowanego obserwuje się na Górnym i Dolnym Śląsku. W samym tylko Wrocławiu zgłosiło się do Urzędu Zatrudnienia w okresie sprawozdawczym 12.707 osób, poszukujących pracy, w tym 4.255 kobiet, zaś w Katowicach aż 31.301 (9.473 kobiet).

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej doceniając sytuację, jaka wytworzyła się w dzie-

wyższych pensji, dodatków, premii itp., starają się ściągnąć do swoich fabryk potrzebnych im fachowców, nie zwracając często uwagi na to, że postępowanie ich godzi bezpośrednio w interesy innych przedsiębiorstw.

W dążeniu do uzyskania nowych kadr fachowców, tak bardzo potrzebnych do realizowania Trzyletniego Planu Gospodarczego, Ministerstwo Przemysłu i Handlu organizuje w dalszym ciągu na terenie całego kraju szkoły zawodowe i kursy dokształcające. Sam tylko Centralny Zarząd Przemysłu Hutniczego zorganizował, w ramach szkolenia krótkoterminowego 107 czeladniczych kursów ślusarskich, tokarskich, modelarskich, formiersko - odlewniczych, elektromonterów oraz traserów kon-



strukcji żelaznej. Kursy te przeszkolą przeszło 3 tys. pracowników hutniczych.

Akcja szkolenia najsilniej rozbudowana jest w przemyśle włókienniczym, metalowym i węglowym. Przemysł włókienniczy prowadzi 21 gimnazjów (1.600 uczniów), 83 szkoły przemysłowe (6.640 uczniów), 1 liceum (55 uczniów). Ogółem w przemyśle tym kształci się 8.295 uczniów w 105 szkołach. Przemysł węglowy dysponuje 10 gimnazjami (1.557 uczniów) i 49 szkołami przemysłowymi (6.763 uczniów). Przemysł metalowy prowadzi 48 gimnazjów (4.724 uczniów), 39 szkół przemysłowych (3.116 uczniów) i 3 licea z 296 słuchaczami. Energetyka posiada obecnie 9 szkół przemysłowych, do których uczęszcza 1.500 uczniów.

c) C e n y. W miesiącu sprawozdawczym nie zanotowano poważniejszych zmian w dziedzinie cen; ogólna tendencja zniżkowa utrzymała się także w lipcu.

Na rynku zbóż zanotowano dalszą zniżkę cen żyta i pszenicy. W Krakowie cena żyta spadła z 3.500 na 2.700 zł, w Lublinie z 3.000 na 2.400 zł, w Poznaniu z 3.000 na 2.600 zł, w Kielcach z 3.100 na 2.850 zł. Spadły ceny pszenicy, a mianowicie w Radomiu z 5.200 zł za 100 kg na 4.700 zł, w Częstochowie z 5.500 na 5.000 zł, w Bydgoszczy z 4.000 na 3.700 zł. Na zniżkę powyższą wpłynęły zasadniczo dwa momenty: podaż nowego zboża i import zbóż z zagranicy. Pomyślny przebieg zniw załamał nazbyt wygórowany na przednówku poziom cen ziemio-

plodów. Potanienie żyta i pszenicy pociągnęło za sobą automatycznie zniżkę ceny mąki i pieczywa.

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Apropowizacji wydał zarządzenie w sprawie ustalenia ceny zakupu wytworów gospodarstwa rolnego. Za cenę zakupów wytworów gospodarstwa rolnego nabywanych bezpośrednio od rolnika uważać należy, w myśl powyższego zarządzenia, cenę targową ustaloną przez Komisje Cennikowe na podstawie przeciętnych notowań, dokonanych przez Komisje Notowań. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 4 lipca 1947 r.

Równocześnie zaobserwowano na terenie całego kraju zniżkę ceny bydła i świń. Trudności, jakie istnieją przy wyżywieniu inwentarza (stosunkowo wysoka cena karmy dla świń w porównaniu do ceny zbytu żywca, wyznaczonej przez Komisje Cennikowe, brak paszy itp.) powodują zmniejszenie opłacalności hodowli i przyczyniają się tym samym pośrednio do wzrostu podaży nierogacizny i bydła, a co zatem idzie do spadku cen mięsa.

Jak zwykle w tym sezonie zniżkowały także silnie ceny wszelkiego rodzaju jarzyn. Wyjątkowo duża podaż owoców, sprzedawanych po niskich cenach, zaspakaja nie tylko potrzeby bezpośredniej konsumpcji, ale stawia także poważną ich ilość do dyspozycji przemysłu spożywczego.

Dla lepszego zobrazowania ruchu cen w omawianym okresie zamieszczamy poniższe zestawienie cen artykułów żywnościowych.

Tabela 33 Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach (w złotych)

| Miejscowość | Czasokres<br>1947 r. | Chleb<br>pył. | Mąka<br>pszenna | Fasola | Ziemiaki         | Masło | Słonina | Wieprzow. | Wołowina | Jaja   | Cukier |
|-------------|----------------------|---------------|-----------------|--------|------------------|-------|---------|-----------|----------|--------|--------|
|             |                      | 1 kg          | 1 kg            | 1 kg   | 1 kg             | 1 kg  | 1 kg    | 1 kg      | 1 kg     | 1 szt. | 1 kg   |
| Warszawa    | 16-30.6.             | 80            | 130             | 60     | 11               | 400   | 270     | 260       | 220      | 11     | 180    |
|             | 1-15.7.              | 90            | 130             | 60     | 25 <sup>*)</sup> | 480   | 280     | 260       | 200      | 13     | 180    |
|             | 16-31.7.             | 80            | 130             | 60     | 20 <sup>*)</sup> | 475   | 300     | 280       | 250      | 12     | 180    |
| Łódź        | 16-30.6.             | 85            | 150             | 75     | 13               | 393   | 265     | 265       | 195      | 12     | 177    |
|             | 1-15.7.              | 92            | 150             | 82     | 35 <sup>*)</sup> | 448   | 260     | 260       | 190      | 12     | 177    |
|             | 16-31.7.             | 85            | 130             | 71     | 23 <sup>*)</sup> | 384   | 256     | 260       | 180      | 12     | 177    |
| Kraków      | 16-30.6.             | 60            | 100             | 65     | 13               | 420   | 280     | 240       | 220      | 10     | 180    |
|             | 1-15.7.              | 60            | 100             | 55     | 45 <sup>*)</sup> | 480   | 280     | 240       | 220      | 12     | 180    |
|             | 16-31.7.             | 55            | 100             | 60     | 25 <sup>*)</sup> | 440   | 280     | 185       | 186      | 12     | 180    |
| Katowice    | 16-30.6.             | 80            | 100             | 50     | 18               | 540   | 300     | 280       | 285      | 11     | 185    |
|             | 1-15.7.              | 80            | 100             | 50     | 12               | 500   | 300     | 280       | 280      | 11     | 180    |
|             | 16-31.7.             | 80            | 100             | 65     | 20               | 510   | 300     | 280       | 280      | 11     | 180    |
| Poznań      | 16-30.6.             | —             | —               | 80     | 16               | 500   | 260     | 240       | 240      | 12     | 180    |
|             | 1-15.7.              | —             | —               | 75     | 30 <sup>*)</sup> | 460   | 260     | 240       | 240      | 12     | 180    |
|             | 16-31.7.             | —             | —               | 70     | 24 <sup>*)</sup> | 465   | 250     | 230       | 240      | 12     | 178    |
| Lublin      | 16-30.6.             | 90            | 100             | 70     | 20               | 365   | 250     | 200       | 180      | 10     | 175    |
|             | 1-15.7.              | 80            | 100             | 60     | 35 <sup>*)</sup> | 400   | 250     | 200       | 170      | 10     | 175    |
|             | 16-31.7.             | 80            | 110             | 60     | 35 <sup>*)</sup> | 390   | 260     | 210       | 160      | 10     | 175    |

<sup>\*)</sup> warzywa nowe.



Przy analizie powyższych cyfr uderza nas brak poważniejszych zmian w poziomie cen.

Przeciętna w kraju cena chleba (w 15 największych miastach) w lipcu br. w porównaniu do czerwca spadła o 14%, mąki pszennej o 6%, masła o 4%, słoniny o 4%, wieprzowiny o 12%, kielbasy o 6%, wołowiny o 7%. Jedyne przeciętna cena jaj wzrosła o 9%. Duży spadek ceny chleba (14%) pozostaje, jak to już podkreślaliśmy, w ścisłym związku z pomyślnymi zbiorami.

Tabela 34 pokazuje nam, jak się kształtowały w omawianym okresie wskaźniki kosztów żywienia w niektórych większych miastach.

Koszty żywienia w okresie od 12 maja do 9 czerwca 1945 r. przyjęto za 100 oddzielnie dla każdego miasta. Stąd wzajemna porównywal-

ność wysokości wskaźników nie istnieje. Można porównywać tylko stopień wzrostu lub spadku, i tak ogólne wskaźniki kosztów żywienia w lipcu br., w porównaniu do drugiej połowy czerwca spadły w Warszawie o 3%, w Łodzi o 11%, w Krakowie o 5%, w Białymstoku o 16%, w Lublinie o 6%, w Gdyni o 5%, w Katowicach o 5% i w Poznaniu o 10. Jedyne w Bydgoszczy wskaźnik kosztów żywienia wzrósł o 5%.

W grupie artykułów przemysłowych możemy zanotować nieznaczny wzrost wskaźnika ich cen, który wyniósł w omawianym okresie 2,5%. Zwyżkowały także artykuły, jak węgiel (nieznacznie), materiały budowlane, blacha cynkowa oraz papa. Zniżkowały zaś: gwoździe, drewno, materiały włókiennicze, mydło i nafta.

Tabela 34

Wskaźniki kosztów żywienia 15.5 — 9.6.1945 = 100

| Czasokres     | Warszawa | Łódź | Kraków | Białystok | Lublin | Bydgoszcz | Gdynia | Katowice | Poznań |
|---------------|----------|------|--------|-----------|--------|-----------|--------|----------|--------|
| 16.6.—30.6.47 | 157      | 157  | 144    | 152       | 202    | 154       | 142    | 131      | 182    |
| 1.7.—15.7.47  | 166      | 138  | 146    | 132       | 199    | 148       | 155    | 125      | 162    |
| 16.7.—31.7.47 | 153      | 139  | 137    | 127       | 190    | 162       | 135    | 124      | 164    |

**19. Rynek pieniężny.** a) **Wkłady.** Działalność bierna banków operacyjnych i K.K.O. została w miesiącu lipcu znacznie rozszerzona. W drugim kwartale występowało często zjawisko odpływu kapitałów obcych z banków operacyjnych i tak, w kwietniu stan kapitałów obcych zmniejszył się o 13%, w maju i czerwcu na skutek dopływu w jednych bankach i odpływu w innych, kapitały wzrosły tylko o 7% zarówno w jednym jak i w drugim miesiącu. Natomiast w miesiącu sprawozdawczym ruch kapitałów obcych wystąpił w formie wzrostu we wszystkich bankach. Stan kapitałów obcych na ultimo lipca wynosił 45.865 mln. zł wobec 40.268 mln. zł na koniec czerwca, procentowy wzrost wynosi zatem 14%.

Przy rozpatrywaniu wzrostu kapitałów obcych w poszczególnych bankach operacyjnych widzimy, że najmocniej wzrosły rachunki pasywne w Banku Handlowym, mianowicie o 38%. Na wzrost ten wpłynęło przede wszystkim zwiększenie się stanu rachunków bieżących, gdyż wkłady terminowe utrzymały się na poziomie miesiąca poprzedniego. Również znacznie wzrosły rachunki pasywne w bankach państwowych i tak w Banku Gospodarstwa Krajowego o 19%, w banku tym najmocniej wzrosły wkłady a vista, w Państwowym Banku Rolnym

o 17% na skutek wzrostu rachunków bieżących, terminowych i banków „loro“. W pozostałych bankach kapitały obce wzrosły w granicach od 3% (Polski Bank Komunalny) do 14% (Komunalny Bank Kredytowy).

Jeżeli chodzi o łączny stan poszczególnych rodzajów wkładów, to wkłady terminowe wyniosły 7.340 mln. zł i wzrosły o 775 mln. zł, wkłady a vista wyniosły 12.011 mln. zł przy wzroście o 2.425 mln. zł i rachunki bieżące wyniosły 22.485 mln. zł i wzrosły o 1.818 mln. zł.

Stan lokat skarbowych, służących jako częściowe pokrycie akcji inwestycyjnej, według prowizorycznych danych Min. Skarbu przedstawiał się następująco: B.G.K. — 14.831 mln. zł, P.B.R. — 1.675 mln. zł, B.G.S. — 650 mln. zł, banki akcyjne — 110 mln. zł i banki komunalne — 367 mln. zł. Łącznie lokaty skarbowe wyniosły w bankach operacyjnych 17.633 mln. zł, stan ich powiększył się w stosunku do stanu z miesiąca poprzedniego o 724 mln. zł.

b) **Kredyty.** Ogólna suma udzielonych kredytów życiu gospodarczemu łącznie z kredytami N.B.P. wyniosła 140.399 mln. zł i wzrosła w porównaniu z okresem poprzednim o 11%. Z sumy tej przypada na akcję kredytową banków operacyjnych 108.032 mln. zł (patrz tabela).

\*) Z powodu braku w chwili oddawania numeru do druku danych cyfrowych dotyczących działalności B.G.S. na koniec lipca, podaliśmy zarówno w kapitałach obcych jak i w kredytach stan z końca miesiąca poprzedniego.



wobec 98.010 mln. zł w miesiącu poprzednim. Procentowy wzrost wynosi zatem 10%. Z powyżej podanej kwoty banki operacyjne i K.K.O. udzieliły na finansowanie produkcji i wymiany towarowej 56.068 mln. zł a na finansowanie inwestycji 51.964 mln. kredytów, przy czym kredyty obrotowe wzrosły w miesiącu sprawozdawczym o 11%, a kredyty inwestycyjne o 9%.

Z kolei omówimy działalność kredytową poszczególnych banków. Bank Gospodarstwa Krajowego udzielił 65.662 mln. zł kredytów, które w porównaniu z miesiącem poprzednim wzrosły o 14%. W podanej wyżej sumie mieszczą się kredyty obrotowe w wysokości 20.633 mln. zł i inwestycyjne 45.029 mln. zł. Stopień refinansowania przez ten bank akcji kredytowej w N.B.P. pozostał w miesiącu sprawozdawczym prawie bez zmiany i wynosi 50,9%. Akcja kredytowa Państwowego Banku Rolnego wynosiła 14.568 mln., z czego przypada na kredyty obrotowe 9.362 mln. zł i na kredyty inwestycyjne 5.206 mln. zł. Stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P., Państwowy Bank Rolny obniżył w okresie sprawozdawczym z 41,5% na 34,9%, głównie dzięki znacznemu dopływowi kapitałów obcych (patrz wkłady).

Banki akcyjne udzieliły łącznie 2.728 mln. zł kredytów obrotowych i 65 mln. zł kredytów inwestycyjnych. Stopień refinansowania w obu bankach spadł w porównaniu z miesiącem poprzednim i wynosił w Banku Handlowym 21,1% wobec 31,3% w miesiącu poprzednim, oraz w Banku Związku Spółek Zarobkowych 34,6% wobec 36,8% na ultimo czerwca. Banki komunalne udzieliły łącznie 792 mln. zł kredytów obrotowych i 858 mln. zł kredytów inwestycyjnych. Jeśli chodzi o stopień refinansowania akcji w N.B.P., to Polski Bank Komunalny refina-

sował zupełnie mały procent swojej akcji (3,8%), natomiast w nieco wyższym stopniu refinansował się Komunalny Bank Kredytowy, mianowicie w 16,3% wobec 23,9% w miesiącu poprzednim. K.K.O. udzieliły 4.174 mln. zł kredytów obrotowych, a z kredytów refinansowych korzystają w stopniu zupełnie nieznacznym.

Ogólny stopień refinansowania akcji kredytowej banków operacyjnych w N.B.P. obniżył się i wynosił w miesiącu sprawozdawczym 49,3% wobec 50,7% w miesiącu poprzednim.

Przejdziemy obecnie do omówienia kredytów według grup gospodarczych. Z kredytów obrotowych przypada 52% na finansowanie handlu, finansowanie tej grupy przypada głównie na B.G.S. i B.G.K., następnie 31% na finansowanie przemysłu, który finansowany jest przede wszystkim przez B.G.K. i P.B.R. Rolnictwo partycypowało w kredytach krótkoterminowych w 8%, udzielonych głównie przez P.B.R. Pozostałe grupy jak transport i komunikacja, budownictwo, rzemiosło, leśnictwo oraz inne partycypują łącznie w 9%.

Z kredytów inwestycyjnych przypada na przemysł 51%, na transport i komunikację 29%, finansowanie tych dwu grup gospodarczych odbywa się prawie wyłącznie przez B.G.K., rolnictwo i budownictwo partycypuje w kredytach inwestycyjnych a 7%, oraz pozostałe grupy jak handel, rzemiosło i inne partycypują w 6%.

Łącznie kredyty obrotowe i inwestycyjne rozdzielone zostały w następującym stosunku między grupy gospodarcze: przemysł 38%, handel 34%, transport i komunikacja 12%, rolnictwo 7%, budownictwo 4% i pozostałe jak leśnictwo, rzemiosło oraz inne 5%.

Tabela 35

**Działalność czynna banków operacyjnych, oraz stan wykorzystanych środków refinansowych (w milj. zł.)**

| Wyszczególnienie   | Kredyty obrotowe |          |                     |          | Kredyty inwestycyjne |          |                     |          | R a z e m |          |                     |          | Stopień refinansowania akcji w N.B.P. |
|--------------------|------------------|----------|---------------------|----------|----------------------|----------|---------------------|----------|-----------|----------|---------------------|----------|---------------------------------------|
|                    | Stan             | % wzrost | w tym refinansowano | % wzrost | Stan                 | % wzrost | w tym refinansowano | % wzrost | Stan      | % wzrost | w tym refinansowano | % wzrost |                                       |
| Bank Gosp. Kraj. . | 20.633           | 26       | 9.551               | 18       | 45.029               | 8        | 23.887              | 12       | 65.662    | 14       | 33.438              | 14       | 50.9                                  |
| Państw. Bank Rolny | 9.362            | 10       | 2.760               | -19      | 5.206                | 13       | 2.329               | 15       | 14.568    | 11       | 5.089               | -7       | 34.9                                  |
| Bank Gosp. Społ. . | 18.379*)         | —        | 12.863              | 0        | 806*)                | —        | 1.011               | -1       | 19.185*)  | —        | 13.874              | 0        | 72.4                                  |
| Bank Handl. w W-ie | 1.172            | 5        | 249                 | -30      | 26                   | 44       | 4                   | —        | 1.198     | 6        | 253                 | -29      | 21,1                                  |
| B. Zw. Sp. Zarob.  | 1.556            | 6        | 552                 | 1        | 39                   | 22       | 1                   | 0        | 1.595     | 7        | 553                 | 1        | 34,6                                  |
| Polski Bank Kom.   | 501              | 22       | —                   | —        | 795                  | 17       | 50                  | —        | 1.296     | 19       | 50                  | —        | 3,8                                   |
| Kom. Bank Kred.    | 291              | 22       | 58                  | -20      | 63                   | 2        | —                   | —        | 354       | 18       | 58                  | -20      | 16,3                                  |
| K. K. O. . . . .   | 4.174            | 8        | 4                   | -20      | —                    | —        | —                   | —        | 4.174     | 8        | 4                   | -20      | 0                                     |
| Razem: .           | 56.068           | 11       | 26.037              | 3        | 51.964               | 9        | 27.282              | 12       | 108.032   | 10       | 53.319              | 7        | 49,3                                  |

\*) Dane B.G.S. przyjęte z miesiąca poprzedniego z powodu nienadania nych danych aktualnych.



c) Akcja kredytowa N.B.P. Ogólny stan udzielonych kredytów przez Narodowy Bank Polski wynosi na ultimo lipca 86.429 mln. zł. Kredyty te wzrosły w cyfrach absolutnych o 8.197 mln. zł a w procentach o 11<sup>0</sup>/<sub>0</sub>. Z wyżej podanego stanu kredytów przypada na kredyty obrotowe 58.404 mln. zł i na inwestycyjne 27.282 mln. zł. Porównując powyższe cyfry ze stanem w miesiącu poprzednim widzimy, że kredyty obrotowe wzrosły o 4.597 mln. zł czyli o 8<sup>0</sup>/<sub>0</sub>, a kredyty inwestycyjne wzrosły w cyfrach absolutnych o 2.919 mln. zł a w stosunku procentowym o 12<sup>0</sup>/<sub>0</sub>. Na wzrost kredytów obrotowych wpłynęło zwiększenie się obliża banków operacyjnych o 3<sup>0</sup>/<sub>0</sub>, jak również zwiększenie się obliża przemysłów finansowanych bezpośrednio.

Jeżeli chodzi o kredyty inwestycyjne to wyżej podany wzrost (12<sup>0</sup>/<sub>0</sub>) był spowodowany zwiększeniem się wykorzystania kredytów głównie przez B.G.K. pod zastaw obligacji i przez P.B.R. na realizację planu inwestycyjnego.

d) Żyrowe. Tendencja wzrostu obrotów i pozostałości na rachunkach żyrowych w Narodowym Banku Polskim utrzymuje się nadal. Ogólna suma obrotów wzrosła w cyfrach absolutnych o 16.049 mln. zł do 474.697 mln. zł, tj. o 3<sup>0</sup>/<sub>0</sub>. Procentowy wzrost w wysokości 3<sup>0</sup>/<sub>0</sub> jest jednak nieco niższy niż w miesiącu poprzednim. Obroty bezgotówkowe wyniosły 438.219 mln. zł stanowiąc 92,3<sup>0</sup>/<sub>0</sub> ogólnych obrotów żyrowych. Stosunek ten pogorszył się w lipcu nieznacznie, a mianowicie o 0,9.

Jak kształtował się stosunek obrotów bezgotówkowych w ciągu pierwszego półrocza 1947 r. przedstawia niżej zamieszczone zestawienie.

Tabela 36

|                                                    | XII-46 | I-47  | II-47 | III-47 | IV-47 | V-47  | VI-47 | VII-47 |
|----------------------------------------------------|--------|-------|-------|--------|-------|-------|-------|--------|
| Procent obrotów bezgotówkowych w obrotach żyrowych | 90,8%  | 91,7% | 91,5% | 91,4%  | 90,6% | 92,1% | 93,2% | 92,3%  |
| Wskaźnik stanu XII/46=100                          | 100    | 100,9 | 100,7 | 100,6  | 99,7  | 101,4 | 102,6 | 101,6  |

Widoczne jest z podanych cyfr, że w ostatnich miesiącach nastąpił znaczny wzrost obrotów bezgotówkowych, na co bez wątpienia wpłynął dekret o obowiązku uczestniczenia w obrotach bezgotówkowych. Uwzględniając jednak stosunkowo duży już procent rozliczeń dokony-

wanych przelewami, nie należy spodziewać się w przyszłych okresach znacznych zmian na korzyść obrotów bezgotówkowych.

Pozostałości na rachunkach żyrowych wyniosły w miesiącu lipcu 22.373 mln. zł wobec 19.151 mln. zł w miesiącu poprzednim.

Zmiany na poszczególnych rachunkach żyrowych kształtowały się następująco: wzrosły pozostałości na rachunkach instytucji państwowych i samorządowych, następnie na rachunkach przedsiębiorstw państwowych oraz znacznie wzrosła pozycja przekazy w drodze. Spadły natomiast pozostałości na rachunkach żyrowych instytucji kredytowych oraz osób i firm prywatnych.

Obroty z P.K.O. wzrosły w miesiącu sprawozdawczym o 8<sup>0</sup>/<sub>0</sub> do sumy 16.800 mln. zł. Wzrosły również obroty przekazami żyro-telegraficznymi, natomiast spadek obrotów dotyczył w dalszym ciągu obrotów czekami potwierdzanymi.

Rozliczenia Małej Izby Rozrachunkowej spadły w porównaniu z miesiącem poprzednim o 1.097 mln. zł do 8.740 mln. zł, natomiast ilość przedstawionych do rozliczenia dokumentów wzrosła.

e) Bilety skarbowe. Stan sprzedaży biletów skarbowych po uwzględnieniu wymiany na gotówkę, przedstawiał się następująco:

I. Emisja, sprzedano za 16 mln. zł, stan sprzedaży zmniejszył się w porównaniu z okresem poprzednim o 2 mln. zł.

II. Emisja, sprzedano za 1.016 mln. zł przy spadku o 229 mln. zł.

III. Emisja, sprzedano za 4.895 mln. zł przy wzroście stanu sprzedaży o 680 mln. zł.

Ogółem Skarb Państwa osiągnął ze sprzedaży biletów skarbowych 5.927 mln. zł wobec 5.478 mln. zł w okresie poprzednim, wpływy z tego tytułu wzrosły zatem o 449 mln. zł.

f) Zmiana stopy dyskontowej i procentowej. Z dniem 1 sierpnia 1947 r. Minister Skarbu na wniosek Rady Banku, obniżył o 1<sup>0</sup>/<sub>0</sub> dotychczasową stopę dyskontową i procentową od kredytów udzielanych przez N.B.P. W związku z tym nowa stopa dyskontowa wynosi dla kredytów pośrednich 3,5<sup>0</sup>/<sub>0</sub>, a dla kredytów bezpośrednich 6<sup>0</sup>/<sub>0</sub>. Wysokość stopy procentowej została ustalona następująco: 1) dla pożyczek terminowych pod zastaw towarów 6,5<sup>0</sup>/<sub>0</sub>; 2) dla kredytów pośrednich: a) obrotowych 4<sup>0</sup>/<sub>0</sub>, b) inwestycyjnych 3,5<sup>0</sup>/<sub>0</sub>, c) ekspor-



towych 20%; 3) dla kredytów bezpośrednich:  
a) obrotowe dla przemysłów kluczowych 6,5%,  
b) dla przemysłów kluczowych na finansowanie eksportu 20%.

Równocześnie Minister Skarbu zatwierdził z dniem 1 sierpnia 1947 r. następujące stopy dyskontowe i procentowe dla banków operacyjnych. Stopa dyskontowa pobierana przez: B.G.K., P.B.R., B.G.S. wynosi 6%, w pozostałych bankach ustalona została o 1% niższa niż dotychczasowa. Stopa procentowa została usta-

lona dla banków państwowych i dla B.G.S. w wysokości 6,5% od kredytów w r-ku bieżącym i pożyczek terminowych, 5% od kredytów inwestycyjnych i 3% od kredytów eksportowych. Pozostałe banki stosować będą stopę procentową o 1% niższą niż dotychczas z tym, że nie może ona przekraczać, przy kredytach eksportowych 3%, zaś przy kredytach inwestycyjnych z Państwowego Planu Inwestycyjnego 5%. Stopa procentowa i dyskontowa dla K.K.O. i spółdzielni kredytowych zostanie ustalona w terminie późniejszym.

### Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIENÍ GOSPODARCZYCH

*Dr Stefan Perczyński*

## PRZEGLĄD RYNKÓW ZAGRANICZNYCH (c. d.)

### (Anglia)

Druga wojna światowa zaciężyła poważnie na życiu gospodarczym Anglii. Koncentrując wszystkie siły i zasoby w celu osiągnięcia zwycięstwa, Anglia musiała z konieczności dopuścić do zmniejszenia obrotów handlowych z zagranicą. W okresie od 1938 do 1943 r. eksport angielski skurczył się z £ 471 mil. do £ 233 mil. rocznie, czyli o przeszło 50%, przy czym ilościowo nawet o ca 70%. Flota handlowa Anglii została zniszczona w ca 50%; straty z tego tytułu obliczane są na £ 700 mil. Straty wojenne, poniesione przez przemysł i własność prywatną, na skutek zniszczeń i zburzeń, oceniane są na ca £ 1500 mil. Do powyższych dochodzą ponadto duże straty kapitałowe w formie dekapitalizacji wewnętrznej i wyczerpania lokat zagranicznych. Wiele czołowych przemysłów angielskich wykazywało zacofanie i przestarzałe urządzenia techniczne jeszcze przed wojną. W czasie wojny stan ten uległ znacznemu pogorszeniu. Straty dekapitalizacyjne w okresie wojny szacowane są na ca £ 900 mil. Pozycja finansowa Anglii na odcinku międzynarodowym uległa całkowitej zmianie; z kraju wierzycielskiego stała się ona po wojnie krajem wybitnie dłużniczym. Wojna zmusiła Anglię do realizacji przeszło połowy jej lokat zagranicznych, a mianowicie ca £ 1118 mil. Rezerwy złota i dolarów spadły z £ 605 mil. na początku wojny do £ 453 mil. w końcu czerwca 1945 r., przy czym na koniec 1940 r. wynosiły zaledwie £ 74 mil. Jednocześnie zobowiązania zagraniczne Anglii z tytułu zaciąganych kredytów wzrastały corocznie i wyniosły na 30.VI.1945 r. kwotę £ 3.355 mil. w porówna-

niu do £ 476 mil. na 1.IX.1939 r. Straty kapitałowe na odcinku zagranicznym stanowiły więc ogółem ca £ 4200 mil. Łączna strata majątku narodowego, szacowanego przed wybuchem wojny na ca £ 30.000 mil., wyniosła według danych urzędowych ca £ 7300 mil., czyli ca 25%. Finansowanie olbrzymich wydatków wojennych spowodowało również silne zwiększenie zadłużenia wewnętrznego. Dług państwowy wzrósł w okresie od 30.VI.1939 r. do 31.XII 1945 r. z sumy £ 7284 mil. do £ 23095 mil., czyli przeszło trzykrotnie. Opodatkowanie narodu angielskiego podniesione zostało w tym czasie do granic maksymalnych możliwości; obniżyło to w dużym stopniu standart życiowy społeczeństwa.

Powojenne zubożenie Anglii wyłoniło nowe problemy, jak usunięcie stałego deficytu w bilansie płatniczym oraz konieczność daleko posuniętych oszczędności na rynku wewnętrzym.

Po zakończeniu wojny Anglia musiała rozwiązać jednocześnie zagadnienie sposobu finansowania importu surowców i żywności oraz zagadnienie przestawienia produkcji z wojennej na pokojową, przede wszystkim sprawę przebudowy urządzeń wytwórczych i zwiększenia produkcji celem wzmocnienia konsumpcji wewnętrznej, podniesienia eksportu i likwidacji strat wojennych.

Według ogłoszonego na początku 1947 r. planu gospodarczego rząd angielski zamierza równocześnie podnieść poziom stopy życiowej społeczeństwa, przeprowadzić modernizację i rozbudowę przemysłu, zbudować dostateczną ilość



domów mieszkalnych, rozszerzyć usługi społeczne oraz zwiększyć eksport o 40% ponad poziom przedwojenny. Wysiłki rządu napotykają jednak na wielkie trudności, wynikłe między innymi z niedostatecznego zaopatrzenia przemysłu w paliwo, braku wolnych rąk roboczych i przestarzałości urządzeń fabrycznych.

Brak węgla wpłynął dotkliwie na rozmiary produkcji przemysłowej szczególnie w okresie ostrej zimy tegorocznej. Produkcja zmniejszyła się w ciągu lutego br. przeciętnie o ca 50%, bezrobocie zaś wzrosło z 437 tys. do 1914 tys., czyli przeszło czterokrotnie. Poniższe zestawienie ilustruje dobitnie skutki kryzysu opałowego na rozmiary produkcji angielskiej w lutym br.:

Wyprodukowano w 1947 r.

| Nazwa towaru                                                | w styczniu | w lutym | Produkt w lutym w stosunku do stycznia |
|-------------------------------------------------------------|------------|---------|----------------------------------------|
| Przędza bawełn.-tys. ton                                    | 28,8       | 11,5    | 40%                                    |
| Sukno „ mil. m <sup>2</sup>                                 | 135,0      | 72,0    | 53%                                    |
| Tkaniny wełniane, przeznaczone na rynek wewn.-mil. yard . . | 77,6       | 47,8    | 62%                                    |
| Obuwie - mil. par . . .                                     | 10,4       | 4,5     | 43%                                    |
| Samochody osob. tys. szt.                                   | 25,0       | 9,9     | 40%                                    |

Eksport Anglii w lutym br. wyniósł 93% wartości przedwojennej w porównaniu do 112% w styczniu 1947 r. oraz stosunku przeciętnego 111% w ostatnim kwartale 1946 r.

Wydobycie węgla w Anglii w 1946 r. wyniosło ogółem 189 mil. ton, co wobec przeciętnej produkcji przedwojennej 230 mil. ton przedstawiało spadek ca 18%, z drugiej zaś strony doprowadziło do wyeiliminowania węgla jako ważnego składnika eksportu angielskiego. Spadek wydobywania węgla wynikał częściowo z obniżenia stanu zatrudnienia w kopalniach o 9% w stosunku do przedwojennego, następnie z powodu wysokiego przeciętnego wieku górnika i zmniejszenie się jego wydajności o ca 10%, częściowo zaś wskutek wyczerpania niektórych pokładów węglowych oraz przestarzałości urządzeń kopalnianych i niedostatecznej ich renowacji w związku z trudnościami otrzymania odpowiednich części zamiennych.

Wzrastające zapotrzebowanie na węgiel ze strony przemysłu angielskiego pokrywane było częściowo już w 1946 r. z istniejących zapasów węglowych, które w związku z tym spadły o ca 4 mil. ton do poziomu 8,6 mil. ton na 31.XII 1946 r., a następnie do stanu katastrofalnego 5,6 mil. ton w lutym 1947 r. W tych okolicznościach rząd zmuszony był zastosować drastyczne

ograniczenia odnośnie zaopatrzenia i zużycia węgla zarówno na cele przemysłowe jak i na cele konsumpcji prywatnej. Zapasy węgla wzrosły wprawdzie na 15.VI.1947 r. do 8,4 mil. ton, jednak celem osiągnięcia projektowanego zapasu zimowego 15 mil. ton trzeba będzie uzupełnić je do końca października br. o dalsze 6,6 mil. ton, czyli o ca 80%. Preliminowane wydobycie węgla w 1947 r. ma wynieść 200 mil. ton, wydobyte w marcu 1947 r. stanowiło w skali rocznej ca 193 mil. ton.

Zaopatrzenie przemysłu angielskiego w niektóre podstawowe surowce przedstawia się również niepomyślnie. Produkcja stali w 1946 r. wyniosła ca 12,7 mil. ton w porównaniu do wytwórczości przedwojennej 13 mil. ton. Zdolność produkcyjna hut jest wprawdzie większa od osiągniętych w 1946 r. wyników, jednak różne trudności, głównie brak węgla, ograniczają możliwości podniesienia rozmiarów produkcji stali w roku sprawozdawczym. W związku z powyższym przewiduje się deficyt w zaopatrzeniu w stal rynku angielskiego w roku bieżącym w wysokości ca 2 mil. ton, z czego w drodze importu z U.S.A. ma być pokryte ca 1,5 mil. ton. Na odcinku metali kolorowych sytuacja pozostaje nadal niekorzystna; część potrzeb pokrywana jest tu z istniejących w kraju zapasów. W przemyśle tekstylnym istnieją obawy, że import bawełny nie pokryje konsumpcji na poziomie przedwojennym. Dostawy innych surowców jak juta, len, budulec, fornieri itp. są znacznie mniejsze niż przed wojną i niewystarczające dla utrzymania pełnego stanu zatrudnienia w zakładach odnośnych branż.

Modernizacja przestarzałych i nadmiernie w czasie wojny zużytych urządzeń wytwórczych w poszczególnych gałęziach przemysłu angielskiego stanowi wielkie i czołowe zadanie narodowe. Niezbędna jest modernizacja względnie renowacje w kopalniach, zakładach użyteczności publicznej, transporcie, przemyśle włókienniczym itp. Cały przemysł włókienniczy pracuje, podobnie jak węglowy, na przestarzałych i zniszczonych urządzeniach produkcyjnych. Ilość krosien automatycznych w przemyśle angielskim stanowi zaledwie 5% ogólnej liczby czynnych krosien, podczas gdy stosunek ten w U.S.A. przedstawia się imponującą cyfrą 95%. Przyszłość przemysłu włókienniczego zależy będzie nie tylko od unowocześnienia aparatu wytwórczego, lecz również od zwiększenia siły roboczej w tej tak ważnej przed wojną gałęzi przemysłu angielskiego.



Bark sił roboczych, odczuwany szczególnie w przemyśle włókienniczym i węglowym, wywołany został częściowo przez przejście robotników z wymienionych branż do przemysłu metalowego, maszynowego i chemicznego. Przemysł tekstylny stracił od 1939 r. ca. 260 tys. robotników, czyli ca. 28%, podczas gdy metalowy, maszynowy i chemiczny zyskał około 400 tys. pracowników, tj. ca. 60%. Brak rąk roboczych w górnictwie ma być częściowo usunięty przez zaangażowanie 100 tys. cudzoziemców. Demobilizacja wojska w kraju i zagranicą ma przynieść dalsze odprężenie na rynku pracy. Należy zaznaczyć, że dysproporcje w zatrudnieniu w poszczególnych gałęziach przemysłowych powstały między innymi wskutek stosowania niejednolitego systemu płac. Stawki płac w niektórych przemysłach są zbyt mało atrakcyjne, by przyciągnąć dostateczną ilość rąk roboczych.

Stawki płac wzrosły ogólnie na koniec 1946 roku w stosunku do okresu przedwojennego o ca. 65%, utrzymując się następnie do końca kwietnia 1947 r. na poziomie niezmiennym. Wydajność robotnika wzrosła w tym czasie w znacznie mniejszym stopniu. Wynikająca z tego inflacja płac zagraża potencjalnie wysiłkom rządu, skierowanym w kierunku utrzymania cen stałych na podstawowe artykuły konsumpcyjne. Celem utrzymania stałego poziomu cen rząd utrzymuje nadal w mocy wprowadzoną w czasie wojny kontrolę konsumpcji oraz stosuje subsydiowanie kosztów utrzymania. System racjonowania artykułów pierwszej potrzeby okazał się w praktyce rzeczywiście efektywny; koszty utrzymania wzrosły od 1939 r. do końca 1946 r. tylko o 32%, przy czym w ciągu 1946 r. jedynie o 1%. W pierwszym kwartale 1947 r. koszty utrzymania pozostawały bez zmian. Niski odsetek wzrostu kosztów utrzymania osiągnięto między innymi dzięki subsydiom rządowym, które wynosiły w latach uprzednich około £ 300—400 mil. rocznie, a więc prawie połowę przedwojennego budżetu rocznego Anglii. Na 1947 r. sybsydia preliminowane są w wysokości £ 400 mil., z czego na żywność przeznaczone jest £ 346 mil. Należy nadmienić, że dzięki subwencjom ceny środków żywności spadły w ciągu 1946 r. z 174% do 173% poziomu przedwojennego, jakkolwiek w ciągu trzech pierwszych miesięcy 1947 r. wzrosły o dwa punkty do 175%.

Ogólny wskaźnik cen hurtowych (sierpień 1939 r. = 100) wzrósł w 1946 r. o 10 punktów do poziomu 183, a następnie do końca kwietnia

1947 r. do 192. Ruch cen był bardzo niejednorodny i nierównomierny. Ogólnie ceny wzrastały najsilniej w drugiej połowie 1946 r. i w kwietniu 1947 r. Ceny artykułów przemysłowych wzrosły w 1946 r. z 175% do 193% stanu przedwojennego, a więc o przeszło 10%, podczas gdy ceny dóbr konsumpcyjnych utrzymywały się w tym czasie dzięki stosowanej kontroli cen i subsydiom rządowym na poziomie prawie niezmiennym. W pierwszych miesiącach 1947 roku zwykowały silnie ceny różnych surowców przemysłowych. Ceny artykułów importu angielskiego wzrosły do końca lutego 1947 r. w porównaniu do okresu przedwojennego o 126%, gdy natomiast ceny eksportu angielskiego — tylko o 115%. Ruch zwykowy cen importowych trwał nadal w następnych miesiącach 1947 r. Ta dysproporcja cen importowo-eksportowych działa nader niekorzystnie na sytuację bilansowo-walutową Anglii. Szczególnie ujemny wpływ wywiera ruch zwykowy cen w U.S.A., skąd Anglia sprowadza znaczne ilości surowców i żywności.

Handel zagraniczny ma dla życia ekonomicznego Anglii znaczenie podstawowe. Rozbudowa eksportu stała się dla Anglii po wojnie jednym z najważniejszych problemów gospodarczych. Przedwojenne, bierne salda handlowe, wynoszące w latach 1936—1938 przeciętnie £ 382 mil. rocznie, przy imporcie £ 884 mil. i eksporcie £ 496 mil., pokrywane były z dochodów netto floty handlowej £ 105 mil., wpływów z lokat zagranicznych £ 203 mil. oraz wpływów z operacji bankowych, ubezpieczeniowych itp. £ 37 mil. Deficyt bilansu płatniczego wynosił w tych latach przeciętnie £ 43 mil. rocznie.

Druga wojna światowa spowodowała wielkie i niekorzystne zmiany w strukturze bilansu płatniczego Anglii. Obecnie dochody netto z usług floty handlowej, liczącej £ 13,9 mil. ton brutto wobec 17,4 mil. na początku wojny, są bardzo nieznaczne. W okresie wojny Anglia straciła znaczne sumy złota i aktywów zagranicznych oraz zaciągnęła nowe długi w rozmiarach pogarszających jej przedwojenną pozycję finansową na rynku międzynarodowym o ca. £ 6.000 mil. Zobowiązania zagraniczne Anglii, głównie sterlingowe, wzrosły od wybuchu wojny do końca 1946 r. o £ 3.739 mil. do sumy łącznej £ 4.214 mil. W roku sprawozdawczym doszły znaczne zobowiązania dolarowe, a to w związku z realizacją kredytów, uzyskanych w U.S.A. i Kanadzie. Dochód Anglii netto z lokat zagranicznych zredukowany został w końcu



wojny do ca 20% wartości realnej z przed 1914 r. Wpływy z eksportu w okresie zakończenia działań wojennych wystarczały na sfinansowanie zaledwie 25% wolumenu importu przeciętnego w latach 1936—1939.

Zmniejszenie dochodów z lokat zagranicznych, floty handlowej i różnych usług oraz skurczenie eksportu w końcu wojny do poziomu poniżej 50% wolumenu przedwojennego zmusiło Anglię do szukania dróg w kierunku zredukowania deficytu bilansu handlowego. Celem zrównoważenia bilansu handlowego postanowiono forsować eksport towarów nawet kosztem zaspokojenia potrzeb rynku wewnętrznego. Produkcję eksportową uznano za posiadającą czołowe znaczenie w ogólnopolskiej polityce gospodarczej, projektując jej rozbudowę na dalszą metę oraz podniesienie wytwórczości bieżącej na eksport w latach najbliższych do wysokości 175% poziomu z 1938 r.

Dzięki wielkim wysiłkom eksport Anglii został doprowadzony do wielkości wolumenu przedwojennego już w 1946 r. wartościowo eksport zeszłoroczny wzrósł z £ 471 mil. w 1938 r. do £ 912 mil. Dwukrotny prawie wzrost nominalny eksportu tłumaczy się głównie wzrostem cen odnośnych towarów w omawianym czasie. W porównaniu do 1945 r. eksport w 1946 r. zwiększył się £ 513 mil. czyli o ca 128%. Wzrost eksportu w 1946 r. dotyczył głównie maszyn i narzędzi oraz samochodów i wyrobów włókienniczych. Eksport tegoroczny doznał w I kwartale pewnego skurczenia na skutek ostrej zimy i kryzysu opałowego. W porównaniu do stycznia eksport w lutym 1947 r. spadł z £ 91,2 mil. do £ 76,0 mil., czyli o ca 17%, wzrastając następnie w marcu do £ 82,6 mil. i w kwietniu do £ 82,7 mil. Eksport w maju 1947 r. osiągnął rekordową cyfrę £ 96,8 mil.

Planowana wartość wywozu angielskiego w 1947 r. w sumie £ 1.200 mil. wyższa jest od eksportu zeszłorocznego o £ 288 mil. czyli o ca 31%. Objętościowo eksport w 1947 r. ma stanowić 140% wolumenu przedwojennego. Realizacja tegorocznego planu eksportowego napotyka jednak na różne trudności, jak wspomniany powyżej brak rąk roboczych, niektórych surowców, paliwa oraz niedostateczny, przestarzały aparat wytwórczy. Przy produkcji na eksport pracuje obecnie ca 1,4 mil. robotników, podczas gdy zatrudnienie, niezbędne dla osiągnięcia wywozu w wysokości 140% eksportu przedwojennego, obliczane jest na ca 2 mil. pracowników. Szanse powodzenia tegorocznej

ofensywy eksportowej są w tych okolicznościach dość znikome; według ostatnich wypowiedzi urzędowych plan eksportowy na 1947 rok należy uważać za chybiony, między innymi wskutek niekorzystnych warunków zaciągniętej po wojnie w U.S.A. pożyczki \$ 3.750 mil. Ekspansja eksportu angielskiego ma obecnie w porównaniu do okresu przedwojennego bardziej ograniczone możliwości, wynikłe z rozwoju nowych źródeł podaży na rynku międzynarodowym; przyspieszone przez wojnę uprzemysłowienie innych krajów odnosi się między innymi do odcinka wyrobów tekstylnych i innych dóbr konsumcyjnych, figurujących dawniej jako ważne pozycje eksportu angielskiego. Należy nadmienić, że tegoroczny eksport angielski ma obejmować przede wszystkim produkty przemysłu metalowego, maszynowego i chemicznego. Największe nadzieje pokładane są w wywozie samochodów, maszyn i narzędzi, sprzętu elektrotechnicznego, artykułów chemicznych i wyrobów gumowych. Przewiduje się też poprawę w eksporcie przedmiotów ceramicznych i częściowo wyrobów włókienniczych. Ogólnie w strukturze towarowej eksportu angielskiego nastąpiły wskutek wojny poważne zmiany; tak ważny dawniej eksport węgla stanowił w 1946 r. zaledwie 10% stanu przedwojennego, przędza bawełniana — ca 40%.

Import towarów wyniósł w 1946 r. ogółem £ 1.298 mil. w porównaniu do £ 1.104 mil. w 1945 r. i £ 835 mil. w 1938 r. Ilościowo import zeszłoroczny stanowił ca 70% wolumenu przedwojennego. Przywóz towarów w 1946 r. obejmował: żywność, napoje i tytoń £ 638 mil., surowce £ 385 mil., wyroby gotowe £ 247 mil., różne £ 28 mil. Planowany import towarów w 1947 r. ma wynieść £ 1.450 mil., co objętościowo stanowiłoby 80—85% stanu przedwojennego. Plan rządowy przewiduje import: żywności i dostaw dla rolnictwa £ 725 mil., surowców i dostaw dla przemysłu £ 525 mil., maszyn i wyposażenia technicznego £ 60 mil., produktów naftowych £ 55 mil., tytoniu £ 50 mil. i dóbr konsumcyjnych £ 35 mil. W porównaniu do 1946 r. planowany przywóz żywności ma być wyższy o 21% a surowców o 36%, podczas gdy import wyrobów gotowych zostanie zmniejszony o 33%. Szczególne zwiększenie przewiduje się odnośnie importu surowców, przeznaczonych na cele produkcji eksportowej. Rzeczywisty import towarów wyniósł w pierwszym kwartale 1947 r. przeciętnie £ 121 mil. miesięcznie; wzrósł on w kwietniu do £ 147 mil.



Przywóz w maju przekroczył cyfrę kwietniową o dalsze £ 6 mil., osiągając rekordową od kilkunastu lat wartość £ 153 mil. Na podstawie powyższych obrotów należałoby przewidywać, że rzeczywisty import wyniesie w 1947 r. co najmniej £ 1.600 mil.

Zwiększenie importu w 1947 r. odnosi się przeważnie do wartości nominalnej w związku ze wzrostem cen importowych; ilościowo import tegoroczny pozostaje bez większych zmian. Wzrost cen importowych wiosną 1947 r. odnosił się szczególnie do artykułów konsumpcyjnych i surowców, sprowadzanych przez Anglię w wielkich ilościach z U.S.A. i Argentyny. Wzrost tych cen jest dla Anglii nader dotkliwy, ceny bowiem eksportu angielskiego wzrastały w tym czasie znacznie powolniej. Od chwili uzyskania pożyczki powojennej w U.S.A. ceny importu angielskiego, zwłaszcza towarów z terenów dolarowych, wzrosły o 30—40%, natomiast ceny eksportu angielskiego tylko o 10—15%. W tych warunkach należy przewidywać dalszy wzrost ujemnego salda bilansu handlowego Anglii.

Ujemne saldo handlowe wykazało w pierwszych miesiącach tegorocznych tendencję stalego wzrostu; wynosiło ono w pierwszym kwartale przeciętnie £ 38 mil. miesięcznie w porównaniu do przeciętnej miesięcznej w 1946 r. ca £ 33 mil. W kwietniu br. deficyt bilansu handlowego wzrósł do £ 64 mil., spadając następnie w maju o £ 8 mil. do £ 56 mil. Na podstawie dotychczasowego rozwoju bierne saldo handlowe za 1947 r., szacowane początkowo na £ 270 mil., a później na £ 450 mil., wyniesie zdaniem ostatnich przypuszczeń czynników oficjalnych Anglii ca £ 600 mil., w porównaniu do deficytu rzeczywistego w 1946 r. £ 386 mil. i w 1945 r. £ 653 mil. Wobec bliskiego wyczerpania pożyczki dolarowej oraz ograniczonych własnych zapasów złota i dewiz rząd angielski postanowił w sierpniu br. przeciwdziałać categorycznie takiemu rozwojowi salda handlowego, między innymi drogą ograniczeń importowych. Redukcja przywozu dotyczyć ma importu, między innymi towarów luksusowych o £ 5 mil., artykułów żywnościowych o £ 12 mil. miesięcznie. Ponadto przewidziane jest ograniczenie importu tytoniu, filmów, papieru, produktów naftowych itd. Ograniczenia importowe mają odnosić się przede wszystkim do krajów o tzw. „twardej walucie“, głównie do U.S.A. ze względu na ciężką sytuację dolarową Anglii.

Z analizy kierunków handlu zagranicznego widać, że sytuacja dolarowa Anglii jest znacznie gorsza niż wynikałoby to z ogólnego bilansu płatniczego. Import Anglii z półkuli zachodniej, będącej głównym dostawcą żywności i surowców dla Anglii, jest prawie czterokrotnie większy od eksportu angielskiego, kierowanego do tych krajów. Duże deficyty z krajami amerykańskimi muszą być z reguły regulowane w dolarach U.S.A. Z drugiej strony stosunek Anglii do półkuli wschodniej kształtuje się wręcz przeciwnie; Anglia eksportuje tu więcej niż importuje. Większość tych ostatnich krajów, zniszczonych wojną i okupacją niemiecką, nie posiada ani złota ani dolarów ani niezbędnych dla Anglii towarów, stąd saldo handlowe Anglii z tymi krajami jest wybitnie dodatnie, z drugiej natomiast strony Anglia musi z konieczności udzielać im kredytów towarowych.

**Kierunki handlu zagranicznego Anglii w 1946 r.**  
(w milionach £)

| K r a j e                             | Import | Eksport | Saldo |
|---------------------------------------|--------|---------|-------|
| 1. U.S.A. Kanada, Argentyna . . . . . | 489    | 89      | — 400 |
| 2. Kraje sterlingowe . . . . .        | 451    | 456     | + 5   |
| 3. „ europejskie . . . . .            | 233    | 348     | + 115 |
| 4. „ pozostałe . . . . .              | 125    | 19      | — 106 |
|                                       | 1298   | 912     | — 386 |

Około 40% importu angielskiego w 1946 r. pochodziło z krajów o tzw. twardej walucie, podczas gdy kierowany tam eksport stanowił ca 10% ogólnej sumy wywozu Anglii. Handel z krajami bloku sterlingowego wykazał nieznaczna tylko różnicę na korzyść wywozu. Handel z krajami europejskimi kształtował się pod znakiem wybitnie dodatniego salda wymiany towarowej. Stan powyższy nie uległ w 1947 r. zmianie zasadniczej; powoduje on też szybkie i znaczne wyczerpywanie kredytów i rezerw dolarowych Anglii.

Deficyt bilansowy Anglii za 1946 r. pokryty był w znacznej mierze w drodze realizacji z pożyczki U.S.A. £ 150 mil. i z kredytu kanadyjskiego £ 130 mil. Drenaż kredytów, uzyskanych w U.S.A. w wysokości £ 930,5 mil. = \$ 3.750 mil. i w Kanadzie £ 281 mil. = \$ kan. 1.250 mil., przybrał w 1947 r. rozmiary zagrażające. Według oświadczeń rządowych pożyczka amerykańska, której realizacja przewidywana była pierwotnie do 1950 r. włącznie, zostanie wyczerpana przypuszczalnie już w październiku 1947 r.



## Realizacja kredytu U.S.A. (w milionach £)

| Okres czasu                          | Sumy globalne | Przeciętnie tygodniowo |
|--------------------------------------|---------------|------------------------|
| Od 15. VII.—31. XII. 1946 r. . . . . | 150,0         | 6,3                    |
| I kwartał 1947 r. . . . .            | 125,0         | 9,6                    |
| II " " . . . . .                     | 237,5         | 18,3                   |
| Od 1—20. VII. 1947 r. . . . .        | 100,0         | 33,3                   |
| Ogółem zrealizow. do 20. VII. 47     | 612,5         | 11,8                   |
| Pozostało do wykorzystania . . . . . | 325,0         |                        |
| Suma pożyczki . . . . .              | 937,5         |                        |

W końcowych dniach lipca i pierwszych sierpnia br. zrealizowano dalsze £ 75 mil.; łącznie więc Anglia podjęła już z pożyczki amerykańskiej £ 687,5 mil., pozostało zaś jeszcze do wyczerpania £ 250 mil. Z pożyczki kanadyjskiej pozostało jeszcze do wykorzystania £ 125 mil. Szybkie tempo w realizowaniu pożyczki U.S.A. wynikało z różnych przyczyn. Anglia zmuszona była płacić dolarami zarówno za import z U.S.A. jak i za znaczny przywóz towarów z innych krajów, odczuwających mniej lub więcej dotkliwe braki waluty amerykańskiej. Opłacanie pewnych, tzw. wydatków „niewidocznych“, np. utrzymanie administracji i wojska w angielskiej strefie okupacyjnej w Niemczech, dokonywane było również w dolarach amerykańskich. Ponadto niektórzy członkowie bloku sterlingowego, dla którego zasoby angielskie pozostają nadal główną rezerwą, podejmowali więcej dolarów na cele importu bieżącego niż wynosiły ich wkłady z tytułu eksportu. Należy podkreślić, że w związku z wymianą sald sterlingowych z dniem 15 lipca br. oraz brakiem dolarów w innych krajach Anglia stała się rzeczywiście służyć wymienną dla znacznej części globu, dźwigając przez to cały ciężar niedoboru dolarowego w świecie i kraju.

Wobec światowego braku dolarów i nacisku w kierunku wymiany sald sterlingowych na dolary amerykańskie, Anglia stara się podjąć rokowania z U.S.A. w celu zmiany niektórych postanowień umowy finansowej anglo-amerykańskiej z grudnia 1945 r. Chodzi tu głównie o postanowienie, przewidujące konwersję sald handlowych i zobowiązań finansowych od 15 lipca 1947 r. na dowolną walutę, a więc w praktyce przede wszystkim na dolary U.S.A.

Przyznany przez U.S.A. kredyt \$ 3.750 mil. miał Anglii ułatwić: zakup dóbr i usług w U.S.A., pokrycie czasowych deficytów bilansu płatniczego, utrzymanie odpowiednich rezerw złota i dolarów oraz regulowanie wielostronnych zobowiązań handlowych. Pożyczka ta płatna jest ratałnie w ciągu 50-ciu lat po-

cząwszy od 31 grudnia 1951 r. przy oprocentowaniu 2<sup>0</sup>/<sub>0</sub> rocznie. Udzielając powyższego kredytu U.S.A. postawiły Anglii trzy zasadnicze warunki: a) Anglia znieśie w ciągu roku od chwili wejścia w życie układu finansowego tj. od 15 lipca 1947 r. wszelkie ograniczenia walutowe w transakcjach bieżących z zagranicą; b) wszystkie kraje bloku sterlingowego będą mieć wolny wybór waluty przy zawieraniu transakcji bieżących; c) Anglia zgodzi się na wymianę i prawo swobodnego obiegu sald kredytowych, tzw. „awuarów sterlingowych“ z tytułu długów wojennych. Wprowadzenie zasady wolnej wymiany funta sterlinga miało zabezpieczyć eksporterów amerykańskich przed konkurencją angielską w tym sensie, by kraje eksportujące do Anglii nie były zmuszone przeznaczać swoje salda aktywne w funtach sterlingach wyłącznie na zakupy w Anglii względnie w krajach sterlingowych. Przy wolnej wymianie walutowej kontrahenci zagraniczni mogą domagać się wymiany należności sterlingowych z tytułu transakcji eksportowych między innymi na dolary amerykańskie, zużywane następnie na ewentualny import towarów z U.S.A. Wykonanie tego warunku niewątpliwie nadwyręży rezerwy angielskie. Zdając sobie sprawę z niebezpieczeństwa, płynącego z wymienionych zobowiązań, Anglia stara się sparaliżować częściowo skutki ujemne tej umowy, zawierając z główniejszymi dostawcami szereg układów płatniczych, regulujących warunki wymiany sald sterlingowych. W układach takich zwykle obie strony zobowiązują się do utrzymania waluty partnera do pewnej, ograniczonej sumy; przekraczające tę sumę należności mają być płatne w złocie. Z drugiej strony Anglia zabiega o częściowe odroczenie zobowiązań układowych względem niektórych krajów, odczuwających dotkliwe braki dolarów względnie nie posiadających jeszcze ustabilizowanych stosunków walutowo-gospodarczych. Uzyskano już zgodę U.S.A. na zawieszenie do 15 września br. zasady wymienialności funta sterlinga na dolary odnośnie następujących 14-tu państw: Austrii, Bułgarii, Chin, Danii, Francji, Grecji, Jugosławii, Paragwaju, Polski, Rosji, Rumunii, Siamu, Turcji i Węgier. Należy nadmienić, że napięcie dolarowe Anglii mogłoby ulec prawdopodobnie łatwo odprężeniu, gdyby Międzynarodowy Fundusz Monetarny powziął uchwałę, uznającą dolar za „rzadką walutę“, bowiem kontrahenci U.S.A. nie musieliby wówczas płacić za import amerykański wyłącznie dolarami.



W dniu 20 sierpnia 1947 r. rząd brytyjski ogłosił czasowe zawieszenie szeregu umów z różnymi krajami, dotyczących wymiany funta sterlinga na dolary. Zawieszenie wymiany (konwersji) waluty angielskiej na dolary odnosić się będzie do funtów sterlingowych, uzyskanych przez odnośny kraj w wyniku transakcji handlowych z Anglią lub też z dowolnym innym krajem. Wymiana funta sterlinga na wiele innych walut pozostanie nadal swobodna. Zarządzenie powyższe zostało wydane wyłącznie w celu powstrzymania szybkiego wyczerpywania się zasobów dolarowych Anglii oraz coraz bardziej wzrastającego braku dolarów w świecie. W odpowiedzi na zawieszenie konwersji funta sterlinga Stany Zjednoczone postanowiły zamrozić resztę pożyczki dolarowej dla Anglii, tj. kwotę ca \$ 700 mil., jaka pozostała jeszcze Anglii do wyczerpania w dniu ogłoszenia omawianego zarządzenia i którą Anglia zamierzała podjąć w ciągu najbliższych paru tygodni.

Niebezpieczne skutki dla Anglii może mieć też jej zgoda na wymianę i wolny obieg sald kredytowych, tzw. awuarów sterlingowych, powstałych z tytułu zaciągania długów wojennych. Sumy te mogłyby być w każdej chwili wymienione na dolary, co byłoby uciążliwe nawet w wypadku, gdyby w większej części czy całości zostały zużyte na sprowadzenie towarów angielskich. Awuary sterlingowe wynosiły łącznie na koniec 1946 r. sumę £ 3.480 mil., z czego na kraje bloku sterlingowego przypadło £ 2.893 mil., czyli ca 83%. Wśród krajów sterlingowych największym wierzycielem są Indie £ 1.224 mil. oraz Egipt £ 440 mil.; w następnej kolejności idą: Iran £ 250 mil., Irlandia £ 199 mil., Australia £ 170 mil. i inne. Wśród krajów niesterlingowych na pierwszym miejscu figuruje Brazylia £ 65 mil. Ogółem kraje niesterlingowe posiadały na 31 grudnia 1946 r. awuarów sterlingowych w łącznej sumie £ 587 mil., w czym na kraje Ameryki Południowej przypadło £ 140 mil., na kraje Europy £ 356 mil., reszta £ 91 mil. na inne kraje. Rokowania w sprawie uregulowania awuarów sterlingowych doprowadziły dotychczas do zawarcia odnośnych układów z Afryką Południową i Argentyną. W czerwcu 1947 r. podjęte zostały rozmowy z Brazylią, Indiami, Portugalią i Egiptem. W końcu czerwca br. zawarto z Egiptem układ prowizoryczny o wystąpieniu Egiptu z bloku sterlingowego; rząd egipski zgodził się na podjęcie z początkiem 1948 r. rozmów w sprawie ewentualnego skreślenia długów wojennych

Anglii z tytułu posiadanych przez Egipt awuarów sterlingowych. Istnieją liczne głosy w Anglii przeciwko płaceniu długów wojennych. Pogląd swój motywują oni tym, że Anglia ponosiła przez pewien czas sama cały ciężar wojny, wobec czego kraje, które osiągnęły korzyści bezpośrednie (uniemożliwienie inwazji Niemiec na Egipt a Japonii na Indie) lub pośrednie (Brazylia, Argentyna — zwiększone dostawy i zyski wojenne) stały się moralnymi dłużnikami Anglii na skalę co najmniej równą zaciągniętym przez Anglię długom wojennym w odnośnych krajach.

Celem podjęcia wysiłku odbudowy powojennej Anglia zmuszona była zaciągać pożyczki zagraniczne w wielkich rozmiarach, stając się zdecydowanie krajem dłużniczym. Ilustracją zmiany pozycji Anglii na rynku międzynarodowym z wierzyciela przedwojennego na dłużnika po wojnie może być poniższe zestawienie.

**Kredyty i pożyczki zagraniczne Anglii (z wyłączeniem wojennych) na 31 XII. 1946 r. w mil. \$ w stosunku do ważniejszych partnerów**

| a) uzyskane od               | b) udzielone krajom    |
|------------------------------|------------------------|
| U. S. A. . . . . 4.400       | Francja . . . . . 400  |
| Kanada . . . . . 1.250       | Dania . . . . . 140    |
| Szwecja . . . . . 140        | Holandia . . . . . 50  |
| Szwajcaria . . . . . 60      | Grecja . . . . . 40    |
| Razem . . . . . 5.850        | Czechosłow. . . . . 30 |
| Wykorzystane . . . . . 1.900 | Inne . . . . . 40      |
| Do wykorz. . . . . 3.950     | Razem . . . . . 700    |
|                              | Wykorzyst. . . . . 700 |

Z zestawienia powyższego widać, że kredytodawcą Anglii były przede wszystkim U.S.A. i Kanada. W kredycie U.S.A. \$ 4.400 mil. figurują również sumy przedwojenne na \$ 650 mil. Pożyczka kanadyjska \$ 1.250 mil., udzielona na podstawie układu finansowego z marca 1946 r., miała cele podobne jak pożyczka powojenna U.S.A. Zwracana ma być również w 50-ciu ratach rocznych począwszy od 31 grudnia 1951 r. przy oprocentowaniu rocznym 2%. Jako kredytodawca, Anglia występuje po wojnie głównie w stosunku do zniszczonych i okupowanych przez Niemców krajów europejskich. Kredyty te udzielane przeważnie w ramach układów płatniczych, miały na celu ułatwienie odbudowy handlu zagranicznego z odnośnymi krajami. Układy płatnicze, dwustronne w formie, byłyby w treści wielostronne, zmierzały bowiem do rozszerzenia jednolitości warunków na szerszą skalę. Ogólną ich cechą było ustalenie dwustronnie kursów wymiennych między partnerami oraz obowiązek utrzymywania minimal-



nego salda na rachunku bezprocentowym kontrahenta. Sumy, przekraczające określone minimum, miały być teoretycznie regulowane w zlocie. W praktyce granice minimalne nie były ściśle przestrzegane, np. przez Danię względem Anglii a przez Anglię wobec Szwajcarii i Szwecji. Na podstawie układu finansowego z marca 1945 r., uzupełnionego następnie w kwietniu i w grudniu 1946 r. Anglia udzieliła Francji kredytu w wysokości £ 100 mil.; kredyt ten został przekroczony o 50%, bowiem w chwili wygaśnięcia układu, tj. w lutym 1946 roku, Francja wyczerpała £ 150 mil. Na poczet powyższego wpłaciła Francja w zlocie £ 40 mil.; reszta długu została następnie zredukowana do £ 100 mil., skonsolidowanych w grudniu 1946 r. w 1/2%-ową pożyczkę, płatną w ciągu 12-tu rat rocznych, począwszy od 1950 r. Zawarta ostatnio w kwietniu 1947 r. umowa finansowa z Włochami przewiduje regulowanie płatności handlowych i finansowych między Włochami a krajami sterlingowymi w funtach angielskich; wszelkie sumy, przekraczające minimalne saldo £ 10 mil., mogą Włochy zmieniać na dowolną walutę.

Struktura rynku pieniężnego Anglii uległa w związku z wojną poważnym zmianom, polegającym między innymi na wprowadzeniu kontroli emisji kapitałowych, upaństwowieniu Banku Angielskiego itp. Znacjonalizowanie Banku Anglii po wojnie umożliwiło wywieranie dużego wpływu przez władze skarbowe na politykę banków pozostałych. Stosowanie nadal polityki taniego pieniądza miało na celu obniżenie oprocentowania długu państwowego oraz rozszerzenie kredytów inwestycyjnych. Ogólnie kredyty bankowe, wkłady oraz operacje clearingowe wykazały w 1946 r. w porównaniu do roku poprzedniego znaczne ożywienie.

Obieg banknotów zwiększył się od maja do grudnia 1946 r. o £ 80 mil., osiągając stan rekordowy na koniec roku w wysokości £ 1.422 mil. W okresie pięcioletnim przed Bożym Narodzeniem obieg banknotów wzrósł o ca £ 65 mil., podczas gdy w tym samym czasie w 1945 r. — o £ 55 mil. Po silnym spadku w styczniu i nieznacznym w kwietniu 1947 r. obieg banknotów w roku sprawozdawczym przejawiał tendencję stałego wzrostu, osiągając na 23 lipca br. sumę £ 1.408 mil. Należy podkreślić, że na rynku wewnętrznym Anglii istnieje obecnie nadmierna ilość pieniędzy w stosunku do dopływu towarów; całość dochodu rocznego społeczeństwa, po zapłaceniu podat-

ków, przekracza £ 7.000 mil., natomiast wartość dóbr nabywanych przez konsumenta angielskiego szacowana jest w wysokości ca £ 6.000 milionów.

#### Pozycje bilansowe Banku Angielskiego (w mil. £)

| Data        | Depart. emis. |              | Departament bankowy |         |                   |                 |                        |
|-------------|---------------|--------------|---------------------|---------|-------------------|-----------------|------------------------|
|             | Złoto         | Obieg bankn. | Wkłady              |         | Weksle i pożyczki | Papiery państw. | Inne papiery wartości. |
|             |               |              | publ.               | pozost. |                   |                 |                        |
| 29. V. 46   | 0,25          | 1.342        | 7,4                 | 302     | 16,7              | 222             | 28,5                   |
| 26. VI. ..  | 0,25          | 1.364        | 5,3                 | 342     | 12,5              | 300             | 15,7                   |
| 31. VII. .. | 0,25          | 1.387        | 7,1                 | 293     | 15,8              | 263             | 25,1                   |
| 28.VII. ..  | 0,25          | 1.368        | 7,0                 | 362     | 9,9               | 316             | 28,0                   |
| 25. IX. ..  | 0,25          | 1.359        | 9,3                 | 358     | 18,8              | 305             | 20,0                   |
| 30. X. ..   | 0,25          | 1.362        | 8,2                 | 350     | 9,5               | 300             | 27,3                   |
| 27. XI. ..  | 0,25          | 1.366        | 10,0                | 366     | 25,3              | 310             | 24,3                   |
| 31. XII. .. | 0,25          | 1.422        | 8,9                 | 381     | 13,9              | 345             | 19,1                   |
| 29. I. 47   | 0,25          | 1.364        | 16,0                | 349     | 25,4              | 243             | 28,3                   |
| 26. II. ..  | 0,25          | 1.376        | 22,4                | 345     | 16,0              | 279             | 15,2                   |
| 26. III. .. | 0,25          | 1.391        | 10,6                | 381     | 11,1              | 322             | 16,8                   |
| 30. IV. ..  | 0,25          | 1.388        | 6,9                 | 402     | 18,0              | 317             | 27,7                   |
| 28. V. ..   | 0,25          | 1.394        | 5,0                 | 397     | 8,7               | 330             | 24,4                   |
| 25. VI. ..  | 0,25          | 1.395        | 8,0                 | 289     | 20,6              | 319             | 17,9                   |
| 23. VII. .. | 0,25          | 1.408        | 8,9                 | 391     | 24,3              | 332             | 17,7                   |

Stan złota w Banku Angielskim pozostaje bez zmian na poziomie £ 0,25 mil. Rezerwy Anglii złota i dolarów wynosiły na koniec grudnia 1946 r. ogółem ca £ 642 mil. w porównaniu do ca £ 581 mil. w końcu 1945 r. oraz stanu obecnego ca £ 600 mil.

Wkłady w Banku Angielskim, zarówno publiczne jak i pozostałe, wykazywały ciągłe wahania, osiągając poziom najwyższy w kwietniu 1947 r. W podobny sposób kształtował się portfel wekslowy i stan pożyczek wartościowych. Suma weksli i pożyczek, osiągnąwszy poziom na koniec stycznia 1947 r. £ 25,4 mil., spadła następnie w maju do najniższego stanu od grudnia 1945 r. £ 8,7 mil. Zapas papierów wartościowych wzrósł ogółem w okresie rocznym od maja 1946 r. o ca £ 104 mil., czyli o ca 40%, osiągając na 28 maja 1947 r. sumę najwyższą £ 354,4 mil. Po pewnym spadku w czerwcu papiery wartościowe Banku wzrosły następnie w lipcu br. do łącznej kwoty £ 350 mil.

Stopa dyskontowa Banku Angielskiego utrzymywała się bez zmian na poziomie przedwojennym, tj. w wysokości 2% rocznie. Stopa procentowa od weksli skarbowych (Treasury bill), wynosząca w ciągu wojny 1%, została obniżona jesienią 1945 r. do 1/2% i od tego czasu utrzymywana bez zmian. Jednocześnie stopa procentowa od tzw. „Treasury Deposit Receipt” została zredukowana z 1 1/2 do 3/4%. Ogólnie prywatna stopa procentowa utrzymywała się w ciągu 1946 r. i ubiegłych miesięcy 1947 r. na po-



ziomie 0,5 — 0,63%. Bardziej charakterystycznym był ruch stopy długoterminowej, spadającej w przyspieszonym tempie do jesieni 1946 r. Rentowność obligacji państwowych tzw. „Consols 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub>%”, pozostająca od kilku lat bez zmian w wysokości ponad 3%, została obniżona od lipca 1945 r. do listopada 1946 r. do najniższego dotychczas poziomu 2,53%. W związku ze spadkiem kursu giełdowego w pierwszym kwartale 1947 r. z 99 do 95 rentowność tych papierów wzrosła z powrotem w tym czasie do 2,64%, obniżając się następnie w kwietniu o jeden punkt do 2,63%. Kursy akcji przemysłowych wykazały w ciągu 1946 r. stały wzrost, z wyjątkiem przejściowego spadku w sierpniu; ogólny wskaźnik kursów (1937 r. = 100) wzrósł w okresie rocznym z 121 do 140, osiągając poziom najwyższy 142 w styczniu 1947 r. W następnych miesiącach wskaźnik kursów wahał się w granicach 138—140.

Według poglądów oficjalnych długoterminowa stopa procentowa 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub>% uważana jest obecnie za maksymalną. W związku z powyższym władze miejskie kilku miast ogłosiły w ostatnich miesiącach wykup 5%-owych papierów, zaoferowując wzamian nowe pożyczki 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub>%-owe, na ogół jednak bez większego powodzenia. W końcu października 1946 r. emitowano nowe „Treasury Stock” 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub>%-owe, na które społeczeństwo również nie zareagowało w rozmiarach przewidywanych, częściowo wskutek znacznego spadku tzw. „drobnych oszczędności” po wojnie. W okresie wojny oszczędności ogółem wzrosły z 7% do 20% czystego dochodu prywatnego, który podniósł się w tym czasie z £ 4.486 mil. do £ 7.103 mil. Należy przewidywać, że w miarę zwiększania się podaży towarów na rynku wewnętrznym stosunek oszczędzanego dochodu powróci do pierwotnego poziomu. W tych okolicznościach wysiłki rządowe w kierunku redukcji stopy procentowej napotykać będą prawdopodobnie na coraz silniejszy opór.

Celem wzmocnienia polityki taniego pieniądza stosuje się nadal tzw. „kontrolę inwestycji”. Kontrola emisji kapitałowych, wprowadzona już w czasie wojny, miała na celu zachowanie rynku kapitałowego dla zaspokojenia potrzeb wojennych państwa oraz utrzymanie na możliwie najniższym poziomie kosztów zaciąganych pożyczek wewnętrznych. Obecna kontrola, obejmująca inwestycje publiczne i prywatne, zdąża do regulowania zapotrzebowania przemysłu na kapitały pod tym kątem, by kapitały nie były używane na cele niewłaściwe,

sprzeczne z planowaniem rządowym. Emisje kapitałowe ponad £ 50 tys. muszą posiadać bezwarunkowo zezwolenie rządu. Pomimo hamujących ograniczeń emitowanie nowych akcji wykazywało po wojnie ciągły wzrost; ogólna kwota, osiągnięta z tego tytułu wyniosła w roku 1946 £ 130,8 mil. w porównaniu do £ 20,5 mil. w 1945 r. oraz minimalnych rozmiarów £ 2,3 mil. w 1941 r. Wpływy z emisji przeznaczone były częściowo na odbudowę powojenną przemysłu angielskiego, który jednak potrzebował daleko mniejszej pomocy finansowej banków prywatnych niż początkowo przypuszczano, głównie dzięki nagromadzeniu w czasie wojny własnych zasobów i rezerw gotówkowych.

System bankowy Anglii wykazał dużą umiejętność przystosowania się do nowych warunków. Mimo zmniejszonych możliwości zarobkowych w związku z wprowadzeniem przez rząd kontroli kapitałowej i uprawianiem polityki taniego pieniądza, banki angielskie potrafiły w 1946 r. zwiększyć swoje dochody oraz wzmocnić podstawy finansowe. Ogólna suma wkładów w londyńskich bankach clearingowych wzrosła w ciągu 1946 o £ 835 mil., osiągając na koniec grudnia rekordową sumę £ 5.685 mil. w porównaniu do £ 2.441 mil. na koniec 1939 r. Wkłady w bankach handlowych, wzrastając równomiernie o ca. £ 500 mil. rocznie, zwiększyły się w okresie od 31 grudnia 1939 r. do 31 października 1946 r. o £ 2.915 mil. do sumy łącznej £ 7.316 mil. Wkłady oszczędnościowe w bankach oszczędnościowych i kasach pocztowych oraz narodowe certyfikaty oszczędnościowe wzrosły w ciągu roku ubiegłego o £ 617 mil. do £ 5.897 mil. w porównaniu z czterokrotnie prawie mniejszą sumą na koniec 1939 r. — £ 1.431 mil.

**Wkłady bankowe w mil. £ na koniec  
odnośnego okresu**

| O k r e s    | Wkłady w Londyń.<br>b-kach clearing. |                                          | Wkłady oszczędn.<br>w instyt. oszczędn.<br>oraz certyfikaty<br>oszczędności. |                             |
|--------------|--------------------------------------|------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|
|              | suma<br>ogólna                       | wzrost + spa-<br>dek — w ciągu<br>okresu | suma<br>ogólna                                                               | wzrost<br>w ciągu<br>okresu |
| 1939 r.      | 2441                                 | —                                        | 2025                                                                         | —                           |
| 1940         | 2800                                 | + 359                                    | 2643                                                                         | 594                         |
| 1941         | 3329                                 | + 529                                    | 3255                                                                         | 618                         |
| 1942         | 3629                                 | + 300                                    | 3987                                                                         | 612                         |
| 1943         | 4032                                 | + 403                                    | 4703                                                                         | 732                         |
| 1944         | 4545                                 | + 513                                    | 5380                                                                         | 716                         |
| 1945         | 4850                                 | + 305                                    | 5897                                                                         | 677                         |
| 1946         | 5685                                 | + 835                                    | 5933                                                                         | 517                         |
| 1947 styczeń | 5629                                 | — 56                                     | 5960                                                                         | 36                          |
| „ luty       | 5519                                 | — 110                                    | 5998                                                                         | 27                          |
| „ marzec     | 5556                                 | + 37                                     | 1431                                                                         | 38                          |
| „ kwiecień   | 5583                                 | + 27                                     | 6005                                                                         | 7                           |



Wkłady w bankach londyńskich wzrastały w ubiegłym roku w tempie znacznie szybszym niż kiedykolwiek uprzednio. W pierwszych tygodniach 1947 r. zaznaczył się pewien spadek wkładów, który następnie już w marcu ustąpił miejsca ponownemu wzrostowi. Ogólny wzrost wkładów bankowych wyniósł w czerwcu br. £ 87 mil. Silny wzrost wkładów w roku ubiegłym umożliwił bankom rozszerzenie działalności kredytowej; banki udzielały między innymi w szerszym zakresie pożyczek inwestycyjnych. Kreacja pieniądza przez banki prywatne na odbudowę wyraziła się we wzroście wypłat bankowych na ten cel o £ 160 mil. w stosunku do 1945 r. Przemysł angielski finansował wprowadzić wydatki w znacznej mierze z własnych, nagromadzonych w czasie wojny rezerw, niemniej jednak korzystał z pomocy banków, czego dowodem był wzrost ich portfeli. Kreacja kredytów była w stosunku do wkładów mniejsza niż w latach przedwojennych; użycie wkładów na cele kredytowe wynosiło przed wojną ca 45%, natomiast na początku 1947 r. tylko ca 17%. Stan ten tłumaczy się w pewnym stopniu odwróceniem preferencji społeczeństwa angielskiego, skłonnego obecnie do utrzymywania większej płynności niż zwiększania oszczędności. W związku z powyższym obserwuje się ostatnio spadek nabywania przez publiczność obligacji oszczędnościowych oraz zmniejszone znacznie tempo przyrostu wkładów oszczędnościowych na korzyść wzrostu wkładów w bankach prywatnych względnie zakupów towarowych. Przyrost wkładów oszczędnościowych przypadł głównie na lata wojenne, między innymi wskutek ograniczonych możliwości zakupu dóbr konsumpcyjnych itp. Rekordowy przyrost wkładów przypadł na 1943 r. — £ 732. Zapoczątkowany spadek w roku następnym postępował progresywnie; przyrost wkładów oszczędnościowych w kwietniu 1947 r. wyniósł w skali rocznej zaledwie £ 84 mil.

Zaciąganie przez państwo pożyczek na rynku wewnętrznym miało początkowo na celu zapewnienie synchronizacji w czasie pomiędzy wpływami i wydatkami skarbu. Silny wzrost tzw. „długu płynnego“ w czasie wojny, a jeszcze bardziej po wojnie, wskazuje, że środka zaciągania tanich pożyczek używa się nie tylko dla

zapewnienia elastyczności w pokrywaniu krótkofalowych fluktuacji w potrzebach skarbowych lecz również do finansowania stałego wzrostu długu państwowego. Dług publiczny Anglii wzrósł od czerwca 1939 r. do listopada 1946 r. z £ 7.284 mil. do £ 23.847 mil., w czym dług płynny — z £ 1.075 mil. do £ 6.645 mil. Wydatki rządowe wzrosły w czasie wojny do przeszło połowy ogólnej sumy wydatków całego społeczeństwa.

#### Dochody i wydatki budżetowe Anglii (w milionach £)

| Okres               | Wpływy | Wydatki | Deficyt —<br>Nadwyżka + |
|---------------------|--------|---------|-------------------------|
| 1937/8              | 872    | 844     | + 28                    |
| 1944/5              | 3238   | 6063    | — 2825                  |
| 1945/6              | 3284   | 5484    | — 2200                  |
| 1946/7              | 3341   | 3910    | — 570                   |
| 1946/7 przewidywane | 3161   | 4102    | — 941                   |
| 1947/8 „            | 3451   | 3181    | + 270                   |

Wynik budżetowy za rok 1946 był znacznie pomyślniejszy niż przewidywano. Wydatki skarbowe okazały się mniejsze o £ 192 mil., natomiast dochody — wyższe od preliminowanych o £ 180 mil. Deficyt budżetowy wyniósł więc £ 570 mil., tzn. ca 60% przewidywanego. Jakkolwiek dokonano w 1946 r. rzeczywiście dużo w kierunku zrównoważenia budżetu zwyczajnego, to jednak faktyczny stan przedstawiał się mniej korzystnie. Wzrost dochodów zwyczajnych uzyskano częściowo dzięki wpływom jednorazowym, o charakterze dochodów budżetowych nadzwyczajnych. Po stronie rozchodów nie umieszczono częściowo wydatków o charakterze wybitnie zwyczajnych. Z drugiej strony jednak umieszczono w rozchodach zwyczajnych pewne wydatki jednorazowe, nadzwyczajne, pochodzące z likwidacji pozostałości wojennych. Nadwyżka budżetowa w 1947/8 r. ma wynieść £ 270 mil. Przewidywane wpływy w bieżącym roku budżetowym £ 3.451 mil. są o 3,3% wyższe od rzeczywiście uzyskanych w 1946 r., zaś preliminowane wydatki £ 3.181 mil. o 19% niższe od zeszłorocznych. Wyniki budżetowe za I kwartał gospodarczy, tj. kwiecień — czerwiec 1947 r. zdają się potwierdzać przewidywania; w okresie tym osiągnięto nadwyżkę dochodów nad wydatkami w sumie £ 234 mil.



Jan Szymański

## OBROTY HANDLOWE POLSKO-CZECOSŁOWACKIE 1918–1947

Jeden z ostatnich artykułów Ministra Rosego, poświęcony stosunkom polsko-czechosłowackim, zaczyna się od następującego zdania:

„Powiedziano kiedyś, że w stosunkach gospodarczych między Polską a Czechosłowacją istnieć mogą tylko dwie pozycje: albo dwa organizmy gospodarcze obróca się do siebie tyłem, albo staną do siebie frontem, lecz wówczas padną sobie w ramiona“.

Niezdrowej atmosferze politycznej, która ciążyła przez tyle lat nad stosunkami gospodarczymi między obu państwami, położył kres Protokół Warszawski z dnia 10 marca 1947 r.

Odrodzona Polska i II Republika Czechosłowacka znalazły nareszcie wspólny język, aby po rokowaniach, toczących się w atmosferze, którą cytowany wyżej Minister Rose nazywa wyjątkową, doprowadzić do daty 4 lipca br., stanowiącej punkt zwrotny w dotychczasowych stosunkach polsko-czechosłowackich.

Stosunki te dadzą się podzielić na szereg okresów, względnie podokresów.

Pierwszy, bezumowny ciągnie się przez lat dwadzieścia i trwa od chwili odrodzenia obu państw po I-szej wojnie światowej do dnia 23 grudnia 1938 r.

Jest to okres obrotów wyłącznie dewizowych, gdy uboga w dewizy gospodarka polska, korzystając ze swych możliwości eksportowych, stara się utrzymać wywóz na wysokim poziomie, ograniczając przywóz do rozmiarów koniecznych.

Wynikiem takiego stanu rzeczy jest aktywny bilans handlowy z Czechosłowacją. Konsekwencją zaś tego jest pokaźne saldo dewizowe na rzecz Polski, którego skutek znanych i smutnych wydarzeń z jesieni 1938 r., Czechosłowacja nie jest w stanie rozliczyć w drodze transferu.

W zmienionych warunkach, Polska staje przed koniecznością podjęcia rokowań, które toczą się pod przytłaczającym wrażeniem niedawnych wypadków i doprowadzają do podpisania w dniu 23. grudnia 1938 r. układów handlowego i płatniczego.

Ten nowy układ, clearingowy, rozpoczyna okres drugi i nosi na sobie wyraźne piętno pośpiechu w dążeniu do rozwikłania skomplikowanych skutków natury ekonomicznej, wywołanych przesunięciami granicznymi na terenach silnie powiązanych ze sobą pod względem gospodarczym.

Artykuł 15 układu płatniczego, stanowiący, że podpisane warunki będą miały również zastosowanie do zapłaty zobowiązań powstałych przed datą wprowadzenia w życie układu, przesądza do pewnego stopnia dalsze kształtowanie się rozrachunków, wynikających ze wzajemnych obrotów towarowych i usługowych.

Znaczne saldo dewizowe, które strona polska zgodziła się rozliczyć w clearingu, odbiło się fatalnie od pierwszej chwili funkcjonowania układu płatniczego na płynności wypłat dla polskich eksporterów, powodując zamrożenia, które wskutek nieco odmiennej struktury przedwojennej techniki clearingowej oraz braku stosowanych obecnie przez instytucje rozrachunkowe tzw. kredytów technicznych, osiągnęły w przededniu II-ej wojny światowej sumę ca 3,5 milionów dolarów.

Wskutek zajęcia ziem czeskich w marcu 1939 roku przez wojska niemieckie i utworzenia państwa słowackiego, zostaje zawarta w dniu 2 maja 1939 r. odrębna umowa ze Słowacją, wzorowana na umowie polsko-czechosłowackiej z 23 grudnia 1938 r.

W okresie okupacji czynności b. Polskiego Instytutu Rozrachunkowego, znajdującego się w stanie likwidacji, przejmuje utworzony przez okupanta Verrechnungsinstitut w Krakowie, którego działalność sprowadza się (na odcinkach polsko-czeskim i polsko-słowackim) do likwidacji awizów przeznaczonych dla beneficjentów zamieszkałych na terenach przyłączonych do Rzeszy.

Z chwilą upadku III Rzeszy i w związku z odzyskaniem przez Polskę Ziemi Zachodnich, powiązanych gospodarczo z organizmem czechosłowackim, zagadnienie chociażby tymczasowego uregulowania sprawy wzajemnych obrotów i związanych z nimi płatności, staje się sprawą palącą.

Cały prowizoryczny okres powojenny — trzeci z kolei, trwa od 9 maja do 4 lipca 1947 r. Składa się on z 3-ch podokresów, a mianowicie:

- a) od 9.5.45 r. do 1.10.46 r.,
- b) od 1.10.46 r. do 2.5.47 r. i
- c) od 2.5.47 r. do 4.7.47 r.

W wymienionych wyżej podokresach a) oraz b) obroty nasze z Czechosłowacją miały charakter wyłącznie kompensacyjny. Należności za import (płatności za towary i usługi) są pokry-



wane z avoir'ów, które gromadzą się na kontach w Zivnostenska Banka, względnie w Narodni Banka Ceskoslovenska z tytułu wypłat dokonanych za dostarczony Czechosłowacji przez Zjednoczenie Energetyczne Okręgu Dolnośląskiego prąd elektryczny (Wałbrzych).

Wreszcie trzeci podokres c) rozpoczyna się z chwilą podpisania w dniu 2 maja 1947 r. tak zwanej „Małej Umowy“ i nosi charakter mieszany, zarówno co do systemu obrotów jak i techniki płatniczej. Jednocześnie bowiem odbywa się import towarów czechosłowackich w ramach tzw. „Konta wałbrzyskiego“ oraz trwają wzajemne dostawy w zakresie list towarowych (A i B), dołączonych do „Protokołu w sprawie niezwłocznego, tymczasowego ułatwienia wymiany handlowej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką“, jak brzmi pełny tytuł porozumienia z dnia 2 maja 1947 r.; przy czym płatności w wypadku drugim są dokonywane za pośrednictwem Biura Rozrachunków Międzynarodowych Narodowego Banku Polskiego.

Okres czwarty, bieżący, otwiera podpisanie w dniu 4 lipca 1947 r. szeregu układów, protokółów, statutów, porozumień itp., obejmujących ponad 200 stron tekstu z nadrzędną „Konwencją między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej“ na czele.

Rozbudowanie tej współpracy na różnych polach, które poprzedziły blisko trzymiesięczne prace poszczególnych komisji, wymagało wyjścia poza szablonowe ramy i oparcia jej na daleko szerszych podstawach.

Całkowitą nowością w dotychczasowej polskiej praktyce negocjacyjnej jest:

- 1) podpisanie układów długofalowych (5 lat),
- 2) zawarcie szeregu układów o współpracy (finansowej, przemysłowej, rolniczej, naukowo-technicznej, w zakresie planowania gospodarczego, statystyki itp.),
- 3) powołanie Rady współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej, której zadaniem będzie koordynacja prac poszczególnych komisji.

Ten cykl układów, największy, jaki zawarły po wojnie Polska i Czechosłowacja, wprowadza wzajemne obroty handlowe na zupełnie nowe tory, odpowiadające rzeczywistym potrzebom obu kontrahentów.

Nie biorąc pod uwagę czasu okupacji i roku 1945, jako lat wyjątkowych, porównanie obro-

tów z Czechosłowacją przedstawia się w sposób następujący:

|                          | (w mil dolarów U.S.A.) |       |        |
|--------------------------|------------------------|-------|--------|
|                          | Przywóz                | Wywóz | Obroty |
| 1938 r.                  | 7,7                    | 8,1   | 16,0   |
| 1946 r.                  | 2,2                    | 4,1   | 6,0    |
| 1947/8 r. (przewidywane) | 35,0                   | 35,0  | 70,0   |

Jak widać z przytoczonych wyżej cyfr, przewidywane obroty będą 4,5 krotnie wyższe od obrotów przedwojennych, które wykazywały stałą regresję oraz prawie 12 krotnie wyższe od obrotów z roku 1946.

Do niedawna Polska zajmowała w handlu zagranicznym Czechosłowacji zaledwie 21 miejsce. Przed wojną zaś udział Czechosłowacji w polskim przywozie wynosił 3,1%, a w wywozie 3,6%. Odpowiednie cyfry w tym samym czasie dla strony czechosłowackiej wynosiły 2,5% (przywóz z Polski) i 2,6% (wywóz do Polski).

Niezależnie od wzajemnych dostaw, przewidzianych w układzie handlowym i obejmujących towary biegowe, osobny układ o dostawach inwestycyjnych przewiduje dostarczenie do Polski w ciągu lat 5-ciu maszyn i narzędzi za dalsze 150 milionów dolarów.

Finansowania produkcji czechosłowackiej, przeznaczonej na eksport inwestycyjny do Polski podjął się Zivnostenska Banka, po stronie zaś polskiej gestia spraw związanych z kredytowaniem zamówień, została powierzona Bankowi Gospodarstwa Krajowego.

Przyznany Polsce, za pośrednictwem układu zawartego między wyżej wymienionymi bankami, kredyt do wysokości 60 milionów dolarów daje możliwość polskim inwestorom uplasowania w najbliższych miesiącach zamówień, które dadzą zatrudnienie przemysłowi czechosłowackiemu na szereg lat i zagwarantują zbyt jego wytworów, niezależnie od chwilowej koniunktury.

Skoncentrowanie spraw związanych z dostawami inwestycyjnymi w dwóch najpoważniejszych (po bankach emisyjnych) instytucjach bankowych obu krajów i powierzenie im całej techniki płatniczej przyczyni się do usprawnienia prac Komisji Finansowej, powołanej do czuwania nad wykonaniem planu finansowego. Ułatwi również manewrowanie saldami kredytowymi i dokonywanie takich virements, które pozwolą na możliwie najtańsze wykorzystanie kredytu.

Nie analizując szczegółowo planu dostaw inwestycyjnych, którego nasilenie jest różne w poszczególnych latach, lecz przyjmując do rocznej kalkulacji obrotów średnią arytmety-



tyczną w wysokości 30 milionów dolarów, osiągamy już w pierwszym roku operacyjnym 1947/8 sumę 100 milionów dolarów obrotów (35 + 35 + 30).

Należy przewidywać, że obroty te w następnych latach ulegną dalszejwyżce po stronie eksportu, mniej więcej sukcesywnie o 10% rocznie, co w planach zmniejszenia naszego biernego bilansu handlowego z Czechosłowacją jest brane pod uwagę. Poruszając tę sprawę należy również uwzględnić dwa elementy, a mianowicie: a) otwierające się przed Polską w najbliższych latach możliwości eksportu rolniczego oraz b) wzrost salda z usług, która to pozycja została preliminowana w pierwszym roku bardzo ostrożnie na ca 2 miliony dolarów. Nowe perspektywy, które zarysowały się w zmienionej obecnie sy-

tuacji dla polskich środków transportowych lądowych i wodnych, zdają się te przewidywania całkowicie potwierdzać.

Zresztą, gdyby nawet wysiłki zmierzające do zredukowania ujemnego salda w obrotach z Czechosłowacją nie dały rezultatów w przewidywanej skali, Polska, jako kraj notorycznie niedoinwestowany, korzystając z przyznanych jej układami z dnia 4 lipca br. dogodnych warunków kredytowych, może sobie w danych okolicznościach pozwolić bez obawy na bilans pasywny, który w konsekwencji przyczyni się do skuteczniejszej odbudowy kraju i szybszego podniesienia potencjału przemysłowego, a tym samym zmiany struktury i przesunięcia punktu ciężkości polskiego eksportu z surowców na półfabrykaty, względnie wyroby gotowe.

## DZIAŁ ARTYKUŁOWY

*OD REDAKCJI* Artykuł ś. p. Jerzego Massalskiego, wybitnego młodego ekonomisty, który zginął w czasie wojny, zamieszczamy jako wyraz hołdu dla pamięci Zmarłego, wielkich Jego zdolności i wielkich zalet charakteru.

*Artykuł ten napisany był przez zmarłego w okresie okupacji*

*Jerzy Massalski*

## POLITYKA PIENIĘŻNO — KREDYTOWA W GOSPODARCE PLANOWEJ

Nowoczesna gospodarka krajów cywilizowanych jest gospodarką wymienną, opartą na podziale pracy. Polega ona na tym, że ludzie zaspakajają przeważnie swe potrzeby dobrami nie wyprodukowanymi przez siebie, lecz nabytymi w sposób pochodny od innych, a sami wytwarzają lub współdziałają w produkcji dóbr zdolnych zaspokoić cudze potrzeby, celem wymienia na dobra przez siebie pożądane.

Wymiana dóbr następuje za pośrednictwem pieniądza. Znaczenie jednak i rola jaką odgrywa pieniądz w życiu gospodarczym zależy przede wszystkim od ustroju gospodarczego panującego w danym kraju. Od ustroju tego uzależnione są także cele, środki i granice polityki pieniężno-kredytowej.

### I. Ustrój gospodarczy

Zakres swobody wyborów (konsumcyjnych i produkcyjnych) podmiotów gospodarujących, ujęty w normy prawne, wyznacza ustrój gospodarczy. Jeżeli zakres ten jest wyznaczony jednolicie w stosunku do całej konsumpcji i całej produkcji w danym kraju, ustrój gospodarczy określimy jako czysty i — przy założeniu — że zakres swobody wyborów jednostek ograniczony jest do stopnia skrępowania wyborów pań-

stwa i na odwrót — może on przybrać (teoretycznie) jedną z następujących postaci:

1. ustroju wolnego, o ile jednostka ma pełną swobodę wyborów konsumcyjnych i produkcyjnych, a państwo jej nie posiada;
2. ustroju o związanej produkcji, gdy jednostka ma pełną swobodę wyborów konsumcyjnych a państwo jej nie posiada ma ono natomiast pełną swobodę wyborów produkcyjnych, których jednostka jest pozbawiona;
3. ustroju o związanej konsumpcji, w którym jednostka nie posiada swobody wyborów konsumcyjnych, a ma je wyłącznie państwo, pozbawione zupełnie wyborów produkcyjnych na rzecz jednostek, a wreszcie;
4. ustroju o związanej produkcji i konsumpcji, w którym jednostka nie ma swobody wyborów ani konsumcyjnych ani produkcyjnych, posiada je zaś wyłącznie państwo.

W rzeczywistości nigdy zakres wyborów gospodarczych nie jest wyznaczany jednolicie, a jednostki posiadają częściową swobodę wyborów konsumcyjnych lub produkcyjnych, albo jednych i drugich, a państwo posiada również pewną władzę w tym zakresie. Będzie to wtedy ustrój już nieczysty, lecz mieszany. Ustrój mie-



szany obejmować może sektory charakteryzujące się tymi samymi cechami co wyżej wymienione ustroje gospodarcze czyste, a więc sektor wolny, sektor o związanej produkcji, sektor o związanej konsumpcji oraz sektor o związanej produkcji i konsumpcji. W zależności od tego który z sektorów obejmuje większość produkowanych dóbr i dochodu społecznego w danym kraju, ustrój gospodarczy tego kraju określimy jako wolny, o związanej produkcji, o związanej konsumpcji, albo o związanej produkcji i konsumpcji. Mówiąc w dalszym ciągu o jednym ze wspomnianych ustrojów gospodarczych będziemy mieli na myśli — licząc się z rzeczywistością — ustrój mieszany o przewadze jednego z wymienionych sektorów. Przyjęcie, że ustrój mieszany jest nie tylko teoretycznie możliwy, ale najczęściej (jeśli nie jedynie) spotykany w rzeczywistości pozwala nam na usunięcie zrobionego poprzednio założenia, że zakres swobody wyborów jednostek ograniczony jest do stopnia skrepowania swobody wyborów państwa i na odwrót. W ustroju tym bowiem państwo, po związaniu tylko drobnej części wyborów jednostek, może wpływać na inne wybory zasadniczo wolne pośrednio przez zmianę warunków, na podstawie których są one dokonywane. Państwo może wówczas posiadać swobodę wyborów produkcyjnych i konsumcyjnych obok jednostek. Ustrój mieszany zasadniczo wolny, tj. z sektorem zasadniczo wolnym, obejmującym większość produkowanych dóbr i dochodu społecznego, w którym państwo wpływa pośrednio na wybory jednostek, nazywamy ustrojem kierowanym.

Ustroje: kierowany, o związanej produkcji, o związanej konsumpcji oraz o związanej produkcji i konsumpcji, umożliwiają gospodarkę planową, gdyż przy nich państwo posiada swobodę wyborów w stosunku do większości produkowanych dóbr i dochodu społecznego i może układać dostatecznie szeroki plan, obejmujący całość życia gospodarczego. (Przeciwnie w ustroju wolnym, w którym państwo ma bardzo ograniczony zakres swobody wyborów, nie może ono układać i realizować planu gospodarczego i musi ograniczyć się tylko do tzw. interwencji).

Jaką rolę odgrywa pieniądź i polityka pieniężno-kredytowa w poszczególnych ustrojach gospodarczych?

## II. Pieniądź a ustrój gospodarczy.

1. W ustroju wolnym właściciele czynników produkcji (bogactw naturalnych, pracy i kapi-

tału) uzyskują pewien dochód pieniężny ze sprzedaży (w szerokim tego słowa znaczeniu obejmującym dzierżawę, najem i pożyczkę) tych czynników, przedsiębiorcom, a przedsiębiorcy w formie zysków. Większą częścią tych dochodów mogą jednostki swobodnie dysponować, co technicznie umożliwia jest faktem, że otrzymały je w postaci pieniądza, który bez trudności zamienić mogą dalej na potrzebne im dobra. Dochody swe dzielą jednostki na wydatki na bieżącą konsumpcję i oszczędności. Za kwoty przeznaczone na wydatki konsumcyjne zakupują one różne dobra spożycia, za kwoty zaś zaoszczędzone nabywają dobra kapitałowe albo bezpośrednio, albo pośrednio (przez kupno udziałów, akcji, obligacji, ulokowanie ich w bankach itp., przez co oszczędności dostają się do rąk przedsiębiorców umożliwiając im nabycie dóbr kapitałowych, tj. inwestycje). W ten sposób powstaje określony popyt pieniężny na poszczególne dobra konsumcyjne i kapitałowe.

Przedsiębiorcy, produkują te dobra, na które istnieje największy popyt, za które zatem mogą uzyskać przy sprzedaży najwyższe ceny, a przez to osiągnąć największe zyski. Otrzymywanie przy sprzedaży równowartości wytworzonych dóbr w postaci pieniądza, a także uzyskiwanie kredytu w formie pieniężnej, umożliwia im technicznie swobodę wyborów produkcyjnych, tj. decyzje co i ile produkować oraz jakie stosunkowe ilości czynników produkcji zastosować, aby ponieść możliwie najniższe koszty. Wszelkie procesy gospodarcze odbywają się tu zatem pod wpływem strumieni pieniądza.

Jak wynika z samej definicji ustroju wolnego państwo nie posiada wcale, lub ma tylko bardzo ograniczoną swobodę wyborów gospodarczych. Zadaniem jego jest tylko stwarzanie ogólnych warunków takich, aby automatyczne procesy gospodarcze przebiegały bez tarć i zahamowań.

2. W ustroju kierowanym pieniądź odgrywa identyczną rolę, jak w ustroju wolnym, państwo jednak posiada tu swobodę wyborów w stosunku do całości życia gospodarczego. Ponieważ tutaj także wszelkie procesy gospodarcze odbywają się pod wpływem strumieni pieniądza, polityka pieniężno-kredytowa państwa stanowi najważniejszy środek oddziaływania na zasadniczo wolne wybory gospodarcze jednostek. Każda zmiana w strumieniu pieniądza powoduje tu zmianę w strumieniu czynników produkcji i dóbr gotowych. Przez zwiększenie zatem, zmniejsze-



nie lub zmianę kierunku strumienia pieniądza, państwo może spowodować zwiększenie, zmniejszenie lub zmianę kierunku aktywności gospodarczej jednostek.

Zwiększenie ilości pieniądza w rękach jednostek powoduje wzrost ich siły nabywczej i wzmożenie się popytu na dobra, co daje bodziec przedsiębiorcom do rozszerzenia produkcji. Skuteczność tego bodźca zależy od tego, czy przedsiębiorcy uzyskają dodatkową siłę nabywczą — w formie kredytu — celem dodatkowego zaangażowania czynników produkcji, oraz czy istnieją niezatrudnione odpowiednie czynniki produkcji, — w wypadku bowiem pełnego ich zatrudnienia nastąpi tylko wyższa cen dóbr i deprecjacja pieniądza.

Przeciwnie zmniejszenie ilości pieniądza w rękach jednostek wywoła spadek ich siły nabywczej i oddział hamująco na rozwój aktywności gospodarczej.

Jeśli idzie o zmianę kierunku działalności gospodarczej to zarówno konsument jak i producent stosują się w swych wyborach gospodarczych do cen. Konsument rozkłada swój dochód na zakupno poszczególnych dóbr nie tylko w zależności od natężenia odczuwanych potrzeb, ale i od cen tych dóbr. Producent, dążąc do maksymalizacji zysku, porównuje ceny czynników produkcji z ceną jaką spodziewa się osiągnąć za wytworzone dobro. Państwo, chcąc wpłynąć na wybory konsumentów, może to uczynić przez zmianę stosunkowych cen dóbr konsumpcyjnych, powodując wzrost zakupów tańszych a spadek zakupów droższych. Również na wybory przedsiębiorców może ono wpływać drogą zmian stosunkowej zyskowności poszczególnych procesów wytwórczych i przejście od mniej rentownych do bardziej rentownych, a równocześnie pożądanых przez państwo. Zmianę stosunkowych cen najskuteczniej wywołać można przez odpowiednią politykę pieniężno-kredytową i tą drogą kierować siłą nabywczą społeczeństwa. Wymaga to uprzedniego związania swobody wyborów jednostek w zakresie pieniądza i kredytu, a dania całkowitej swobody w tym zakresie państwu.

3. W ustroju o związanej produkcji pieniądź odgrywa również rolę ważną, chociaż nie tak decydującą jak w gospodarce kierowanej. Ponieważ jednostki otrzymują dochód w pieniądzu i posiadają swobodę wyborów konsumpcyjnych, umożliwia on im techniczne dokonywanie

tych wyborów. Państwo natomiast, jako jedyny producent, kieruje bezpośrednio zasobami rzeczowymi i dostosowuje ilość i jakość produkowanych dóbr do potrzeb konsumentów na podstawie statystyki zbytu. Polityka pieniężno-kredytowa polega w tym ustroju na dostosowywaniu strumienia pieniądza do strumienia dóbr i stanowi tylko najwyższej dodatkowy środek kontroli produkcji.

4. Z przyczyn, których tutaj wymieniać nie będę, powrót do ustroju wolnego zbliżonego do systemów gospodarczych z przed Pierwszej Wojny Światowej wydaje się niemożliwy i cały świat dąży do nowych form ustroju gospodarczego określanых ogólnie mianem gospodarki planowej.<sup>1)</sup> Równocześnie ustrój kierowany zdaje się najlepiej łączyć dobre strony gospodarki indywidualnej z planowaniem. W zakresie produkcji pośrednie kierowania — w przeciwieństwie do związania — nie usuwa inicjatywy prywatnej, współzawodnictwa i odpowiedzialności przedsiębiorcy, co stanowi warunek rozwoju gospodarczego przez wprowadzenie coraz to nowych ulepszeń technicznych i organizacyjnych, oraz wysuwanie na czoło jednostek zdolnych, a eliminowanie niedołącznych. W zakresie konsumpcji nie prowadzi ona do wytworzenia się rozbieżności pomiędzy potrzebami odczuwanymi przez jednostkę a dobrami przydzielanymi przez państwo, co łatwo może powstać przy jej związaniu i grozi załamaniem się ustroju. Wreszcie nawet, w razie związania przez państwo większej części produkcji dóbr i dochodu społecznego, (całkowitego związania produkcji i konsumpcji nie zdołano przeprowadzić nawet w Rosji) pozostanie zawsze duży jeszcze sektor zasadniczo wolny, który wymagać będzie pośredniego kierowania. Dlatego też pożytecznym będzie bliższe zapoznanie się z rolą pieniądza i kredytu w ustroju kierowanym, jako najlepszej formie gospodarki planowej oraz techniką posługiwania się polityką pieniężno-kredytową, jako najważniejszym narzędziem polityki gospodarczej państwa, stosowanej w ramach przyjętego planu.

### III. Źródła podaży pieniądza

W nowoczesnych krajach pieniądze stanowią głównie zobowiązania banków w postaci banknotów i wkładów bankowych. Państwo nadaje przy tym zwykle banknotom charakter „pieniądza prawnego“ tj. pieniądza, po wręczeniu któ-

<sup>1)</sup> Zresztą nawet powrót do gospodarki wolnej wymagałby celowych posunięć w odniesieniu do całego życia gospodarczego, a więc planowania.



regu wierzycielowi w wymaganej kwocie celem spłaty zobowiązania, dłużnik zostaje od tego zobowiązania prawnie ostatecznie zwolniony. Im wyższy jest poziom rozwoju gospodarczego i finansowego danego kraju, tym większy udział w całkowitej ilości pieniądza mają wkłady bankowe, tj. zobowiązania książkowe banków w stosunku do jednostek i firm, które te ostatnie dysponują za pomocą czeków. W Polsce w związku z rolniczym charakterem kraju i mało rozpowszechnioną znajomością dobrych stron „obrotu bezgotówkowego“ przeważają w obiegu banknoty, natomiast w Anglii i Stanach Zjednoczonych większość transakcyj odbywa się przez przekazywanie wierzycielowi wkładów bankowych. Obok pieniądza tworzonego przez banki, istnieje prawie wszędzie pieniądz tworzony przez państwo w formie bilonu na stosunkowo niewielką kwotę, a w wyjątkowych wypadkach państwo emitowało także bilety skarbowe na większe stosunkowo kwoty, nadając im charakter pieniądza prawnego.

Emisja pieniądza w najbardziej powszechnej jego formie, tj. banknotów i wkładów bankowych odbywa się w ten sposób, że ktoś z publiczności odstępuje bankowi własne pretensje (np. obligacje, weksle itp.) lub też daje odpowiednio zabezpieczone na swym majątku zobowiązania zapłaty (zwykle też w formie weksla), a bank daje mu w zamian — jako kredyt — banknoty lub zapisuje wkład bankowy na dobro jego rachunku. Znaczenie gospodarcze takiej transakcji polega na tym, że pretensja do banku (banknot lub wkład bankowy), która poprzednio nie istniała, jest pieniądzem i daje jednostce pewną ogólną siłę nabywczą, podczas gdy własne pretensje czy zobowiązania tej jednostki nie są pieniądzem. Tego rodzaju operacje zwiększają ogólną podaż pieniądza, o konsekwencjach czego wspomnieliśmy już wyżej. Przy spłacie kredytu w oznaczonym terminie jednostka zwraca bankowi poprzednio otrzymane banknoty lub wpłaca do banku różnego rodzaju pieniądze w wysokości wyzyskanego wkładu, a otrzymuje z powrotem oddane bankowi przy zaciąganiu kredytu własne pretensje lub zabezpieczone zobowiązanie. Spłata kredytu powoduje zmniejszenie się ogólnej ilości pieniądza i wyżej już wspomniane tego konsekwencje. Banki przy tym nie oddają tworzonego pieniądza każdemu, kto się do nich zwróci, lecz tylko tym, którzy mogą wręczyć bankowi aktywa, jakie uzna on za odpowiednią podstawę kredytu. Banki są więc nie tylko instytucjami tworzącymi pieniądz

i regulującymi jego ilość, ale także instytucjami rozprawdzającymi tworzony pieniądz w różnych kierunkach. Ponieważ stwierdziliśmy, że strumienie dóbr płyną za strumieniami pieniądza, banki mają wpływ także i na natężenie aktywności i kierunek rozwoju życia gospodarczego kraju. Jeśli zatem państwo pragnie kierować życiem gospodarczym, musi podporządkować sobie bankowość i bezpośrednio kierować polityką pieniężno-kredytową banków, a przez to pośrednio tempem i kierunkiem rozwoju życia gospodarczego.

W większości krajów system bankowy jest dwustopniowy i składa się z banku centralnego oraz banków handlowych. Bank centralny posiada wyłączny przywilej emisji banknotów, będących pieniądzem prawnym na terenie danego kraju, jest on bankiem banków handlowych i stanowi dla nich „ostatnie źródło kredytu“ na wypadek nienormalnie silnego wycofywania wkładów przez publiczność (runu bankowego) oraz bankiem państwa, z którym załatwia zwykle transakcje bankowe, tak jak banki handlowe z jednostkami i firmami, a wyjątkowo bywa także bankiem niewielu dużych przedsiębiorstw.

Działalność banków handlowych podporządkowywana jest zazwyczaj wszędzie, całkowicie bankowi centralnemu. Im bardziej rozwinięty jest w danym kraju obrót bezgotówkowy i możliwość tworzenia wkładów bankowych — a więc pieniądza — przez banki handlowe, tym silniejsza musi być kontrola banku centralnego nad ich działalnością. Techniczne sposoby tej kontroli bywają różne w poszczególnych krajach i nie będziemy się nimi tutaj bliżej zajmować. W Polsce możliwość tworzenia pieniądza w formie wkładów bankowych jest wobec słabego rozwoju pieniądza bankowego — stosunkowo mała, a zagadnienie kontroli banków handlowych przez bank centralny, nie jest ani trudne ani skomplikowane. Zastanowimy się natomiast w jaki sposób i w jakim zakresie bank centralny może regulować ilość pieniądza (banknotów) w obiegu, a na tym tle, jakie istnieją możliwości aktywnej polityki pieniężno-kredytowej państwa za pośrednictwem banku centralnego.

#### IV. Granice polityki pieniężno-kredytowej banku centralnego

Obieg banknotów, księgowany po stronie pasywów w bilansie banku centralnego, może zmieniać się jedynie pod warunkiem, że odpowiedniej zmianie ulegną także i aktywa. Przez zwiększanie zatem lub zmniejszanie rozmiarów



aktywów banki centralne mogą regulować obieg pieniężny.

Aktywa banku centralnego można z punktu widzenia jego działalności pieniężno-kredytowej podzielić na trzy grupy: 1) zapas złota i dewiz, 2) pożyczki dla rynku oraz 3) lokaty (głównie w papierach wartościowych). 1) Zapas złota stanowią sztaby i monety złote, będące własnością banku centralnego. Dewizy są to pieniądze zagraniczne (banknoty i monety), чеки i weksle wystawione w obcych walutach i płatne zagranicą, salda na rachunkach u korespondentów zagranicznych, a w niektórych krajach także i zagraniczne papiery wartościowe. 2) Pożyczki dla rynku stanowią te aktywa — poza złotem — które bank centralny nabywa z inicjatywy rynku, w ramach obowiązujących ustaw, statutów i przepisów wewnętrznych. Lokaty zaś są to te aktywa — poza złotem — które bank centralny nabywa z własnej inicjatywy, a stanowią je głównie papiery wartościowe. Zmiany tych trzech grup aktywów decydują o wielkości obiegu pieniężnego.

Na stan zapasu złota bank centralny nie ma bezpośredniego wpływu, gdyż zależy on od podaży wewnętrznej (o ile dany kraj posiada kopalnie złota), od kształtowania się bilansu płatniczego kraju, wreszcie od procesów tezauryzacji lub detezauryzacji złota. Pośrednio tylko bank centralny może wpływać na rozmiary swej rezerwy kruszcowo-dewizowej drogą oddziaływania na bilans płatniczy poprzez poziom cen, stosując odpowiednią politykę pieniężno - kredytową.

W zakresie pożyczek dla rynku bank centralny stwarza jedynie możliwości zaciągania kredytu dyskontowego lub zastawowego, ostatecznie jednak od rynku tylko zależy, czy możliwość ta zostanie wyzyskana i w jakich rozmiarach. Na wielkość zaciąganych kredytów może bank centralny wpływać — ale tylko w bardzo ograniczonym stopniu — przez kontyngentowanie kredytów, mniej lub bardziej liberalną cenzurę materiału wekslowego, a przede wszystkim przez odpowiednie manewrowanie stopą dyskontową, co stanowi podmiot polityki dyskontowej banku centralnego.

Stan lokat natomiast może zmieniać się wyłącznie z inicjatywy banku i podlega jego kontroli, a manewrowanie lokatami stanowi przedmiot polityki otwartego rynku banku centralnego.

Polityka pieniężno-kredytowa banków centralnych, jako świadome oddziaływanie na ilość pieniądza w obiegu i kierunek jego strumienia, polegać musi zatem na odpowiednio prowadzonej polityce otwartego rynku, którą stanowi skupowanie lub sprzedaż papierów wartościowych przez bank centralny, a przez to zwiększanie lub zmniejszanie ilości pieniądza w obiegu. Przez wybór odpowiednich papierów wartościowych bank centralny może kierować strumieniem pieniądza w odpowiednie kanały lub też z pewnych kanałów je wypompowywać.

Zasadniczym jednak warunkiem prowadzenia polityki otwartego rynku jest istnienie ostatecznie chłonnego i zorganizowanego rynku na papiery krótko- średnio- i długoterminowe. Jeżeli takiego rynku nie ma, bank centralny nie może ich kupować i sprzedawać w większych ilościach, spowodowałby bowiem tylko ogromne wahania ich kursów bez wpłynięcia na ilość pieniądza w obiegu i jego repartycję.

O ile władze planujące dążą do ożywienia i przyspieszenia rozwoju gospodarczego, co może nastąpić tylko przez zwiększenie ilości pieniądza w obiegu, a społeczeństwo zachowuje się biernie i nie wykorzystuje istniejących możliwości uzyskania kredytu (tworzonego przez odpowiednią politykę dyskontową banku centralnego) kredyt ten może zaciągnąć państwo i drogą nakręcania koniunktury wtłoczyć dostateczną ilość pieniądza do obiegu. Przeciwnie, jeżeli społeczeństwo charakteryzuje nastrój optymizmu i lekkomyślności, co przejawia się w szerokim korzystaniu z kredytów (pomimo utrudnień jakie stawia mu deflacyjna polityka dyskontowa banku centralnego) państwo, pragnąc uniknąć boomu i kryzysu jako koniecznego jego następstwa, winno spłacać swe zadłużenie w banku centralnym, a nawet tworzyć w nim rezerwy w gotówce, wywołując zmniejszenie się ilości pieniądza w obiegu i zahamowanie zbyt szybkiego tempa rozwoju gospodarczego. Polityka taka będzie łatwiejszą tym bardziej, że w okresie ożywienia gospodarczego wzrastają wpływy podatkowe i istnieją lepsze warunki do emisji pożyczek przez państwo. Przy tego rodzaju polityce nadanie strumieniom pieniądza odpowiedniego kierunku lub wypompowywanie go z pewnych kanałów nie będzie przedstawiać poważniejszych trudności.

#### Zakończenie

Polityka pieniężno-kredytowa banku centralnego (a przez to pośrednio podporządkowanych

<sup>1)</sup> J. Keynes: A Treatise on Money, Tom II, str. 226.



mu banków handlowych) musi być w gospodarce planowej ściśle uzgodniona z planem gospodarczym państwa. Przy udzielaniu kredytu banki winny brać pod uwagę nie tylko zdolność kredytową klienta, ale i cel na jaki zaciąga on pożyczkę z punktu widzenia zgodności tego celu z ogólnym planem. Wyłania się tu również potrzeba kontrolowania przez banki sposobu użycia kredytu przez klienta, stosowana zresztą już częściowo przed wojną przez polskie banki państwowe przy udzielaniu pożyczek inwestycyjnych.

Na zakończenie podkreślić należy może jeszcze, że z polityką pieniężno-kredytową, stanowiącą ważne i skuteczne narzędzie polityki gospodarczej państwa w systemie gospodarki pla-

nowej, a szczególnie w ustroju kierowanym, wiąże się bardzo poważne niebezpieczeństwa. Nadużycie lub niewłaściwe użycie tej polityki może doprowadzić bardzo łatwo do katastrofy inflacji lub deflacji. Jedną i drugą przeżyliśmy już przed obecną wojną i nie trzeba chyba powtarzać, że należałoby ich za wszelką cenę uniknąć w przyszłości. Każde posunięcie z zakresu polityki pieniężno-kredytowej musi być do końca prze-myślane i opierać się na stosunkowo bogatej w tej dziedzinie wiedzy ekonomicznej i historycznym doświadczeniu, oraz podejmowane być winno przez ludzi stojących na wysokości zadania, gdyż tylko w tych warunkach możemy spodziewać się osiągnięcia zamierzonych celów i zapobiegnięcia katastrofie.

*Dr Mirosław Orłowski*

## PROCESY DEKAPITALIZACYJNE

Dekapitalizacją nazywamy zmniejszanie się substancji majątkowej jednostki gospodarującej. Mianowicie, we wszystkich przypadkach, w których nie dokonywujemy koniecznych odpisów amortyzacyjnych związanych ze stopniowym zużywaniem się maszyn, narzędzi lub budynków (np. nie dokonywujemy potrzebnych napraw i remontów, zadawałając się łataniną dorywczą najbardziej drastycznych braków), — mamy do czynienia z typowymi zjawiskami dekapitalizacyjnymi. Procesy dekapitalizacyjne mogą występować w każdym gospodarstwie i w każdym czasie.

W ustroju prywatno-kapitalistycznym dekapitalizacja następuje w okresie kryzysu ekonomicznego, niezależnie od woli jednostki gospodarującej, gdy np. w okresie depresji przedsiębiorca, celem utrzymania w ruchu, chociażby w ograniczonym zakresie, swego zakładu musi tak obniżać ceny artykułów przezeń produkowanych, że utarg nie pokrywa kosztów własnych właściwych, tj. obejmujących również amortyzację, że nie dokonywa potrzebnych remontów np. dachów, parkanów, instalacji itp. Typowym przykładem procesów dekapitalizacyjnych w produkcji jest wytwórczość przeznaczona na wywóz dumpingowy, dumping bowiem jest to eksport po cenach poniżej kosztów własnych. W tym samym ustroju może mieć miejsce w każdym czasie, a więc nawet w okresie wysokiej koniunktury, dekapitalizacja, gdy przedsiębiorca popełnia świadomie (np. w przededniu bankructwa) lub nieświadomie błąd w kalkula-

cji, nie biorąc pod uwagę lub biorąc w niedostatecznym rozmiarze odpisy amortyzacyjne. Likwidacja procesów dekapitalizacyjnych w powyższym typie ustroju jest stosunkowo szybka, gdyż interes osobisty bezpośrednio zainteresowanych powoduje, iż likwidują oni te procesy natychmiast gdy tylko je zauważą i gdy zachodzi obiektywna możliwość ich usunięcia.

W ramach gospodarki planowej również mogą zachodzić i dość często zachodzą procesy dekapitalizacyjne. Źródłem tych procesów jest albo sytuacja na rynku światowym, a więc w przypadkach eksportu dumpingowego, albo też wadliwość planowania, bądź też wadliwość realizacji planów gospodarczych. W tych dwóch ostatnich przypadkach największym niebezpieczeństwem jest spóźnione stwierdzenie faktu dekapitalizacji lub też jej rozmiarów. Konsekwencją tego spóźnienia jest z kolei spóźniona reakcja na to zjawisko, względnie nie dość energiczna reakcja, co powoduje, a w każdym bądź razie może spowodować przeciąganie się procesów dekapitalizacyjnych.

Przy rozpatrywaniu wszakże zagadnienia dekapitalizacji w systemie gospodarki planowej trzeba zawsze pamiętać o konieczności rozróżniania zjawiska dekapitalizacji w poszczególnym zakładzie, czy gospodarstwie, w poszczególniej branży i w poszczególnym sektorze i wreszcie w całokształcie gospodarstwa narodowego. Można bowiem doskonale wyobrazić sobie, że państwo gospodarujące może apriorycznie założyć w planie gospodarczym, jako prze-



slankę, konieczność dostarczania całemu gospodarstwu narodowemu niektórych podstawowych surowców lub energii (względnie paliwa) po cenach, ustalonych poniżej kosztów własnych, a więc po cenach presumujących dekapitalizację w odnośnych branżach wytwórczości. Podobnie w ramach określonej branży poszczególne zakłady mogą być zmuszone do pracy na warunkach przesądzających o dekapitalizacji ich.

Np. zakład przemysłowy przestarzały, przeznaczony do likwidacji, ma pracować bez uwzględnienia jakiegokolwiek amortyzacji, bez jakichkolwiek poważniejszych napraw, gdyż nie opłaca się czynić w nim jakichkolwiek nakładów, a chodzi jedynie o wyciągnięcie z niego jak największych korzyści przed ostatecznym demontażem i obróceniem na złom. Podobnie, można sobie również, przynajmniej teoretycznie, wyobrazić, że gospodarka planowa dopuszcza procesy dekapitalizacyjne całego sektora np. rolniczego, który wyobraźmy sobie w jakimś kraju jest przeinwestowany, — i tą drogą zapewnia tanie środki żywności. Podobnie gospodarka planowa może postawić sobie za jeden z celów, oczywiście agospodarczych, powolną likwidację sektora prywatnego właśnie przez stworzenie mu takich warunków pracy, które przesądzą o jego dekapitalizacji. W tym ostatnim przypadku sektor prywatny sam nader szybko zorientuje się i zlikwiduje swoją działalność. Wszystkie wyżej wymienione przykłady dotyczą dekapitalizacji planowanej, a więc dopuszczonej świadomie.

O ile powyższe zjawiska dekapitalizacyjne są zaplanowane i uzasadnione potrzebami ogólnego gospodarczymi, tak, że wpływają korzystnie na przyrost ogólnego dochodu społecznego, — nie mogą budzić wątpliwości ani zastrzeżeń.

Natomiast dość częstym zjawiskiem właśnie w ustroju gospodarki planowej bywa ogólna dekapitalizacja, zwłaszcza w sektorze społecznym, będąca wynikiem, a właściwie rezultatem wadliwej gospodarki, wadliwego planowania i wadliwego urzeczywistniania planów ekonomicznych Państwa. Tego rodzaju ogólna dekapitalizacja całego sektora społecznego jest objawem nader niebezpiecznym, tym bardziej, że skutki jej ujawniają się z reguły późno, doraźnie zaś są ukryte w pozornych błyskotliwych osiągnięciach bieżącej produkcji czy wymiany. Tego rodzaju dekapitalizacja działa jak czerw w drzewie. Draży niepostrzeżenie zdrowy pozornie pień gospodarstwa narodowego od we-

wnątrz. Dekapitalizacja to umniejszanie, jak zaznaczyliśmy, majątku, to znaczy dóbr kapitałowych będących realną podstawą rozwoju gospodarczego i rękojmią możliwości przyrostu dochodu narodowego.

Dekapitalizacja w ostatecznym swym skutku musi doprowadzić do zwężenia podstawy produkcji, wymiany a więc i konsumpcji, a więc do obniżenia poziomu życia szerokich mas społeczeństwa.

Z powyższych względów wczesne rozpoznanie i postawienie diagnozy niezamierzonej, niezaplanowanej, a więc szkodliwej ogólnej dekapitalizacji jest jednym z głównych zadań gospodarki planowej. Dopiero bowiem znając charakter i rozmiary schorzenia możemy realnie nysleć o skutecznych środkach zaradczych, a więc o skutecznej terapii zaobserwowanego zjawiska.

Zastanówmy się teraz, czy możliwym i w jaki sposób jest stwierdzenie i obliczenie powyższej dekapitalizacji w sektorze gospodarki publicznej.

Jak już zaznaczyliśmy jednym z niebezpieczeństw omawianego zjawiska w gospodarce planowej jest fakt, że z reguły jest ono ukrywane i zostaje stwierdzone przeważnie dość późno, z uwagi chociażby na spóźnioną sprawozdawczość. Poza tym jasnym jest, że może zaistnieć w administracji gospodarczej omawianego sektora skłonność do forsowania efektownych wyników produkcji czy obrotów i wymiany bez względu na ich koszty, a więc bez względu na towarzyszące im procesy dekapitalizacyjne. W takim przypadku powyższe procesy mogą być dłużej tolerowane ze szkodą dla całości gospodarstwa narodowego, które, jak wykazaaliśmy, zubożają.

• Tym niemniej możliwym i oczywiście koniecznym jest baczne zwracanie uwagi na omawiane zjawisko, które możemy ustalić w stosunkowo dość prosty sposób. Mianowicie wystarczy obliczyć (choćby w niektórych fragmentach szacunkowo) ogólną sumę niezbędnych, prawidłowych odpisów amortyzacyjnych jakie powinny być w określonym czasie dokonane w gospodarstwie narodowym i porównać z ogólnym planem inwestycyjnym na ten sam okres. O ile plan inwestycyjny jest na mniejszą kwotę, niż suma powyższych odpisów, wówczas stwierdzamy dekapitalizację i możemy przedsięwziąć kroki zaradcze zmierzające do jak najszybszej likwidacji tego zjawiska.



Inż. J. Rumler<sup>1)</sup>

(Praha)

## PRZYSZŁY PIENIĘŻNY I KREDYTOWY SYSTEM W CZECHOSŁOWACJI<sup>2)</sup>

(w świetle dyskutowanych obecnie projektów reorganizacyjnych).

Na podstawie doświadczeń uzyskanych w okresie między jedną a drugą wojną i naukowych badań zagadnień gospodarczych, większość czechosłowackich polityków ekonomicznych doszła do wniosku, że należy zerwać z przedwojennym systemem gospodarczym a stworzyć w drodze przemian strukturalno-organizacyjnych nowy system.

Także większa część społeczeństwa instynktownie zrozumiała, że automatyzm liberalnej gospodarki kapitalistycznej jest już przestarzały i że nawet przy wysokiej technice i wiedzy będzie nam stale zagrażało niebezpieczeństwo wstrząsów gospodarczych, bezrobocia i nędzy — o ile przebrzmiałego systemu gospodarki liberalnej nie zastąpimy gospodarką planową.

Nastawienie to dało psychologiczne podłoże dla wszelkiego rodzaju rewolucyjnych przemian, jakich dokonujemy na wszystkich odcinkach życia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem sektora gospodarczego.

Te właśnie przemiany, według opinii organizatorów naszego życia gospodarczego, zapewnią narodowi szybkie osiągnięcie dobrobytu i spokój duchowy.

Wprawdzie przy powstawaniu jak również i w ciągu całego okresu rozwojowego niektórych odcinków naszej przedwojennej gospodarki pieniężnej można już było zauważyć pierwsze objawy idei kolektywnej (spółdzielcza ludowa gospodarka pieniężna, miejskie kasy oszczędności, ziemskie instytucje finansowe), jednak głównym motorem tej gospodarki był liberalizm kapitalistyczny. Dominował on szczególnie w polityce kredytowej przedwojennej bankowości.

Do zadań teoretyków i praktyków zagadnień finansowych należy jaknajszybsze przystosowanie działalności wszystkich odcinków gospodarki pieniężnej do potrzeb nowej gospodarki. Winni oni organizację i kompetencję tych odcinków połączyć w doskonały i bezbłędnie funkcjonujący mechanizm.

Problemem reorganizacji gospodarki pieniężnej zajmowali się niektórzy nasi ekonomiści już w okresie wielkiego gospodarczego kryzysu przed drugą wojną światową. Również w okre-

sie okupacji, kiedy czynione były przygotowania do wprowadzenia nowego społecznego porządku po oczekiwanym zwycięstwie, system pieniężny i kredytowy był przedmiotem zainteresowania szerszego grona fachowców. Jednak wszystkie te plany i projekty uległy pewnej modyfikacji dopiero po rewolucji w toku wyłonionych dyskusyj.

Koncepcje tych badaczy odnośnie reorganizacji systemu gospodarki pieniężnej opierają się przede wszystkim na następujących zasadach:

- a) Nie może brakować środków pieniężnych (ubóstwo kapitałowe) tam, gdzie jest wystarczająca ilość urządzeń technicznych, surowców oraz chętnych i zdolnych pracowników.
- b) Zaspakajanie potrzeb kredytowych nie może być uzależnione od zmiennego wpływu oszczędności.
- c) Planowana produkcja nieodzownych dóbr nie może zależeć od przypadkowego braku lub nadmiaru wolnych środków pieniężnych.
- d) Wysokość stopy procentowej kredytu bankowego musi być wynikiem potrzeb planowanego życia gospodarczego, jak również normalnej kalkulacji opartej o poniesione koszty.
- e) Potrzeba kredytu musi być oceniana według istniejących warunków technicznych oraz zgodnie z opinią specjalnego organu orzekającego o pilności czy też pożyteczności odnośnej czynności gospodarczej, a nigdy według indywidualnych poglądów.
- f) Działalność banku i całego systemu pieniężnego jest ważnym instrumentem polityczno-gospodarczym, za pośrednictwem którego, zgodnie z zaplanowaniem, z właściwą intensywnością i we wskazanym kierunku będą uruchamiane siły gospodarcze, (według ilościowego i jakościowego planu produkcyjnego). Siły te natomiast będą hamowane wszędzie tam, gdzie istniejące przerosty mogłyby zakłócić normalny rozwój gospodarczy.

<sup>1)</sup> Dyrektor Praskiego Banku Kredytowego.

<sup>2)</sup> Przekład Mgr. Ferdynanda Żyły.



- g) Gospodarka planowa, której celem jest najszybsze i najpełniejsze zaspokojenie potrzeb inwestycyjnych i konsumpcyjnych musi opierać się na dobrze przemyślanym i należycie funkcjonującym systemie finansowym.

W dziedzinie ustawodawczej pilność zagadnienia reorganizacji pieniężnej została podkreślona w:

- 1) dekreście o upaństwowieniu Nr 102 z 24 października 1945 r. na mocy którego wszystkie akcyjne banki handlowe stały się przedsiębiorstwami państwowymi;
- 2) programie ogłoszonym przez obecny Rząd w dniu 8 lipca 1946 r. Programem tym zostały określone również główne zasady, jakie Rząd zamierza zastosować w nowym systemie pieniężnym, a z których przytaczamy najcharakterystyczniejsze:
  - a) rozgraniczenie kredytu inwestycyjnego od obrotowego,
  - b) koncentracja i specjalizacja w kredytowaniu obrotów według poszczególnych odcinków produkcji,
  - c) obowiązek korzystania przez przedsiębiorstwo produkcyjne z kredytów tylko w jednej instytucji pieniężnej, a to w celu umożliwienia kontroli planu,
  - d) najszerszy rozwój obrotu bezgotówkowego;
- 3) w przedłożonych ostatnio projektach ustaw Min. Finansów, które konkretnie i szczegółowo określają formę systemu pieniężnego.

Chodzi tu o przebudowę instytucji, które powstały w okresie liberalnego kapitalizmu, a które w nowej epoce rozwoju gospodarczego — w gospodarce planowej, zmierzającej do socjalizmu, stają się w niektórych przypadkach hamulcem i przeszkodą. Chodzi wreszcie o stworzenie takiego systemu, w którym gospodarka pieniężna będzie w ścisłym tego słowa znaczeniu wiążącym elementem w łańcuchu poszczególnych odcinków gospodarczych. Będzie ona zarazem zbiornicą i rozdzielnią narodowych środków finansowych i jednym z najważniejszych instrumentów dla wykonania planu gospodarczego (w naszym konkretnym przypadku 2-letniego planu odbudowy) jak również regulatorem sił gospodarczych.

Właściwe czynniki, śledzące intensywność i przebieg życia gospodarczego, będą przy pomocy polityki kredytowej usuwać błędy w plano-

waniu i w jego wykonaniu, wprowadzać nowe siły w ruch, lecz będą również stosować ograniczenia tam, gdzie występowałyby niepożądane objawy.

Projekty przedłożone przez miarodajne sfery przewidują, że naczelnym organem kierującym i koordynującym będzie **Rada Pieniężna, posiadająca formę korporacji prawa publicznego**. Zadaniem jej będzie dbać o to, aby system pieniężny i kredytowy znajdował się pod jednolitym państwowym kierownictwem zgodnie z „rządowym planem koszyckim“. Rada Pieniężna będzie pełnomocnikiem i doradcą najwyższej instytucji gospodarki planowej (Banku Narodowego). Bez jej opinii nie będą w sektorze pieniężnym zapadać żadne rostrzygnięcia. W jej kompetencji będzie leżeć uchwalenie finansowych planów dla poszczególnych instytucji pieniężnych, jak również sporządzanie w porozumieniu z Bankiem Narodowym ogólnego planu finansowego. Do zadań jej należeć będzie też wyznaczanie zadań poszczególnym instytucjom pieniężnym i poszczególnym przedsiębiorstwom oraz czuwanie nad całością gospodarki pieniężnej i wydawanie w tym kierunku wiążących wskazań. Będzie ona również decydować o wysokości stopy procentowej. Rada Pieniężna będzie złożona ze specjalistów finansowych, z których część będzie mianowana przez Rząd, druga natomiast będzie się składać z przedstawicieli poszczególnych autonomicznych związków różnych grup gospodarki pieniężnej, jak np.: upaństwowionych banków, ziemskich instytucji pieniężnych, kas oszczędności, kas zaliczkowych itd. Na czele Rady, jako prezes zarządu, będzie stał gubernator Narodowego Banku Czechosłowackiego.

**Autonomiczne związki poszczególnych grup gospodarki pieniężnej** będą stanowić demokratyczną podbudowę Rady Pieniężnej, a zadaniem ich będzie czuwać nad tym, aby wszystkie odcinki gospodarki pieniężnej znajdowały się w stałym kontakcie ze swoimi naczelnymi władzami oraz, aby odcinki te starały się o bezbłędne i dokładne wypełnianie zadań powierzonych im grupie, jak również o wewnętrzną i zewnętrzną doskonałość organizacyjną.

W toku dyskusji został wytyczony poszczególnym grupom instytucji finansowych zakres działania, przy czym powstał projekt skomasywania tych grup w jedne instytucje finansowe, a to w celu uniknięcia na przyszłość dwutorowości i pomieszania kompetencji. Reforma ta ma za zadanie uprościć system organizacji pie-



nieżnej oraz wprowadzić należyty podział czynności przy finansowaniu poszczególnych planowych przedsięwzięć gospodarczych.

W czeskim systemie pieniężnym ważną rolę odgrywała i nadal odgrywa Ludowa Gospodarka Pieniężna do której zalicza się: a) gęstą sieć kilku rodzajów spółdzielczych kas zaliczkowych, posiadających oddziały nawet w najmniejszych miejscowościach (tzw. kampelicky — wiejskie kasy oszczędności), b) powiatowo-gospodarcze kasy zaliczkowe, które są połączeniem spółdzielczości z formą publiczno-prawną (poręka powiatowa) oraz c) publiczno-prawne miejskie kasy oszczędności (poręka gminy). Niektóre kasy oszczędności i kasy zaliczkowe, zwłaszcza w wielkich miastach, mają charakter dużych instytucji pieniężnych, zatrudniających kilkuset pracowników i zarządzających milionowymi kwotami ludowych oszczędności.

Głównym zadaniem ludowej gospodarki pieniężnej będzie gromadzenie dobrowolnych oszczędności szerszych warstw społecznych. Nowa struktura finansowa będzie miała za zadanie tak rozprowadzać stojące do dyspozycji środki kapitałowe, by zostały one jak najracjonalniej wykorzystane dla gospodarki narodowej.

Projektowane jest również przeprowadzenie radykalnej zmiany w strukturze obecnych kas zaliczkowych, a mianowicie ograniczenie ilości tych kas w jednym okręgu do jednej instytucji. A zatem wszystkie kasy zaliczkowe, znajdujące się w siedzibach sądów powiatowych (miastach powiatowych), zostaną sfuzjonowane z dotychczasowymi powiatowymi gospodarczymi kasami zaliczkowymi w tzw. **powiatowe kasy zaliczkowe** — na wzór dotychczasowych powiatowych gospodarczych kas zaliczkowych. W ten sposób w Ludowej Gospodarce Pieniężnej pozostaną: 1) powiatowe spółdzielnie kredytowe (kasy zaliczkowe) oraz 2) miejskie kasy oszczędności. Obie te grupy będą miały za zadanie gromadzenie wolnych środków pieniężnych, z których będą zaspakajały potrzeby kredytowe drobnego przemysłu miejscowego (rolniczego, rzemieślniczego, i spółdzielczego) i handlu dystrybucyjnego (prywatnego i spółdzielczego), przy czym powiatowe spółdzielnie kredytowe pokrywać będą zapotrzebowanie na kredyt krótkoterminowy, zaś miejskie kasy oszczędności udzielałyby długoterminowych pożyczek hipotecznych na inwestycje przewidziane planem.

Każda z tych grup Ludowej Gospodarki Pieniężnej po wykonaniu zadań kredytowych planowanych na jej terenie, będzie odprowadzać

wolne środki pieniężne do swojej centrali. Centrala ta będzie nie tylko instytucją rozrachunkową dla wszystkich płatności odnośnej grupy, lecz będzie również dostarczać potrzebne kredyty tym wszystkim instytucjom — członkom, których wkłady własne nie wystarczają dla wypełnienia ich planowanych zadań kredytowych. W ten sposób powstanie:

a) **Centrala Pieniężna Kas Oszczędności w Pradze** o zasięgu ogólnopanstwowym, która rozszerzając dotychczasowy zakres działalności, przejmie również funkcje wykonywane obecnie przez Ziemski Bank dla Czech i przez Centralny Bank Kas Oszczędności w Czechach i na Morawach z siedzibą w Pradze, oraz

b) **Centrala Pieniężna Spółdzielni Kredytowych** z rejonowymi oddziałami w Pradze, Brnie i Bratysławie (ewentualnie samodzielne centrały dla poszczególnych krajów — Czech, Moraw i Śląska).

Główną zbiornicą wszystkich niezużytych środków pieniężnych w całym państwie będzie **Powszechna Centrala Pieniężna w Pradze** — instytucja o charakterze publicznym, za której zobowiązania ręczy państwo. W Powszechnej Centrali Pieniężnej gromadzone będą nadwyżki środków pieniężnych central ludowej gospodarki pieniężnej, upaństwowionych banków, ziemskich instytucji finansowych, upaństwowionych zakładów ubezpieczeń, publiczno-prawnych socjalnych zakładów ubezpieczeń oraz Pocztowej Kasy Oszczędności, której szerokie możliwości akumulacyjne jak również techniczną łączność z urzędami pocztowymi przy dokonywaniu płatności zostaną w pełni wykorzystane. Powstanie zatem **Centrala koncentrująca a jednocześnie rozprowadzająca wszystkie środki kapitałowe narodu**. Powszechna Centrala Pieniężna będzie pozostawać w najbliższym kontakcie i współpracy z Centralą Planowania, tzn. z Radą Pieniężną oraz z Narodowym Bankiem Czechosłowackim. Wyraża się to w tym, że Minister Finansów będzie powoływać do zarządu Powszechnej Centrali Pieniężnej (kuratorium) — na wniosek Rady Pieniężnej — kilku członków oraz pozostałą część członków — na wniosek Narodowego Banku.

W ten sposób koło centralizujące wszystkie wolne dyspozycje kapitałowe, w zakresie zarówno kredytu krótko i długoterminowego, zostaje zamknięte. Wszystkie wolne środki pieniężne zostają podporządkowane Narodowemu Bankowi Czechosłowackiemu w Pradze jako najwyższej instytucji rozdzielczej wszystkich gospo-



darczych sił narodu. W ten sposób Narodowy Bank będzie miał możliwość nie tylko czuwać nad tymi środkami, ale również niezwłocznie przerzucać je tam, gdzie powstanie na nie zapotrzebowanie w interesie wykonania planu czy też dla zdrowego rozwoju gospodarczego. Nagromadzone tutaj środki pieniężne będą kierowane według potrzeby, względnie według planu finansowego, tak do sektora inwestycyjnego jak i do sektora obrotowego.

Narodowy Bank Czechosłowacki, który zmienia swoją formę prawną ze spółki akcyjnej na instytucję państwową z samodzielną osobowością prawną, będzie wykonywać wszystkie uprawnienia państwa w zakresie administracji pieniądzem. Będzie on kierować obiegiem środków płatniczych w kraju oraz dbać o ich sprawne funkcjonowanie. Narodowy Bank będzie dbać o dostarczanie kredytów zgodnie z potrzebami gospodarczymi oraz o celową koncentrację i oszczędne wykorzystywanie środków pieniężnych. Będzie prowadzić ewidencję kredytów i wykonywać od strony pieniądza ogólną ich kontrolę. Dla wykonania tego zadania Bank zostanie upoważniony do wydawania obowiązujących zarządzeń.

Dotychczasowe uprawnienia Narodowego Banku Czechosłowackiego ograniczały się jedynie do prowadzenia ewidencji kredytów pod względem ilościowym — natomiast w przyszłości — co specjalnie podkreślamy — Narodowy Bank będzie mógł wpływać na zużycie kredytu. Zużycie kredytu, według założeń planu, jest w gospodarce planowej warunkiem zasadniczym, dlatego też Bank zostanie upoważniony do wydawania obowiązujących zarządzeń odnośnie udzielania kredytów, koncentrowania środków pieniężnych, ewidencji kredytów oraz kontroli ich wykorzystywania.

Narodowy Bank będzie rozporządzał tak od strony techniczno-organizacyjnej jak i od strony normatywnej wszystkimi danymi, któreby mu pozwoliły spełniać jego zadanie, „strażnika stabilizacji walutowej“ z pełną odpowiedzialnością i z pełnym powodzeniem. Nie potrzeba podkreślać, że Bank ten będzie przeprowadzać rozrachunki płatnicze z zagranicą oraz, że na mocy pełnomocnictwa rządowego, będzie mógł reprezentować państwo w rozmowach międzynarodowych na tematy bankowe i walutowe oraz uczestniczyć w układach finansowych. O ile ewentualne stosowanie kredytu uzupełniającego (ekspansji kredytowej) będzie zawsze opierało się o rzeczywisty stan gospodarczy i o stwier-

dzone fakty, wówczas zarządzenia banku w tym zakresie nie wywołają refleksów walutowych.

Według projektów reorganizacyjnych, obok aparatu akumulacyjnego, specjalną rolę przypisuje się aparatowi dystrybucyjnemu. W Narodowym Banku te dwa skrzydła całego systemu pieniężnego wprawdzie się stykają, lecz właściwy aparat dystrybucji kredytowej stanowi odciinek, na którym będzie się przejawiać inicjatywa, impuls oraz własna działalność gospodarcza. Przez dostarczenie, względnie odmowę środków finansowych zostanie jednocześnie rozstrzygnięte, czy ta względnie inna produkcja lub też inna działalność gospodarcza zostanie utrzymana, rozszerzona, ożywiona czy zahamowana. Dlatego też gospodarka pieniężna musi działać sprawnie i zdecydowanie, musi ona być w najwyższym stopniu zjednoczona i zcentralizowana, daje bowiem to możliwość właściwego skierowywania środków pieniężnych na właściwe miejsca bez straty czasu i ryzyka popełniania błędów. Instytucjom, którym powierzamy rozdział kredytu oraz kontrolę ich zużycia, powierzamy zarazem jedną z najważniejszych funkcji gospodarki planowej. Można powiedzieć, że powodzenie gospodarki planowej zależy jest od należyście funkcjonującego aparatu kredytowego. Dla ułatwienia Narodowemu Bankowi lub innym jednostkom wykonawczym wykonywania kontroli oszczędnego i zgodnego z planem zużycia środków finansowych konieczne jest, aby finansowanie inwestycji zostało skoncentrowane w specjalnych instytucjach finansowych. Gdy mówimy o inwestycjach mamy oczywiście na myśli tylko inwestycje związane z produkcją, pomnażające dobrą produkcyjną, rozszerzające zdolność produkcyjną oraz posiadające charakter wybitnie dynamiczno-gospodarczy, jak również inwestycje konsumcyjne, podnoszące natychmiast i trwale ogólny poziom życia np. budowa mieszkań, budynków publicznych, szkół, teatrów itd. Dla inwestycyjnego kredytu produkcyjnego, zwłaszcza dla trwałego rozwoju upaństwowionego przemysłu, planuje się powołanie do życia specjalnego

#### **Banku Inwestycyjnego w Pradze**

z rejonowym Oddziałem w Bratysławie. Bank ten przejmie obecny techniczny aparat Czechosłowackiego Redyskontowego i Lombardowego Zakładu, którego dotychczasową działalność ma przejąć Narodowy Bank Czechosłowacki. Jednocześnie z Inwestycyjnym Bankiem ma zostać powołany do życia Fundusz Gospodarstwa Upań-



stwowionego, któryby, kierując się przesłankami, wynikającymi z zasad planowania oraz ze względów gospodarczo-kontrolnych, corocznie według jednolitych i ogólnie obowiązujących norm, wyznaczał i wyrównywał kapitał zakładowy poszczególnych przedsiębiorstw państwowych oraz występował wobec instytucji finansującej jako kontrahent gromadzący środki. Planowane inwestycje produkcyjne regionalnego znaczenia byłyby finansowane w ramach planu Ludowej Gospodarki Pieniężnej.

Inwestycje konsumpcyjne jak: publiczne budynki, mieszkania itp. (publicznych jednostek, gmin, krajów i państwa, poszczególnych jednostek oraz sektora gospodarstwa upaństwowionego), o ile nie zostałyby objęte budżetem, podlegają kompetencji

**Ziemijskich Instytucji Finansowych,** mających siedzibę w Pradze, Brnie i Bratysławie.

Instytucje finansujące inwestycje uzyskują potrzebne środki pieniężne — o ile nie posiadają one własnego organizmu kumulacyjnego względnie, o ile gromadzone w tych instytucjach oszczędności (instytucje ziemskie) nie wystarczają dla wypełnienia ich zadań — z ogólnych oszczędności, nagromadzonych w Powszechnej Centrali Pieniężnej. Bowiem zadaniem narodowo-gospodarczym Ziemijskich Instytucji Finansowych będzie wprowadzenie oszczędności — a ściślej mówiąc — tej części oszczędności, która nie podlega zmianom — **w inwestycje** tzn. rozprawienie ich na miejsca uprzednio planem wyznaczone, bądź w formie emisji papierów wartościowych, bądź w formie gotówkowej.

Cały kredyt długoterminowy o stałym oprocentowaniu, niepodlegający wypowiedzeniu i płatny z góry w ustalonych terminach, bez względu na to, czy chodzi o kredyt dla przemysłu upaństwowionego, spółdzielczego, prywatnego czy dla publicznych zrzeszeń lub osób prywatnych, ewentualnie również kredyt inwestycyjny udzielany zagranicy, ma być rozprawiany zgodnie z planem gospodarczym oraz według wyżej przytoczonych zasad, bądź przez Bank Inwestycyjny, bądź przez instytucje finansowe-ziemskie — o ile udzielenie tego kredytu nie leży w kompetencji regionalnych kas oszczędności (kryterium: wysokość i charakter kredytu). Nie brak również ważkich głosów domagających się, aby rozprawieniem kredytu inwestycyjnego nie zajmowały się dotychczasowe instytucje, lecz aby zostało ono zcentralizowane w jednej ogólnopaństwowej instytucji

inwestycyjnej z rejonowymi oddziałami dla Moraw i Śląska.

Podobnie, jak zaplanowane zostało zaspakajanie potrzeb inwestycyjnych całego gospodarstwa, tak również zostanie zagwarantowana ciągła, będąca zawsze w pogotowiu, obsługa w zakresie kredytu obrotowego każdego przedsiębiorstwa upaństwowionego, spółdzielczego i prywatnego oraz wszelkiego handlu wewnętrznego i zagranicznego. Rozdział kredytu obrotowego (włącznie kredytu na utrzymanie i renowację urządzeń produkcyjnych i obrotowych) będzie ześrodkowany w bankach przemysłowo-handlowych — instytucjach państwowych — a to w celu umożliwienia całkowitego wykorzystania zdolności gospodarczej całego przemysłu i handlu (kredyt reprodukcyjny). Oczywiście pominięte zostaną potrzeby kredytowe produkcji i handlu o znaczeniu miejscowym, którego potrzeby będą zaspakajane przez Ludową Gospodarkę Pieniężną, a zwłaszcza przez specjalną grupę kas oszczędności.

W ten sposób banki przemysłowo-handlowe stworzą jedno skrzydło obrotowe tego wielkiego aparatu dystrybucyjnego, o którego drugim skrzydle inwestycyjnym już mówiliśmy. Naczelnym organem będzie oczywiście Narodowy Bank Czechosłowacki, który pod względem technicznym będzie kierował i nadzorował cały aparat akumulacyjny i dystrybucyjny. Banki — instytucje państwowe będą gromadzić potrzebne środki pieniężne jak dotychczas — przy pomocy własnej aparatury akumulacyjnej tzn. przez przyjmowanie wkładów oszczędnościowych w swych centralach i oddziałach oraz przez gromadzenie na rachunkach bieżących, istniejących nadwyżek swoich komitentów, przede wszystkim przedsiębiorstw państwowych. Brak dostatecznej ilości własnych środków tych banków nie może w żadnym przypadku pociągnąć za sobą ograniczenia programu gospodarczego. W związku z tym banki te będą miały możliwość dysponowania środkami kapitałowymi, nagromadzonymi w centrali pieniężnej, tj. w Powszechnej Centrali Pieniężnej, a mianowicie w przypadkach wyjątkowych będą mogły korzystać z uzupełniającego kredytu w Narodowym Banku Czechosłowackim — oczywiście w ramach planu gospodarczego i po złożeniu specjalnego zabezpieczenia.

W kompetencji banków nie będzie leżeć jedynie dostarczanie środków pieniężnych — potrzebnych dla wykonania planu gospodarczego (produkcyjnego), lecz również ich kontrola i czu-



wanie nad tym, aby rozprowadzane przez nie kredyty były wykorzystywane zgodnie z planem produkcyjnym. Pod tym względem banki staną się bardzo ważnym organem pomocniczym dla wszystkich centralnych organów przemysłowych i dlatego organizacja tych banków musi być w pewnym sensie kontynuacją organizacji przemysłowej. Z tego powodu projektuje się, aby każde przedsiębiorstwo przemysłowe współpracowało tylko z jednym bankiem i z nim przeprowadzało wszelkie transakcje pieniężne. Bank udzielałby następnie przedsiębiorstwu przemysłowemu kredytu na podstawie uprzednio ustalonego planu finansowego tego przedsiębiorstwa — oczywiście w ramach własnego planu finansowego. Kredyt obrotowy nie mógłby być zużyty na potrzeby inwestycyjne. Również obowiązywać będzie zasada, że poszczególne przedsiębiorstwa nie będą mogły udzielać sobie wzajemnie kredytów. Zapłaty gotówką mają być ograniczone do minimum. W ten sposób mają być przygotowane techniczne podstawy dla wprowadzenia automatycznej kontroli przy pomocy pieniądza, która umożliwi bankowi natychmiastowe stwierdzenie odchyłań od zatwierdzonego planu finansowego, tj. planu produkcyjnego, określonego wartościowo. Bank obowiązany jest natychmiast zawiadamiać o stwierdzonych niezgodnościach z planem lub o innych niedociągnięciach odpowiednie nadrzędne władze przemysłowe lub finansowe, które powinny spowodować usunięcie tych niewłaściwości. Tą drogą zostanie przeprowadzona zasadnicza zmiana w stosunkach pomiędzy bankiem a przemysłem; również cała technika kredytowa zostanie dostosowana do potrzeb gospodarki planowej.

Wyżej wymienione argumenty stanowią uzasadnienie projektów, które w systemie bankowym mają na celu osiągnięcie jak największej centralizacji, ewentualnie takiej organizacji bankowości, jaka będzie konieczna dla sprawnej obsługi poszczególnych gałęzi produkcji. Projekty te mają na celu osiągnięcie jak najszybciej zjednoczenia, wyłączenie dwutorowości oraz ograniczenie ilości oddziałów bankowych w poszczególnych handlowych i przemysłowych środowiskach. Gdy w 1938 r. istniało na czeskich ziemiach (Czechy i Morawy) 22 przemysłowo-handlowych banków, to w chwili obecnej jest ich tylko 7. Również notowany jest znaczny spadek ilości zatrudnionych pracowników. Mimo to uważa się ogólnie, że w tym kierunku konieczne jest osiągnięcie jeszcze dalszych oszczędności. W zainteresowanych kołach badany jest staran-

nie problem, 1) czy centralizacja powinna być przeprowadzona w ten sposób, że na ziemiach czeskich pozostałby ostatecznie tylko jeden bank dla całego obecnego przemysłu, (zgodnie z dekretem Prezydenta Republiki z dnia 24.X.1945 r. Nr. 102) handlu krajowego i zagranicznego oraz drugi bank specjalizujący się w zakresie aprowizacji spółdzielczości i rolnictwa. Pierwszy z tych banków miałby siedzibę w Pradze i byłby zorganizowany na wzór Banku Przemysłowego, drugi — natomiast mieściłby się w Brnie i w zakresie organizacji byłby kontynuacją Banku Morawskiego, 2) czy też z wielu ważnych powodów gospodarczo-politycznych i wewnętrzno-organizacyjnych ilość obecnych banków przemysłowo-handlowych zostałaby ograniczona do 4-ch instytucji w ten sposób, że w Pradze pozostałby 3 instytucje (Bank Przemysłowy, Praski Bank Kredytowy i Legiobanka) oraz 1 instytucja w Brnie (Bank Morawski). Te cztery banki wchłonęłyby w siebie pozostałe trzy instytucje o podobnym zakresie działalności.

W Słowacji będą prawdopodobnie istnieć dwa banki przemysłowo-handlowe w Bratysławie (Bank Słowacki i Tatrabanka).

Uważa się za konieczne, aby czynności i zakres działalności poszczególnych banków handlowo-przemysłowych, o ile to tylko jest możliwe ze względów organizacyjnych, zostały w wyraźny sposób określone. Dokonywane przez nas w gospodarce pieniężnej przemiany, mają nie tylko na celu usprawnienie obsługi finansowej nowobudowanego gospodarstwa planowego, lecz również osiągnięcie optymalnej racjonalizacji całego obrotu pieniężnego. Według tych przesłanek może być określona granica rywalizacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami. W myśl Dekretu Nr. 102 z dnia 24.X.1945 r. (Dekret o upaństwowieniu banków handlowych) zarząd poszczególnych państwowych banków przemysłowo-handlowych ma być mianowany przez Rząd Republiki Czechosłowackiej, na wniosek zainteresowanych władz, przy czym 2-ch członków zarządu wybierają pracownicy danej instytucji z pośród swojego grona. W ten sposób zostanie powołana Rada Nadzorcza — organ nadzorujący i kontrolujący. Wszystkie banki będą — w znaczeniu dekretu o upaństwowieniu — tworzyć wzajemnie uzupełniający się organizm, nad funkcjonowaniem którego będzie czuwać Centralny Zarząd Banków, mianowany przez Rząd spośród specjalistów zagadnień pieniężnych. Centralny Zarząd Banków będzie stawiał wnioski Ministerstwu Fi-



# PIENIĘŻNY I KREDYTOWY SYSTEM W CZECHOSŁOWACJI

/Gromadzenie i rozdział kapitałów/  
po dokonaniu projektowanej reorganizacji

Inwestycje  
przemysłu państw.  
prywatne  
związków publicz.

Długoterminowe  
inwestycje zagran.

Narod. Bank  
Czechosłowacki  
kierowanie strumieniem  
pieniądza  
Emisja  
pieniądza  
Zagran.  
stosunki  
finansowe

Kredyt  
długoterminowy

Produkcyjne  
urządzenia  
produkcyjne

Konsumcyjne  
(lokalne publiczne,  
mieszkania prywatne, komu-  
nikacja)

Bank  
Inwestycyjny  
Ziemstwa

Powszechna  
Centrala  
Pieniężna

Centrala  
Pieniężna  
Kas Oszczęd.

Kasy  
Oszczęd.

LOKALNE  
INWESTYCJE  
WSZELKIEGO  
RODZAJU

Pocztowa  
Kasa  
Oszczęd.

PUBLICZ.  
ZAKŁADY  
UBEZPIECZEN  
SPOŁECZNE

ZAKŁADY  
UBEZPIECZEN  
Instytucje  
państw.

KASY  
ZALICZKOWE  
Spółdzielnie  
Kredyt.

CENTRALNE  
ODDZIAŁY  
banków  
państw.

LOKALNY  
DROBNY KRE-  
DYT OBRÓTOWY  
WSZELKIEGO  
RODZAJU

Zbiornice dobrowolnych i przymusowych oszczędności

Inst. J. Rumler - Praha

Obrot  
/Produkcja i wymiana/  
Przedsiębiorstw państw. i spółdziel.  
prywatnych

Handel zagran

Kredyt krótko  
i średnioterminowy

Handlowe  
Przemysłowe  
Banki  
instytucje  
państwo-  
we

Państwowe  
i  
prywatne

Produkcja  
i  
handel

Wyżywienie  
Spółdzielnie  
Rolnictwo



nansów w sprawie obsadzania kierowniczych stanowisk w poszczególnych instytucjach. Rozporządzenie wykonawcze do Dekretu Nr 102 należy także do dyskutowanych obecnie projektów reorganizacyjnych.

Przez nadanie mocy prawnej wszystkim, szczegółowo już przygotowanym i przez fachowe koła szczegółowo już przedyskutowanym, projektom, powstanie prawna podstawa przebudowy organizacji całej czechosłowackiej gospodarki pieniężnej. Jesteśmy zdania, że wszystkie zarządzenia reorganizacyjne, dotyczące czechosło-

wackiej gospodarki pieniężnej, mają na celu jak najszybsze i jak najbardziej celowe skoordynowanie działalności poszczególnych odcinków gospodarstwa, zmierzającego do osiągnięcia pełnej wydajności w ramach nowoobranych form. Ogólnie przejawia się dążenie, aby nie zmieniać tego, co w dawnej formie może zaspokoić nowe potrzeby. Z przeżytkami lub instytucjami nieużytecznymi chcemy jednak rozstać się bez sentymentów, pełni jednej jedynej ambicji, aby jak najlepiej służyć własnemu gospodarstwu i oddać swoje dobre i złe doświadczenia w całości do dyspozycji naszym przyjaciołom z zagranicy.

*Dr Oldrich Žika*

## SYSTEM FINANSOWANIA PRZEMYSŁU, HANDLU I ROLNICTWA W CZECHOSŁOWACJI\*)

Chcąc uzyskać właściwą ocenę systemu finansowo - gospodarczego, istniejącego obecnie w Czechosłowacji, należy przytoczyć kilka faktów ilustrujących przyjęte zasady w politycznym i gospodarczym życiu wolnej Czechosłowacji. Czechosłowacja nie posiada jeszcze nowej konstytucji, jednak ogólne jest przekonanie, że konstytucja z 1920 r. powinna ulec gruntownej zmianie. Na razie konstytucja ta została częściowo uzupełniona tzw. „koszykowym programem” Rządu Fierlingera z dnia 5 kwietnia 1945 r. oraz „programem odbudowy” Rządu Gottwalda z dnia 8 lipca 1946 r. Poniżej podaję najważniejsze wytyczne tych reform:

a) upaństwowieniu podlegają banki akcyjne, prywatne zakłady ubezpieczeń, huty, źródła energii oraz wielki i kluczowy przemysł. Dla odbudowy gospodarstwa narodowego i ożywienia produkcji i handlu poddaje się pod zarząd państwowy cały pieniężny i kredytowy system, jak również kluczowe przedsiębiorstwa przemysłowe. Zarządzenie to wydane w oparciu o dekret NNr. 100—103/1945 Sb;

b) majątek obywateli pochodzenia niemieckiego i węgierskiego, o ile nie udowodnią oni swej lojalności względem Republiki, ulega konfiskacie. Konfiskacie ulega również majątek zdrajców i kolaborantów. (Niemcy zostali w przeważnej części usunięci);

c) ustalono dwuletni plan gospodarczy (1947 i 1948), mający na celu odbudowę i rozbudowę czechosłowackiego gospodarstwa, zmierzający do podwyższenia stopy życiowej narodu;

d) dekretem Nr. 91/1945 Sb została zapoczątkowana gruntowna reforma walutowa w Czechosłowacji.

\* Przytoczone wyżej reformy musiały spowodować pewne zmiany w czechosłowackim systemie finansowania życia gospodarczego.

### I.

Najważniejsze zmiany dotyczą finansowania przemysłu; część ich została już zastosowana w praktyce.

Na mocy dekretów Prezydenta Republiki Nr. 100 i 101/1945 zostały upaństwowione kopalnie i najważniejsze przedsiębiorstwa przemysłowe. W ten sposób Państwo przejęło również udziały banków i innych instytucji pieniężnych w przedsiębiorstwach upaństwowionych; upaństwowienie odbywa się za odszkodowaniem. Na mocy przytoczonych dekretów upaństwowieniu nie podlegają przedsiębiorstwa, o ile konieczne do upaństwowienia warunki powstały dopiero po wejściu w życie tych dekretów.

Przedsiębiorstwo państwowe (narodni podnik) przejmuje zobowiązania istniejące w momencie upaństwowienia. Jeżeli jednak przedsiębiorstwo upaństwowione jest zbyt zadłużone, to przedsiębiorstwo państwowe może nie przyjąć jego zobowiązań (z wyjątkiem zobowiązań wynikających z praw, które nie zostałyby ograniczone przez ogłoszenie upadłości). W tym przypadku przedsiębiorstwo państwowe składa w sądzie, jako samodzielna jednostka majątkowa, kwotę równą aktywom przedsiębiorstwa upaństwowionego w dniu przejęcia, pomniejszoną

\*) tłumaczył Mgr. Ferdynand Żyła.



o sumę zobowiązań, które przedsiębiorstwo państwowe musi zaspokoić i proponuje ustanowienie powiernika. Państwo nie odpowiada za zobowiązania przedsiębiorstwa upaństwowionego.

Przedsiębiorstwa państwowe posiadają samodzielną osobowość prawną i są prowadzone na zasadach komercyjnych. Państwo nie ręczy za ich zobowiązania. Nadwyżki bilansowe przedsiębiorstw są odprowadzane na rzecz państwa. Czysta wartość majątkowej substancji, którą przekazuje państwo przedsiębiorstwu państwowemu, stanowi jego kapitał zakładowy. Statut państwowych przedsiębiorstw przemysłowych i spożywczych podany jest w rozporządzeniach Rządu Nr. 6/1946 i 77/1946 Sb. Według tych rozporządzeń przedsiębiorstwa państwowe (w oryginale narodowe) są tworzone z aktywów przedsiębiorstw upaństwowionych, z dotychczasowych przedsiębiorstw państwowych oraz z obiektów nabytych przez państwo w drodze konfiskaty lub w inny sposób. Majątek przedsiębiorstwa państwowego składa się z kapitału zakładowego i z funduszu rezerwowego. Początkowy kapitał zakładowy nowego przedsiębiorstwa państwowego składa się z dotacji majątkowej (obiektu przedsiębiorstwa) lub pieniężnej państwa. Fundusz rezerwy do wysokości 35% kapitału zakładowego powstaje z podziału zysku oraz z nadzwyczajnych zysków nie wynikających z produkcji, jak również z wszelkiego rodzaju dotacji o nieokreślonym celu. Wszelkie dokonywane inwestycje powiększają majątek stały przedsiębiorstwa. Koszty inwestycji są pokrywane z tzw. funduszu wyrównawczego prowadzonego przez Ministerstwo Finansów. Na fundusz ten przekazywane są w pierwszym rzędzie sumy odprowadzane przez przedsiębiorstwa państwowe z czystego zysku. Inwestycje dokonywane w zakresie przekraczającym wpływ z tego funduszu pokrywane są przez przedsiębiorstwa z ich własnych środków obrotowych. O ile przedsiębiorstwu państwowemu nie wystarcza kapitał zakładowy i rezerwy uzyskuje ono kredyt. Przedsiębiorstwo winno przestrzegać, by kapitał obrotowy był utrzymywany we właściwej wysokości i w granicach potrzeb finansowych. Jeżeli przedsiębiorstwo państwowe wykaże stratę bilansową, która nie może być pokryta z rachunku wyrównawczego, strata ta winna być pokryta z kapitału rezerwowego. W przypadku zaś, jeżeli kapitał rezerwy okaże się niewystarczający — stratę należy wykazać w księgowości na osobnym rachunku. Jeżeli straty przekraczają  $\frac{1}{4}$  kapitału

zakładowego należy je pokryć przez zmniejszenie kapitału zakładowego.

Celem zapewnienia jednolitości kierownictwa przedsiębiorstw państwowych oraz by sprawy tych przedsiębiorstw mogły być załatwiane łącznie, dekret o upaństwowieniu przewiduje powołanie do życia centralnych organów administracji (analogicznie w Słowacji). Z wydanych zarządzeń (Nr. 6 i 77/46) wynika, że do kompetencji centralnych organów tzw. Centralnych zarządów należy uchwalanie preliminarzy gospodarczych podległych przedsiębiorstw państwowych, opracowywanie ogólnego preliminarza gospodarczego tych przedsiębiorstw oraz sprawowanie kontroli.

Ponadto organy te określają warunki zaciągania kredytu oraz przeprowadzania przez podległe im przedsiębiorstwa państwowe innych transakcji finansowych, a nawet dokonują w imieniu podległych przedsiębiorstw transakcji kupna i sprzedaży. Charakterystyczną cechą przeprowadzanej nacjonalizacji przemysłu jest to, że rozmiar upaństwowienia jest różny i zależy od tego, o jaką gałąź gospodarstwa chodzi. W najważniejszych gałęziach zostały upaństwowione wszystkie przedsiębiorstwa (produkcja żelaza, ciężki przemysł metalowy, źródła bogactw naturalnych, energetyka) w innych gałęziach, obok przedsiębiorstw upaństwowionych, istnieją nadal przedsiębiorstwa prywatne lub spółdzielcze. Forma spółdzielcza jest zwłaszcza silnie reprezentowana w przemyśle spożywczym.

Przejęciową formą są tzw. zarządy państwowe, ustanowione dekretem Nr. 5/1945 Sb nad majątkami skonfiskowanymi, majątkami zdrajców, kolaborantów i nad majątkami ważnymi dla życia gospodarczego. Tymczasowy zarząd państwowy został również ustanowiony we wszystkich przedsiębiorstwach i organizacjach spółdzielczych. Również może on być z ważnych powodów ustanowiony w branżowych organizacjach i zakładach. Zarządca państwowy administrując majątkiem, jest uprawniony i zobowiązany do wydawania wszelkich zarządzeń koniecznych dla usprawnienia gospodarki. Jest on obowiązany zarządzać majątkiem tak, jak dobry gospodarz i odpowiada za szkody, jakieby wynikły z zaniedbania obowiązków. Zarządca państwowy przedkłada sprawozdania rachunkowe władzy, która go mianowała. Na wydawanie zarządzeń, przekraczających zakres normalnej działalności gospodarczej, potrzebna jest zgoda tej władzy. Dekret 108/1945 Sb zawiera ramowe



plany przydziałów skonfiskowanych wartości majątkowych. Z przydziałów tych mogą korzystać zarówno instytucje publiczno-prawne (resorty administracji państwowej, przedsiębiorstwa państwowe, związki samorządu terytorialnego wraz z podległymi im instytucjami i przedsiębiorstwami, związki branżowe samorządu, inne publiczno-prawne związki jak np. kulturalno-oświatowe, upaństwowione przedsiębiorstwa, banki i zakłady ubezpieczeń), jak również spółdzielczość rolnicza i konsumcyjna dla ułatwienia jej wypełnienia zadania i rozbudowy, przewidzianych w planie.

Według „programu odbudowy” system finansowy ma ulec zasadniczym zmianom a mianowicie:

a) upaństwowione banki mają się zająć rozprawdaniem kredytu obrotowego, natomiast dla finansowania inwestycji ma być stworzona specjalna instytucja kredytowa;

b) czynności banków zostaną skoordynowane; ma być przeprowadzona ich specjalizacja, jak również uproszczony system organizacyjny i manipulacyjny;

c) przedsiębiorstwa państwowe mogą korzystać z kredytu obrotowego tylko w jednej instytucji pieniężnej. Przedsiębiorstwa te nie mogą sobie wzajemnie udzielać kredytów, finansowanie bowiem musi się odbywać za pośrednictwem banków (projektowane lokowanie funduszy rezerwowych w formie wkładów celowych, na podstawie których mogą przedsiębiorstwa ubiegać się o kredyt, ma na celu wyłączenie tzw. samofinansowania);

d) upaństwowione banki będą sprawować również kontrolę finansowo-gospodarczą przedsiębiorstw państwowych (kontrola dewizowa, cen, płac, kontrola cyklu obrotowego, wydajności i oszczędności).

Finansowaniem przemysłu nieupaństwowionego, zwłaszcza drobnego — obok banków — trudnią się również ludowe instytucje pieniężne.

Przejęciowo mogą być uruchomione kredyty z poręką państwową, a to w przypadkach, gdy chodzi o:

1) zaopatrzenie w środki pieniężne przedsiębiorstw gospodarczych, pozostających pod zarządem państwowym (przedsiębiorstwa skonfiskowane,

2) dostarczenie innym przedsiębiorstwom środków pieniężnych na wypłatę robocizny i pensji jak również na zakup surowców i materiałów potrzebnych do produkcji,

3) przestawienie produkcji wojennej na pokojową,

4) zaopatrzenie w środki pieniężne przedsiębiorstw lub przedsiębiorców, poszkodowanych wskutek działań wojennych lub podczas okupacji — a to w przypadku, gdy chodzi o ponowne uruchomienie przedsiębiorstw.

O udzieleniu poręki decyduje Minister Finansów zgodnie z przepisami dekretu Nr. 78/1945 Sb. Wymienione wyżej kredyty z reguły, poza specjalnymi przypadkami, uruchamiane są przez konsorcjum instytucji pieniężnych przy Czechosłowackim Zakładzie Redyskontowym i Lombardowym w Pradze oraz w sposób analogiczny w Słowacji — przez konsorcjum, działające przy Słowackim Hipotecznym i Komunalnym Banku w Bratysławie. Przy udzielaniu kredytów z poręką państwową na odbudowę przedsiębiorstw dotkniętych podczas działań wojennych pobierana jest ulgowa stopa procentowa.

Inwestycyjne kredyty długoterminowe, zabezpieczone hipotecznie, z wyjątkiem tych, których rozprawdanie jest zarezerwowane dla Banku Inwestycyjnego, będą nadal uruchamiane w drodze emisji papierów wartościowych przez banki ziemskie (Ziemski Bank dla Czech, Ziemski Bank dla Moraw i Śląska oraz Słowacki Hipoteczny i Komunalny Bank w Bratysławie) oraz przez kasy oszczędności i powiatowe kasy gospodarcze zaliczkowe w oparciu o posiadane wkłady długoterminowe.

## II.

Przedsiębiorstwa handlowe nie zostały upaństwowione. W kluczowych przemysłach został przyjęty system organizacyjny łączący w rękach Centralnego Zarządu funkcje zakupu i sprzedaży, nie wyłączając transakcji zagranicznych. Centralne Zarządy określają zasady organizacji sprzedaży, prowadzą badania rynku, współdziałają przy kalkulacji cen oraz przy rozwiązywaniu problemów transportowych, celnych i dewizowych. Są one również uprawnione do prowadzenia we własnym zakresie sprzedaży produktów wytwarzanych przez podległe im przedsiębiorstwa państwowe. Centralne Zarządy określają również zasady obowiązujące przy kupnie towarów, kontrolując czynności związane z zaopatrzeniem, ponadto mogą one również same dokonywać centralnych zakupów. W przypadkach, gdy handel hurtowy stanowi część systemu finansowego przemysłu, obowiązują go przepisy finansowe przemysłu.

Wszystkie inne przedsiębiorstwa handlowe są nadal organizowane w formie przedsiębiorstw



prywatnych lub spółdzielczych. Przedsiębiorstwa te są kredytowane zarówno przez banki — o ile chodzi o większe przedsiębiorstwa — jak również przez ludową gospodarkę pieniężną, w pierwszym rzędzie przez kasy zaliczkowe obu typów.

Spółdzielczość spożywcza finansowana jest zarówno przez poszczególne kasy zaliczkowe, powstałe w ramach ruchu robotniczego jak i przez upaństwowiony Centralny Bank Spółdzielczy.

Spółdzielczy handel jest w znacznej mierze obsługiwany przez rolniczo-spółdzielczą gospodarkę pieniężną, zwłaszcza przez jej centrale pieniężne. Rolniczo-spółdzielcze organizacje handlowe, zaraz po zbiorach, skupują od rolników ich produkty, dostarczając im jednocześnie potrzebne artykuły — w razie potrzeby na kredyt. Spółdzielcza organizacja handlowa połączona jest ze spółdzielniami kredytowymi w jednolity gospodarczy system spółdzielczy. Spółdzielnie (kredytowe i niekredytowe) są członkami pieniężnych central spółdzielni rolniczych, które pełnią funkcje centrali rozrachunkowej i gotówkowej, finansując również potrzeby pieniężne spółdzielni niekredytowych.

Finansowanie handlu zagranicznego jest zcentralizowane w bankach państwowych. Czechosłowackie banki utrzymują swoje oddziały zagranicą (Zivnobanka w Trieście, Prazska Uverni Banka — w New Yorku, Londynie, Bukareszcie, Sofii i Belgradzie).

Finansowanie wg. dekretu Nr. 78/1945 Sb. (ust. 1) może być objęty również handel i rzemiosło (analogicznie w Słowacji).

Przy przydzielaniu skonfiskowanych przedsiębiorstw handlowych obowiązują na ogół te same zasady co przy przydziałach w sektorze przemysłowym (ust. 1), a więc i tu można przydzielać aktywa majątkowe administracji państwowej, przedsiębiorstwom, związkom samorządu terytorialnego, spółdzielniom itp. Drobne przedsiębiorstwa będą z reguły przydzielane prywatnym reflektantom; mogą one być również przydzielane pod pewnymi warunkami dotychczasowym zarządom państwowym.

### III.

Rolnictwo jest w przeważnej części obsługiwane przez ludową gospodarkę pieniężną. Jedynie wielkie obiekty rolne są finansowane kredytem bankowym.

Kredytu obrotowego dostarczają wiejskie kasy oszczędności (kampelicky) i kasy zaliczko-

we (spółdzielcze i publiczno-prawne, nazywane powiatowymi i gospodarczymi kasami zaliczkowymi) oraz w Słowacji spółdzielnie kredytowe i wzajemne kasy rolnicze, istniejące w formie spółdzielczej.

Potrzeby inwestycyjne zaspakajane są przez powiatowe gospodarcze kasy zaliczkowe i kasy oszczędności. Większe obiekty obsługiwane są również przez banki ziemskie (kredyt emisyjny).

Obok kredytu indywidualnego, czerpanego w sposób niezorganizowany przez poszczególnych rolników lub przez poszczególne przedsiębiorstwa rolne, stosowany bywa w coraz szerszym zakresie kredyt rolny zorganizowany. Należy przez to rozumieć zarówno kredyt udzielany poszczególnym przedsiębiorstwom rolnym — w ramach całych zorganizowanych akcji (np. produkcyjny kredyt buraczany, kredyt osadniczy, kredyt na zakup w spółdzielniach gospodarczych potrzebnych artykułów oraz niektóre specjalne inwestycyjne kredyty rolnicze) jak również kredyt udzielany organizacjom handlowym (np. w celu finansowania skupu i magazynowania produktów rolnych). Przy kredycie zbożowym stosowane są na mocy ustawy Nr 107/1933 Sb zbożowe listy zastawne, które obok osobistego zobowiązania dłużnika dają również zabezpieczenie rzeczowe. Tą formą kredytu posługują się zwłaszcza organizacje handlowe (spółdzielcze i niespółdzielcze) w celu finansowania skupu i magazynowania zboża. Kredyt rolniczy zorganizowany stanowi większe zabezpieczenie dla wierzycieli i w większym stopniu wyklucza możliwość zużycia go na niewłaściwy cel.

Również obiekty rolne mogą korzystać z kredytu z poręką państwową wg. dekretu Nr. 78/1945 Sb. W Słowacji, obok kredytu z poręką państwową, istnieje ponadto możliwość uzyskania specjalnego ulgowego kredytu rolnego i przetwórczego.

W tych częściach kraju, które zostały podczas wojny lub podczas okupacji w większym stopniu poszkodowane (np. za okupacji wysiedlono ludność pewnych połaci kraju dla niemieckich celów wojskowych; rejony Śląska i południowych Moraw ucierpiały na skutek działań wojennych itd.) dopuszczane są kredyty z poręką państwową wg. dekretu Nr. 78/1945 Sb oraz kredyty wg. ustawy o wznowieniu budownictwa Nr. 86/1946 Sb. Przy tych kredytach, w pewnych określonych warunkach, zarówno raty jak i oprocentowanie mogą być pokrywane ze środków państwowych.



Dla osiedleńców w pasie pogranicznym udzielane są kredyty z poręką Narodowego Funduszu Gruntowego — w wysokości zależnej od intensywności produkcji rolnej. W administracji Funduszu istniejącego przy Ministerstwie Rolnictwa znajdują się — aż do czasu dokończenia przydziału — rolne i leśne majątki Niemców, Węgrów, zdrajców i wrogów republiki, które uległy konfiskacie zgodnie z dekretem Nr. 12/1945 Sb. Z administrowanych przez Fundusz majątków dokonywane są nadania na rzecz drobnych rolników, gmin, powiatów i spółdzielni. Ziemia leśna do 50—100 ha może być przydzielana gminom i spółdzielniom leśnym. Przydzielony majątek może być zbyty, wydzierżawiony, lub obciążony tylko za uprzednią zgodą Narodowego Funduszu Gruntowego. Do zadań Funduszu należy wydawanie potrzebnych zarządzeń, dotyczących sprawnego gospodarowania majątkami skonfiskowanymi, prowadzenie finansowej kontroli tej gospodarki, opiniowanie o potrzebach nabywców ziemi z przydziału w zakresie taniego kredytu — długoterminowego jak również udzielanie im — w ramach rządowego pełnomocnictwa — poręki przy zaciąganiu pożyczek.

Wielkie skonfiskowane obiekty leśne o obszarze ponad 50, względnie 100 ha przechodzą na własność państwa i są włączane do przedsiębiorstwa państwowego „Państwowe Lasy i Majątki”. Również wielkie majątki, o ile nie zostały rozparcelowane, pozostały w całości albo zostały włączone do przedsiębiorstwa państwowego „Państwowe Lasy i Majątki” lub też w mniejszym stopniu do przedsiębiorstwa państwowego „Doświadczalne Majątki Rolne”, a w strefie pogranicznej do górskich towarzystw pastewnych. Zarząd państwowy i tutaj jest formą przejściową.

Na zakończenie należy stwierdzić, że przez upaństwowienie i przez konfiskatę została radykalnie zmieniona struktura własnościowa w gospodarstwie czechosłowackim. Osłabiony został sektor prywatny oraz wytworzony nowy typ przedsiębiorstwa państwowego (narodowego). Pomimo to systematycznie utrzymywany jest system finansowania gospodarstwa czechosłowackiego na zasadach komercyjnych, nie wyłączając przedsiębiorstw państwowych. Można powiedzieć, że właśnie przy tworzeniu prawnej konstrukcji nowych przedsiębiorstw państwowych, zdecydowanie rozstrzygnął tutaj zamiar kontynuowania finansowania na zasadach komercyjnych. Tego rodzaju system finansowania przedsiębiorstw pozwala, aby, obok siebie mogły bez przeszkód istnieć przedsiębiorstwa państwowe, spółdzielcze i prywatne. Zasada ta ma znaczenie zarówno gospodarcze jak i polityczne. W ustawie o 2-letnim planie gospodarczym przyjmuje się, że wszystkie rodzaje przedsiębiorstw, a więc państwowe, samorządowe, upaństwowione, prywatne i spółdzielcze korzystają z pełnego równouprawnienia przy wykonywaniu ich czynności w ramach tego planu.

Tendencja nieporzucania systemu finansowania na zasadach komercyjnych przejawia się również przy kredytowaniu przedsiębiorstw prywatnych w tym, że przedsiębiorstwom tym umożliwia się uzyskiwanie kredytów ulgowych oraz kredytów z poręką państwa. Poglądy na sprawy kredytowe kształtują się u nas wg. przesłanek solidarystycznych z uwzględnieniem potrzeb planu gospodarczego i potrzeb społecznych z tym jednak, że czynnik publiczny nie może przejąć odpowiedzialności za przedsiębiorstwa.

## PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA (ZA MAJ, CZERWIEC I LIPIEC B.R.)

W miesiącu maju br. opublikowane zostały następujące ważniejsze ustawy i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego.

1. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1947 r. o provizorium budżetowym na okres od 1 kwietnia do 30 czerwca 1947 r. — (Dz. Ust. Nr 37 poz. 175).

— Ustawa ustala provizorium budżetowe na okres od 1 kwietnia do 30 czerwca 1947 r. do wysokości  $\frac{1}{4}$  kredytów przewidzianych w przedłożeniu rządowym, dotyczącym okresu roku 1947. Minister Skarbu

został upoważniony do gospodarczego uruchamiania kredytów na inwestycje do analogicznej wysokości  $\frac{1}{4}$  wydatków przewidzianych w przedłożeniu rządowym o państwowym planie inwestycyjnym na rok 1947.

2. Obwieszczeniem Ministra Odbudowy z dn. 26 kwietnia 1947 roku ogłoszony został jednolity tekst dekretu z dnia 26 października 1945 r. o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny (Dz. Ust. Nr 37 poz. 181).



3. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 kwietnia 1947 roku w sprawie wykonania art. 10 dekretu z dnia 13 kwietnia 1945 r. o nadzwyczajnym podatku od wzbogacenia wojennego — (Dz. Ust. Nr 38 poz. 184).

W rozporządzeniu wykonawczym Ministra Skarbu z dnia 27 czerwca 1945 r. zostały znowelizowane przepisy ust. 2 i ust. 4 art. 10. Mianowicie przez opodatkowane mienie podlegające przypadkowi rozumie się wzbogacenie wojenne, stanowiące nadwyżkę wartości majątku wynikłą dla podatnika w okresie od dnia 31 sierpnia 1939 r. do dnia 30 czerwca 1945 r., a w szczególności:

- a) przedmioty majątkowe nabyte przez podatnika w okresie od dnia 31 sierpnia 1939 r. do dnia 30 czerwca 1945 r. według stanu na ten dzień,
- b) idealną część przedmiotów majątkowych nabytych przez podatnika w okresie od dnia 31 sierpnia 1939 r. do dnia 30 czerwca 1945 r. według stanu i wartości na ten dzień, zmniejszonej o wartość obiegową przedmiotów majątkowych sprzedanych w tymże okresie, jeżeli wpływy ze sprzedaży zostały zużyte na to nabycie, przy czym wartość obiegową przedmiotów majątkowych sprzedanych przypisuje się w wysokości przyjętej do wymiaru nadzwyczajnego podatku od wzbogacenia wojennego tj. według stanu na dzień 30 czerwca 1945 r. Ust. zaś art. 10 omawianego rozporządzenia został zmodyfikowany w ten sposób, że decyzję o przypadku opodatkowanego mienia na rzecz Skarbu Państwa wydaje Izba Skarbowa z zachowaniem przepisów o postępowaniu podatkowym. Decyzja powyższa winna zawierać poza prawnym i faktycznym uzasadnieniem również dokładne opisanie mienia opodatkowanego, przy czym, jeżeli chodzi o mienie nieruchomości — decyzja musi zawierać określenie obszaru i granic gruntów, opis znajdujących się na gruncie budynków, numer księgi wieczystej, zakres przypadku, oraz klauzulę wykonalności, będącą podstawą wniosku o dokonanie odpowiedniego wpisu w książce wieczystej lub właściwych rejestrach. Wniosek taki składa odnośnie Izba Skarbowa.

W miesiącu czerwcu br. ogłoszone zostały następujące ważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego:

1. Dekret z dnia 20 marca 1946 r. o podatkach komunalnych — tekst jednolity — (Dz. Ust. R. P. Nr 40 poz. 198).

2. Dekret z dnia 20 marca 1946 r. o finansach komunalnych — tekst jednolity — (Dz. Ust. R. P. Nr 40 poz. 199).

3. Ustawa z dnia 2 czerwca 1947 r. o zwalczaniu drożyzny i nadmiernych zysków w obrocie handlowym — (Dz. Ust. R. P. Nr 43 poz. 213).

Powyższa ustawa zabrania żądania i pobierania w handlu za towary cen wyższych od kosztu nabycia z dopuszczalną marżą zysku, względnie cen wyższych od ustalonych cen maksymalnych, o ile takie zostaną przez właściwe władze wydane.

Przez cenę zakupu ustawa rozumie należyście udokumentowaną cenę, zapłaconą bądź umówioną przez przedsiębiorstwo sprzedaży za nabyte towary. W związku z tym w handlu hurtowym i półhurtowym wprowadzony został obowiązek wydawania faktur (rachunków) dla każdej sprzedaży bez względu na jej rozmiar. W handlu detalicznym natomiast obowiązek ten ogranicza się jedynie do przypadku żądania kupującego.

Dopuszczalną marżę zysku (tzw. zysk brutto) dla poszczególnych towarów lub ich grup ustala Minister Przemysłu i Handlu. Minister ten może przekazać powyższe uprawnienie komisjom cennikowym w ramach ich zakresu działania. Następnie Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Aprowizacji władny jest ustalić wykaz artykułów pierwszej potrzeby, na które mogą być wyznaczone maksymalne ceny sprzedaży hurtowej i detalicznej. Ceny maksymalne ustalane są na podstawie cen targowych i ustalonej wysokości zysku brutto. Minister Przemysłu i Handlu może ustalać maksymalne ceny na towary wytwarzane przez przedsiębiorstwa państwowe lub będące pod zarządem państwowym.

4. Ustawa z dnia 2 czerwca 1947 r. o obywatelskich komisjach podatkowych i lustratorach społecznych — (Dz. Ust. R. P. Nr 43 poz. 219).

Obywatelskie komisje podatkowe powołane są do orzekania o wysokości podstawy opodatkowania w zakresie podatków bezpośrednich i danin, pobieranych na rzecz Skarbu Państwa w sprawach przekazanych jej przez Urząd Skarbowy (rewizyjny). Ten ostatni zaś przekazuje komisji sprawy w przypadkach: 1) gdy księgi handlowe, uproszczone lub podatkowe, zeznania



handlowe, wykazy, deklaracje, bądź inne materiały, służące do ustalenia podstawy opodatkowania, nie obejmują według uzasadnionego przekonania urzędu całości obrotu lub dochodu podatnika, a urząd nie rozporządza danymi uprawniającymi do pominięcia tych materiałów i gdy podatnik mimo wezwania nie skorygował zeznania do wysokości uznanej przez Urząd Skarbowy za słuszną; 2) gdy dostarczony przez lustratora społeczne materiały faktyczne nie jest wystarczający do ustalenia wysokości zobowiązań podatkowych zgodnie z wnioskiem lustratora.

Lustratorów społecznych przy poszczególnych urzędach skarbowych powołuje i deleguje właściwa terytorialnie powiatowa względnie miejska rada narodowa. Lustratorzy pracują pod nadzorem i według instrukcyj naczelnika Urzędu Skarbowego. Zadaniem lustratora jest współdziałanie z urzędami skarbowymi (rewizyjnymi) i ochroną skarbową w ujawnianiu osób, uchylających się od opodatkowania lub trudniących się nielegalnymi procederami zarobkowymi, współdziałanie z urzędami skarbowymi (rewizyjnymi) w poborze podatków i danin, zbieranie i komunikowanie pisemne władzom skarbowym wszelkich danych mogących mieć wpływ na ustalenie obowiązku podatkowego, rozmiaru tego obowiązku oraz na pobór ustalonych zobowiązań podatkowych.

5. Ustawa z dnia 2 czerwca 1947 r. o zezwoleniach na prowadzenie przedsiębiorstw handlowych i zawodowe wykonywanie czynności handlowych — (Dz. Ust. R. P. Nr 43 poz. 220).

W myśl tej ustawy Minister Przemysłu i Handlu może uzależnić zawodowe wykonywanie wszystkich lub niektórych zarobkowych czynności handlowych albo prowadzenie przedsiębiorstw handlowych od uprzedniego zezwolenia władz przemysłowych. Ta ostatnia władza winna każdorazowo zasięgać opinii właściwych branżowo zrzeszeń kupieckich. Ustawa rzeczona nie dotyczy przedsiębiorstw państwowych, spółdzielczych i samorządowych.

6. Ustawa z dnia 2 czerwca 1947 r. o ulgach inwestycyjnych — (Dz. Ust. R. P. Nr 43 poz. 221).

Ulgę dotyczą inwestycji na odbudowę, przebudowę lub budowę nieruchomości, na założenie nowego przedsiębiorstwa na terenie Ziemi Odzyskanych, na nabycie lub wydzierżawienie nieruchomości mieszkalnych, przemysłowych oraz przedsiębiorstw przemysłowych, dokonane na zasadzie dekretu z dnia 6.12.1946 r. (Dz. Ust.

R. P. Nr 71 poz. 389), na uwidocznione w księgach powiększenie kapitału zakładowego lub obrotowego przedsiębiorstw dotychczas istniejących, na założenie innych przedsiębiorstw, jakie określi rozporządzenie wykonawcze, na przywóz towarów z zagranicy, na podstawie otrzymanych zezwoleń przywozowych, stwierdzających, iż przywóz podlega przepisom niniejszej ustawy.

Czasokres ulg jest ograniczony, gdyż stosuje się je, jeżeli zostaną dokonane i zgłoszone właściwemu urzędowi skarbowemu w terminie do dnia 31.8.1947 r. względnie do dnia 31.12.1947 r. Termin ten w pewnych przypadkach przesuwają się, o ile chodzi o możliwość zużycia sum inwestycyjnych, do 30 czerwca 1948 r., wreszcie i ten termin może być przedłużony rozporządzeniem Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu i Odbudowy.

Ulgę polegają na tym, że a) sumy wydatkowane na inwestycje nie podlegają dochodzeniu przez władze skarbowe co do ich pochodzenia, b) zwalnia się je od podatku pobieranego na podstawie dekretu z dnia 13.4.1945 r., o nadzwyczajnym podatku od wzbogacenia wojennego, jeżeli nie zostały opodatkowane tym podatkiem przed dniem wejścia w życie ustawy, c) zwalnia się je od podatku dochodowego.

Ulgę przy tym dotyczą sum wydatkowanych zarówno z zasobów w walucie krajowej jak i w walutach obcych, a także w należnościach lub innych wartościach, posiadanych w kraju lub zagranicą.

7. Ustawa z dnia 3 czerwca 1947 r. o upoważnieniu Ministra Skarbu do zaciągania pożyczek zagranicznych, do wysokości dwustu pięćdziesięciu milionów dolarów Stanów Zjednoczonych Ameryki — (Dz. Ust. R. P. Nr 43 poz. 225).

Mocą tej ustawy Minister Skarbu został upoważniony do zaciągania pożyczek w wyżej określonych granicach na cele gospodarcze, na warunkach jakie ustali, z tym, że warunki i sposób spłaty pożyczek wymagają zatwierdzenia przez Radę Ministrów.

8. Rozporządzenie Rady Państwa z dnia 13.6.1947 r. w sprawie powołania i organizacji społecznych komisji kontroli cen — (Dz. Ust. R. P. Nr 44 poz. 228).

9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1947 r. w sprawie organizacji i zakresu działania komisji notowań — (Dz. Ust. R. P. Nr 47 poz. 229).

10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1947 r. w sprawie organizacji i za-



kresu działania komisji cenników — (Dz. Ust. R. P. Nr 44 poz. 230).

Wszystkie trzy wyżej przytoczone rozporządzenia są to rozporządzenia wykonawcze do ustawy z 2.6.1947 r. o zwalczaniu drożyzny i nadmiernych zysków w obrocie handlowym.

11. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 maja 1947 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Przemysłu i Handlu oraz Sprawiedliwości w sprawie wykonania dekretu z dnia 3 lutego 1947 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym — (Dz. Ust. R. P. Nr 45 poz. 236).

W myśl tego rozporządzenia wykonawczego górną granicą drobnych wypłat gotówkowych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt. b) oraz art. 3 ust. 1 pkt. b) dekretu o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym określona została na zł 20.000 w stosunku do jednorazowej transakcji pomiędzy uczestnikami obrotu bezgotówkowego.

Górna granica zaś pogotowia kasowego (art. 2 ust. 1 pkt. c dekretu) określona została na zł 100.000. Granice powyższe mogą być zmienione w drodze porozumienia między instytucją kredytową a poszczególnymi uczestnikami obrotu bezgotówkowego. Spory w tym zakresie rozstrzyga Minister Skarbu.

Przez pogotowie kasowe rozumie się zasoby pieniężne, które w formie gotówki znajdują się w kasie głównej i w kasach podręcznych uczestnika obrotu bezgotówkowego w jego siedzibie. Nadwyżki pogotowia kasowego muszą być w ciągu dnia następnego wpłacone do właściwej instytucji kredytowej, chyba, że ta ostatnia przedłuży ten termin.

Realizowanie i rozwijanie obrotu bezgotówkowego zlecone jest Narodowemu Bankowi Polskiemu. Do jego zadań należy w szczególności: „a) powołanie do życia stałej komisji międzybankowej dla spraw związanych z usprawnieniem obrotu bezgotówkowego, b) wprowadzenie jednolitej techniki formularzowej, obowiązującej wszystkie instytucje kredytowe w międzybankowym obrocie bezgotówkowym, c) rozszerzenie działalności dotychczasowych izb rozrachunkowych i wprowadzenie w życie instytucji rozrachunkowych na tych terenach, gdzie takich instytucji dotychczas nie ma, a gdzie ich uruchomienie przyspieszy i usprawni obrót bezgotówkowy.

W miesiącu lipcu br. ogłoszone zostały następujące ważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego:

1. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 21 czerwca 1947 r. o wypuszczeniu biletów skarbowych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki — Dz. Ust. Nr 49 poz. 255.

Na podstawie artykułu 2 Dekretu z dnia 11 kwietnia 1947 r. (Dz. Ust. Nr 32 poz. 146) Minister Skarbu zarządził wypuszczenie biletów skarbowych w dolarach U.S.A. na sumę 70 mil. dol. Bilety skarbowe mają być wystawiane na imię nabywcy na kwoty podzielne przez 100. Przelew nastąpić może tylko za zgodą Ministra Skarbu. Bilety powyższe wystawione są z rocznym terminem płatności i są oprocentowane na 1% w stosunku rocznym. Cena sprzedaży i cena wykupu jest al pari. Sprzedaż ich odbywać się może za pośrednictwem Narodowego Banku Polskiego lub przez Ministerstwo Skarbu, wykup nastąpi w ciągu pięciu lat od daty płatności, wyłącznie przez Narodowy Bank Polski.

2. Ustawa Skarbowa z dnia 1 lipca 1947 r. na okres od 1 stycznia 1947 r. do 31 grudnia 1947 r. — Dz. Ust. Nr 50 poz. 257.

Do ustawy skarbowej dołączony jest szczegółowy preliminarz budżetowy. W myśl art. 10 tej ustawy kredyt dla Skarbu Państwa na rachunku otwartym w Narodowym Banku Polskim stanowi do wysokości 13 mld. zł kredyt bezprocentowy, powyżej zaś tej kwoty — kredyt oprocentowany. Jak wiemy, faktyczne zadłużenie Skarbu Państwa w Narodowym Banku Polskim stale zmniejsza się i obecnie nie sięga nawet trzeciej części określonego powyżej pułapu kredytu bezprocentowego w centralnym banku biletowym.

3. Ustawa z dnia 4 lipca 1947 r. o planowej gospodarce energetycznej — Dz. Ust. Nr 52 poz. 271.

Ustawa przewiduje ukonstytuowanie się zjednoczeń energetycznych posiadających osobowość prawną jako przedsiębiorstw państwowych, przy czym koordynacja działalności tych zjednoczeń, nadzorowanie i kontrolowanie ich należy do Centralnego Zarządu Energetyki, posiadającego również osobowość prawną, wszystko to w trybie dekretu z dnia 3 stycznia 1947 roku o utworzeniu przedsiębiorstw państwowych (Dz. Ust. Nr 8 poz. 42). Przedsiębiorstwom powyższym mogą być przekazane nawet pewne uprawnienia o charakterze prawno-publicznym, a mianowicie czynności urzędowe przewidziane



w art. 5 zdanie 2, art. 8, 16 i 17 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. Ust. z 1935 r. Nr 17 poz. 98).

Do zjednoczenia energetycznego wchodzi przymusowo wszystkie zakłady elektryczne, położone na obszarze odnośnego okręgu z wyjątkiem zakładów nie zbywających zawodowo energii elektrycznej i zakładów nie związanych z państwową lub okręgową siecią elektryczną. Ostatnio wymienione zakłady mogą być jednak włączone do zjednoczenia decyzją właściwych

władz administracyjnych. Zjednoczenie zarządza i eksploatuje wszystkie zakłady wchodzące w jego skład na własny rachunek.

Cenę sprzedażną energii elektrycznej, jak również wysokość opłat pobieranych od odbiorców ustala Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych oraz Prezesem C.U.P., a w odniesieniu do gospodarstw wiejskich — w porozumieniu z Ministerem Rolnictwa i Reform Rolnych.

## Czasopismo

- „Gospodarka planowa” — omawia podstawowe zagadnienia gospodarki planowej, ustroju gospodarczego i polityki gospodarczej
- „Gospodarka planowa” — oświetla wszelkie przejawy życia gospodarczego
- „Gospodarka planowa” — omawia aktualne zagadnienia gospodarstwa polskiego i światowego
- „Gospodarka planowa” — analizuje problemy związane z metodologią i techniką planowania
- „Gospodarka planowa” — przedstawia postępy sporządzania i wykonywania planów gospodarczych
- „Gospodarka planowa” — omawia zagadnienia wszystkich sektorów gospodarczych; publicznego, spółdzielczego i prywatnego

ADRES REDAKCJI: Warszawa, ul. Senacka 3, tel. 8-94-40, wew. 219

ADRES ADMINISTRACJI: Warszawa, ul. Daszyńskiego 18, tel. 8-59-66, konto w P.K.O. I-4831

## Egzemplarze okazowe na żądanie.

Do „GOSPODARKI PLANOWEJ” są załączane następujące dodatki:  
 „Przegląd Bibliograficzny Czasopism Gospodarczych” — miesięcznik  
 „Tablice Statystyczne Instytutu Gospodarstwa Narodowego” — miesięcznik  
 „Biuletyn Instytutu Gospodarstwa Narodowego” — kwartalnik  
 i inne prace Instytutu Gospodarstwa Narodowego.



Nakładem „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.

## I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

# INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1946 r.

Str. 64

Skład Główny: Trzaska, Evert i Michalski, Warszawa, Marszałkowska 51

## II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

# ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYPANSTWOWYCH

1947 r.

Str. 146.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Łódź, Piotrkowska 147.

## III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

# PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r.

Cz. I, II, III.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Warszawa, Srebrna 12

## IV

TADEUSZ DIETRICH

# „ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ“

1947 r.

Str. 71.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Warszawa, Srebrna 12.

## ERRATA do Nr 8/47 „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“

| Str. | Szpalta | Wiersz     | Zamiast                 | Powinno być                            |
|------|---------|------------|-------------------------|----------------------------------------|
| 2    | prawa   | 5 od dołu  | zł 39.592.926           | zł 39 592.926 tysięcy                  |
| 3    | lewa    | 5 od góry  | 1.049 982 t.            | 2.049.982 t.                           |
| 7    | prawa   | 11 od dołu | bawełnianego            | welnianego                             |
| 9    | lewa    | 9 od góry  | 119%                    | 116%                                   |
| 9    | lewa    | 14 od góry | wyprawiono 86.000 sztuk | wyprawiono m. in. 86.000 szt.          |
| 28   | lewa    | w tabeli   | B. Inni 2721/5436       | B. Inni — /42 (czyli o 1 wiersz niżej) |
| 30   | lewa    | w nagłówku | Ludwi Kostowski         | Ludwik Kostowski                       |
| 32   | lewa    | 32 od dołu | bezpośrednio            | pośrednio                              |

Prenumerata kwartalna zł 180.— Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto N. B. P. Nr VII 3122. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P.“ prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: Narodowy Bank Polski

Redakcja i Administracja: Narodowy Bank Polski, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.